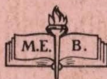
Dünya Edebiyatından Seçmeler

SEÇME HİKÂYELER

S. Faik Abasıyanık

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 2109
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 420
Dünya Edebiyatından Seçmeler : 78

Kitabın adı
SEÇME HİKÂYELER
Yayın kodu
90.34.Y.0002.781
ISBN 975.11.0422. X
Baskı yılı
1990
Baskı adedi
20.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

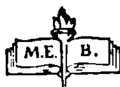
Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
13.7.1990 tarih ve 5711 sayılı yazıları ile
ikinci defa 20.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

SEÇME HİKÂYELER

Sait Faik Abasıyanık

Hazırlayan
TARIK BUĞRA

İstanbul, 1990

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

SAİT FAİK ABASIYANIK, 1906 yılının kasım ayında, Adapazarı'nda doğdu, 11 mayıs 1954'de, Istanbul'da, Mark Twain Derneği'nin şeref üyesi olarak öldü: Bir Anadolu kasabasından milletlerarası edebiyatta değer taşıyan bir derneğin şeref üyeliğine! Bu grafik her yönden ilgi çekicidir.

Babası, Mehmet Faik, varlıklı bir tüccardı. Oğlunu, yaşayışında tamamen serbest bırakacak kadar seviyordu. Babasının serveti ile bu tutumu Sait Faik'in sanat ve hayat kaderini çizmiştir diyebiliriz: Hayata karşı duyduğu eşsiz tecessüs ve beş duygusundaki tazeliğini yitirmeyen uyanıklık, kontrolsüz ve disiplinsiz kalan değerli istidât, onu daha çok genç yaşlarında, öğrenimi ciddiye almayan başta içki olmak üzere, bütün hazlara iştahalı bir âvare hâline getirdi. Sonucu biliyoruz: Cümle yapıları gibi, kelimeleri, noktalamaları, kompozisyonları da savruk denilebilecek kadar titizlikten uzak; fakat hemen hemen bütün paragrafları birer keşif değeri taşıyan algı (ihsas), seziş ve duygularla cömertcesine, hovardacasına dolu harikulâde hikâyeler.. ve genç yaşta siroz ölümü!

SAİT FAİK ABASIYANIK ilk öğrenimini doğduğu şehirde, Adapazarı'nda, "Rehber-i Terakki" de yaptı. Orta öğrenim için Istanbul Erkek Lise'sine gönderildi. 10'uncu sınıfa kadar, aksamalarla burada okudu, sonra Bursa Erkek Lisesine nakledildi. Diplomasını bu liseden, 1928 yılında, yâni dört yıllık bir gecikme ile aldı. Bu arada hikâye denemeleri başlamıştı.

Liseden sonra Istanbul Edebiyat Fakültesi'ne yazıldı. Bu öğrenim yazılmaktan öteye de gitmedi: Okumuyor, yaşıyordu. Durumu gören ve oğlunun iyi yetişmesini isteyen baba, 1931

yılında onu, "iktisatçı" olsun diye, İsviçre'ye, Lozan'a gönderdi. Fakat Sait Faik hafta dolmadan Fransa'da, Grenoble'de idi. Orada üç yıl kaldı: Öğrenim imkânını "yaşama hırsı" ile değiştirmişti. Sanatçı mizaç klâsik öğrenim disiplinini itiyordu. Bir "iş" e bağlanmak da istemiyordu: Halıcıoğlu Ermeni Mektebindeki Türkçe öğretmenliği gibi, babasının kurduğu ticaret tezgâhı ve HABER GAZETESİ'ndeki "polis - adliye muhâbirliği" de kısa sürdüler. Yazarlığı iş sayıyor, iş olarak yazarlığı benimsiyordu. Hayatının bu dönemleri ile ilgili birçok anektodu hikâyelerinde buluruz.

Babasını 1939 sonlarında kaybetti. Annesi ile beraber yaşıyordu; fakat bu beraberlik onun günlük programlarına küçük bir ölçüde olsun tesir etmedi: Zamanına dilediği gibi tasarruf ediyordu, geceleri ve gündüzleri tamamen onundu. İçiyor, devam şansı sıfır ilişkiler kuruyor, bir "sınıf" ve "seviye' endişesi duymadan çeşitli çevrelere "zaman" saçıyordu: Gün oluyor, başörtülü, yaşlı bir kadıncağızın veya yalınayak bir çocuğun peşinde saatlar geçiriyor, gün oluyor peşinde bir yığın serseri, Çiçek Pasajı'ndaki birahaneleri dolaşıyordu. Geçim endişesi diye bir şeyi yoktu: Şişli'de bir apartımanları, Burgaz Adası'nda da bir köşkleri vardı. Kışı ötekinde, yazı berikinde, annesi ile veya yalnız geçiriyor, babasından kalan emlâkin geliri de onu herhangi bir iş'e mahkûm olmaktan koruyordu. Yazılarından ve eserlerinden eline hemen hemen hiç bir şey geçmemesine rağmen, bu sâyede, âvareliğini sürdürüp gidiyordu.

Dıştan bir bakışla, bu yaşayışı bir "boşa harcanış", bir "ziyan ediş ve ziyan oluş" gibi görmek mümkündür. Aslında ise, Sait Faik ABASIYANIK, sanatı için, bilhassa hikâyeciliği için yaşamaktan başka bir şey yapmıyordu. Sağlığını harcamak pahasına da olsa, o, hayatını herşeyi ile, her şeyden önce de sanatının karakter ve mizacına ihâneti bir an bile düşünmeden, kalemine adayan ender yazarlardan birisidir: En iyi şekilde yapabileceğini, yapılabileceklerle değişmemiş, sanat için değil, kendi sanatı için ağır işçilik yapmıştır. Sait Faik "özenti" olmayan sanatı mizâcı ile yapışık ikizler gibi biribirinden ayrılamayan hâlis kan sanatçılardan birisidir: Onu beğenmemek bile bu hakikatı görmezlikten gelmeğe yetmeyecektir.

1948 yılına "siroz" teşhisi ile girdi. Artık içki içemeyecek, gece'lere ve "cümleler" avlamak için dere, tepe, kıyı, ara ve arka sokaklardaki yürüşlerine vedâ edecekti. Sıkı bir perhize sokuldu. "Ölüm" ü içinde taşıdığını ve geliştirdiğini düşünmek onu sarstı. Şahsî bir tanışmamızdan edindiğimiz intıbalara dayanarak söylüyoruz: Sait Faik'in asıl dramı, kendisini 40 küsur yaşında, ölümün karşısında yapayalnız buluverişi, yalnızlığını bütün derinliğiyle duyuverişi olmuştur. O zamana kadar sâdece sevmekle ve ilgilenmekle avunmuş, hattâ tatmin olmuş, sevilmeği, ilgilenilmeği pek umursamamıştı. Artık köklü sevgi, dostluk ve benimsendiği kadar da benimsemiş bir çevre özlemi ile -boşuboşuna- yanıyordu. Her şey bir "anne" den ibaret kalmıştı. O da tam bir "oğul" olamadan.

Sayıları zaten üçü, dördü bulmayan "aşk" larının en sarıcısı, "siroz" teşhisinin hemen birkaç ay sonrasına rastlar ve "ümitsiz" liği yüzünden, Sait Faik'i yeniden gece'lere ve içki'ye mahkûm eder. Artık "ölüm" ün gölgesindeki mutlak yalnızlığın hikâyeleri başlamıştır: Realite'den -gerçeklerden- kaçışı, onları inkâr etmeği deneyen hikâyeler; şuur altının zamana ve eşyaya meydan okuyan bir Dünya kurmak çabasıyla kurulan hikâyeler!

Fakat "siroz" daima olduğu gibi, bu sefer de affetmiyordu: Değil mi ki, mütareke bozulmuştu; saldırdı ve 11 mayıs 1954'ün sabahında saat 2,35'de, daha kimbilir ne hazineleri saklayan bir şuuru ve şuuraltını durdurdu. Ancak onun değerlendirebileceği, ancak o olunca var olabilecek duyguları, sezişleri, yorumları, terkipleri ve bunlara sebep olan sokakları, denizleri, balıkları, martıları, mezarlıkları, çocukları, balıkçıları meyhâneleri, ümitleri, neşeleri, kederleri küfürleri, öfkeleri, sevgileri.. her şeyi, her şeyi, bütün bir Dünya'yı çekip karanlığına aldı.

Ne kadar da gençti. Daha 48'ini bile bitirmemiş, bir yazar için "olgunluk ve verimlilik" denen çağa yeni ayak basmıştı. Kim bilir, ne hikâyeler, ne romanlar gitti!

***

SAİT FAİK ABASIYANIK, eserleri yaşayışından ayrı düşünülemeyen ve değerlendirilemeyen edebiyatçılardandır. Oscar Wild; "**Bütün dehâmı hayatıma koydum, eserime de yalnız hünerimi**" diyordu. Bunu Sait Faik'e çevirince şöyle demek yerinde olacaktır: O hünerli sayılamazdı. Disiplinsiz dehâsını hayatına, hayatını da, her şeyiyle ve dehâsıyla birlikte, eserlerine koydu. O, çoğu edebiyat ustasının yaptığını yapmamış, yalnız yazmak için yaşamamış, yaşadığı için ve yaşadığı çapta da yazmıştır. Bunu hüzünsüz, hattâ acı duymadan düşünmek kolay değildir:

En şen nüktelerin bile -ilgi yakalandığı takdirde- dramatik bir parabol kesiliverdiği olur. Nasreddin Hoca'nın bir nüktesi de, Sait Faik ile ilgilendirilirse işte böyle bir durum gösterecektir:

Hoca bir çember çizer ve çizginin üstünde bütün gücüyle koşmağa başlar. Nedir bu hâl? derler. Cevap verir; kendimi yakalayacağım.

Sait Faik'in hikâyeciliği işte budur ve bu da, Dante'nin "Cehennem" indeki mahkûmların büyük kaya parçalarını bir türlü yokuştan düzlüğe çıkaramamaları ve tam başaracak iken işe yeni baştan başlamak zorunda kalışları kadar yürek burkucudur: Sait Faik "yakalanamaz kendi" nin peşine yalnız hikâyelerinde değil, o nefis, o alttan alta hüzün veren, acı duyuran hikâyeleri yazdırtmış hayatında da düşmüştür. O hikâyeler bir çeşit tutukluluğun (mahpusluğun) günlük notlarını andırır.

Kendisi de bunun sık sık farkına varır: İçkiden, bilhassa içkiden ve kendisini tutuklayan, asıl acısı, sanatına fazla bir katkıda bulunmayan, aksine, istidat ve kaabiliyetini sımsıkı sınırlayan, hükmü altına alan çevrelerden ve insanlardan sıyrılıp kaçmak isteğini -ihtiyacını- sık sık duyar. Fakat boştur bu; kader çizilmiştir. Sait Faik, dramının bu yanını "SÜT" isimli o harikulâde hikâyesinde de anlatır:

Bir tesadüfle çıkıverdiği bu çemberin dışındaki hayatı, daha doğrusu hayatın zenginliklerini ve çeşitliliğini görür; bı uyanıştır bu sanırsınız. Nitekim kararlar da alır. "Kurtuluş" u siz de sezer, beyhûde harcananları hüzünle düşünür, kazanılacak olanları sezerek heyecanlanırsınız. Fakat -tekrarlayalım-

boştur; kader çizilmiştir, daha önce seçilen hakkını ister; daha önce seçilenler başına üşüşür, yakasına yapışırlar: **"Seni alıp götüreceğiz. Her şey, bütün insanlar seni bekliyor. Onların arasında başladığın oyunu bitirmeğe mecbursun."**

Sait Faik'i anlamak için sâdece bu hikâyesini veya bilhassa bir hikâyesini bu açıdan ayrı bir dikkatle okumak yerinde olacaktır.

Bununla beraber, onun, "hapishâne" sinden kaçışları da vardır: Biz, bu kaçışlara "tabiat'a ve kendisine, kendi dramatik yalnızlığının yalın hâline sığınmalar" diyebiliriz. Sığınağının yer'i Burgaz Adası idi: Tepelerdi, kuşlardı, kır çiçekleri idi, balıklar, martılar ve kayık çekilmeyen kıyılardı. "Kameriyeli Mezar" bu yönünün -kelimeleri harcamadığımıza içten inanarak söylüyoruz- eşsiz bir şaheseridir. Böyle dönemlerinde, Sait Faik, bir gözlemci değil, büyük bir tesbit ustası değil, fakat bunlardan da üstün olarak, görüntülerle bir olan, aynı olan, görüntülerdeki gerçeklerin ve duygu hazinelerinin sırdaşdan da yakını, hazırlayıcısı sanılan bir anlatıcıdır. Çoğu başarılı yazarlar gibi o da bildiklerini anlatır; fakat bildiklerini onun kadar iyi bilen yazar azdır. Adını söylediğimiz hikâyede, martı yumurtalarını bir anlatışı vardır ki, olursa bu kadar olur. Hele o yumurta toplayışı: **"Biraz sonra kayaların üstünde olacağım. O acı sesli martıların hepsi havalanacaklar. Acı acı bağırışacaklar. Erkeklerle hayızdan nifastan kesilmiş martılar sahildeki kayalardan yumurtaları nasıl çaldığımı seyredecekler. Dişiler yumurtaları almağa savaştığımı görünce pike yapan tayyareler gibi bana hücum edecekler, korkutmağa çalışacaklar. Bak korkarsam!"** Evet, anlatışın mükemmelliği dışında, bir basit yumurtada tabiatın büyük kanununu, devam içgüdüsünü de verebiliş olursa bu kadar olur. Zira -tekrar edelim- Sait Faik konusunda eriyen, uğruna hayattan koptuğu konuların hikâyecisidir.

İnsanlar arasında iken dünyası nasıl karayağız çocuklardan, küçük işlerin adamlarından, meyhânelerden ve arka sokaklardan ibâretse, ordan kaçışlarında da durum aynidir, dünya artık tabiat'ın ve eşyanın morslarını toplamaktan, bu morslardaki şifreleri çözümlemekten başka bir şey değildir: Zaten, renklerden, kokulardan, seslerden -hepsi de birer keşif değeri

taşıyan- o sezişlere, o yorumlara, duygulanmalara, tedâilere ve düşüncelere varabilmenin bir başka imkânı da olamazdı.

Sait Faik'in ilk hikâyeleri klâsik mânada "konu" ludur. Bunlarda bir "Vak'a" yı alır, geliştirmeğe ve çarpıcı bir sonuca bağlamağa çabalar. Kısacası, kabul edilmiş örneklere ve anlayışa uymak ister. Fakat bunlarda bile bir "Sait Faik" i sezmek zor değildir: Kendisini (yazarı) hikâyenin dışında tutmağa, sonuna kadar, râzı olamayan, ikide bir hikâyesinin içine giriveren bir yeni hikâyeci! Fakat bu girişleri âçıklamalar, ahkâm kesmeler, gösterişler için değildir: konuyu, vakayı ve insanlarını kendi "dünya görüşü" ve duygu dünyası içinde eritmek, onlara sanatkâr mizacının damgasını vurmak meylindendir. İlk hikâyeleri" ben geliyorum" derler. Dikkatli bir okuyucu bunu işitebilir.

Gene bu ilk hikâyelerin klâsiklerimizden farklı bir yönü daha vardır ki, buna biz, daha sonraları moda hâlıne gelen deyişleri ile, "sevme susuzluğu" ve "yaşama sevinci" diyebiliriz. Sait Faik bu deyimleri açık açık da kullanır. O hikâyelerde, ayrıca, bir sevgi ve yaşama sarhoşluğu buram buram tüter. Bir çocuk gibi ümit, iyiniyet ve iyiye yoruşlarla doludur. Buna, "mizacın sağlık ve kuvvet dönemi" demek aykırı olmaz. Fakat sonraları, git gide, tabiat -beden yapısı- da, toplum ve insanlar da ebedî gerçeklerini duyurmağa başlarlar. Böylece de, o sevinç ile o susuzluğun yerini, bir fon müziği, bir nakarat gibi, "yalnızlık duygusu", bütün hüzün tonları ile ve ona bağlı olarak, o "yalnızlık duygusunun" yanı başında, bir "sevilme ihtiyacı" alır. Artık düşlerini, hayâl gezilerini çekici hâle getiren şey, kucaklamalara gitmek değil. kucaklanarak karşılanma ümitleridir, bir daha gitmemesi için yapılan sıcacık ricaları kurmaktır, anne, bacı, kardeş yüzlerinin ve seslerinin kulaklardaki yankılarıdır, gözlerdeki belirişleridir. Bu hikâyeler büyük aldanma'dan uyanışın, ama yorgun, enerji tükenmiş, çünkü karaciğer iflâsa yaklaşmış, bir bedenle uyanışın ve hakikî sığınağı arayışın hikâyeleridir.

"Haritada Bir Nokta" bu gerçeği açıklayan -ilân eden demek isterdik- hikâyelerden sâdece bir tanesidir: Haksızlıkların, hak yiyiciliklerin ve gaddarlığın, sevdiği ve sığındığı in-

sanlarda da bulunduğunu gören.. hayatını -enerji ile, verme gücü ile tıkabasa yüklü günlerini- adadığı çevrede de "insanın değişmez gerçeği" ni gören "hikâyeci yaratılış", kendisini giderilmesi imkânsız bir aldanışla mahkûm ettiği yalnızlığının tek avuntusuna, yazmağa **kaçar**. Bu da bir çeşit **"Kral Lir"** veya **"Atinalı Timon"** dramıdır: Kuvvet, sıhhat, servet ve iktidarın bitimiyle temtek kalıverişin dramı.

Bu dramatik kaçışlara, asıl doğrusu, kaçmağı mümkün görüşlere bir başka örnek de, belki çok daha açıklayıcı bir örnek de, yukarıda adını ettiğimiz **"SÜT"** de görülür: **"Yeni bir dünyaya başlıyordum. Yeni romanlar okumalı, yeni resimler seyretmeli, yazmak için** y e p y e n i b i r b a ş k a T ü r k ç e **öğrenmeliydim."**

Bu kadar açık söylenebilir: Duygularından şekil, renk, şiir, kitap, en nihayet ve en önemlisi, dil'ine kadar, her şeyi ile bir **ikinci başlayış**, bir ikinci **hayat** özleyişidir bu. Fakat ancak **sonuç** olan bir özleyiş; bu özleyiş hiç bir zaman **sebeb** olamayacak, harekete geçiremeyecektir: Kendi kendisini -veya mizacının- mahkûm ettiği çevreden ve çerçeveden tiksintidir bu; yorgunluğun, tâkatsızlığın, kuvvet tükenişinin, bıkkınlığın, aldanmış olmağı idrâk edişin yenik ve süreksiz başkaldırışıdır bu özleyiş.

Yalnızlığın, tek kalışın, mutlak çâresizliğin bundan açık, bundan yoğun ve bundan kesin bir hâli olamaz: **"Alemdağda var bir yılan"** hikâyeleri, özellikle **P A N C O** ve sonrakiler böyle doğar. Bunlar "mukadder grafik" in son çizgileridir, şuurdan ve realite'den şuuraltına kaçışlardır, bırakan ve gerçekte hiç bir zaman benimsememiş olan "dünya" dan kopup "yepyeni bir dünya" yaratmak hırsları, dramatik çabalarıdır; bunun için de sanat artık doruğuna ulaşır, Sait Faik en noksansız şekliyle Sait Faik olur. Artık sobalar gürül gürül yanacak, ama buz tutacaklardır.. insanlar sobası gürül gürül yanan odada bir türlü ısınamayacaklardır.. odalara bulutlar, takır takır ağaçlar dolacak, anlaşmalar konuşmadan olacak, konuşmalar uzadıkça insanlar birbirlerinden kopacak, birbirlerine yaklaştıkça birbirlerinden uzaklaşacaklardır. Tek kelime ile, yalnızlık dünyadan kopuş olup çıkmıştır, ölümü karşılama töreni

hâline gelmiştir. Bu hikâyelerin bazılarını "seçmelerimiz" de de okuyacaksınız.

BÜTÜN bunların, şimdiye kadar söylediklerimizin ortaya çıkardığı "edebî kişilik" nedir? Bu önemli sorunun cevabı bulunmuş ve paylaşılmıştır: Türk edebiyatında, her şeyden önce de hikâyeciliğimizde, yeni bir dönemin, izleri hâlâ görülmekte olan başlatıcısı ve başlangıcı!

Sait Faik'e kadar işitilmemiş -okunmamış- sözler, hattâ kelimeler.. yadırganan bir üslûb.. konu sayılamayacak kadar aykırı karşılanan konular! Bütün bunlar edebiyatımız için, hepsi de **i l k** olan dikkatlerin, ilgilenişlerin, duygulanma tarzlarının ve mühimseyişlerin ortaya çıkardığı bir **k i ş i l i k** oluyordu.

Başlangıcımızda söylediğimiz bir cümle var: "Babasının serveti ile bu tutumu Sait Faik'in sanat ve hayat kaderini çizmiştir diyebiliriz."

Bu sözü içindeki mâna ve kasıt ölçüsünde benimsemeye devam etmekle beraber, Sait Faik'in "edebî kişiliği" ni sâdece bir mîzaca ve yetişme özelliklerine bağlamak elbette doğru sayılamaz. Zira, bir de, bütün yazarlarda kaabiliyet'i harekete geçiren ve karakter hâline getiren, şekillendiren, adına da genel olarak "edebî etki" denilen şey vardır. Sait Faik'i de bu açıdan incelemek gereklidir. Fakat bu işin yeri burasıdır denilemez. Biz, ayrıca, bu önemli işi görevli ve yetkililere bırakarak, kısaca, şunları söyleyeceğiz:

Sait Faik'in başlangıcında klâsik anlamdaki "konu" arayışlarına rastlamanın mümkün olduğunu, ama bunlarda bile -yeni başlamanın acemilikleri yanı sıra- bir benzemezliğin ve bir ayrılığın bulunduğunu söylemiştik. Bu bir **"potansiyel"** dır işte. Onu ortaya çıkaran, geliştiren tesir -veya yazar bize göre, André Gide olmuştur. Sait Faik Fransız edebiyatı ile değil, André Gide ile uyuşmuştur. Belki de biraz Duhamel ile, onun "küçük adam" ı ile. Fakat, bu müstesna ağacımızın asıl suyu ve güneşi Gide'dir. Gerçekten de, **"Dünya Nimetleri"** ve **"İmmoraliste"** yazarının hayat anlayışı ve dünya görüşünü Sait Faik'de bulmak kolaydır. Gide" in yalnız tabiata ve topluma

karşı takındığı tavır değil, Kuzey Afrika arayışları ve çocukları da Sait Faik'de görülür. Hem de ayni gözlem, sevgi ve hüküm paralelinde olmak üzere. Dahası da var: Gide'in Afrika çocukları, saç şekilleri, esmerlikleri, davranışları, ufacık hırsızlık ve orostopollukları ile, ayni sevgi dalgalandırışları ile.- Bu benzerlik veya tesir, itiraflardaki ve anlayış açıklamalarındaki pervâsızlıklarda da dikkati çekici, hattâ dikkate çarpıcı bir noktadadır.

Fakat biz, bir yanlış yorumu, ondan da önemlisi, kötü yorumları bir an önce önlemek için, gene Gide'e ve onun Brüksel'de yaptığı "Edebiyatta etki üzerine" konulu konuşmasına baş vuracağız:

"Buraya etkiyi savunmak için geldim" diye söze başlayan Gide, şöyle devam eder: "Bir etkinin iyi veya kötü oluşu kesin değildir: etki altında kalan kişiye göre değişir bu. Öyle kötü yaratılışlar vardır ki, onlar için her şey talihsizlik, her şey zararlıdır. Tersine, öyleleri de vardır ki, onlar için her şey mutlu bir gıdadır, bir çakıl taşı bir ekmektir."

Gide'in ayni konuşmasında etkileyen ve etkilenen büyük'lere dair bir yığın da örnek vardır. Ve, Gide'e sığınmadan da diyebiliriz ki, arı'nın emdiği çiçek sularını bal yapabilmesindedir. Bu açıdan bakınca, Sait Faik için tek talihsizlik etki kaynaklarını geniş ve çeşitli tutamayışı olmuştur. Tıpkı yaşama tutkusunu da belli bir çevre ve seviyeye sımsıkı bağlayışı gibi. Yoksa, o, André Gide" in çiçeklerinden kendi balını yapmasını başarmış, aldığını "kendi" ve kendi ürünü hâline getirebilmeği başarmış soylu sanatçılardandır. Ayni topraktan beslendikleri, ayni yağmurlarla sulandıkları halde, bir çokları yalın kat ve ömürsüz çiçekler açar, kozalaklar verirken, bazısı "yedi veren" veya en değerli meyveleri veren bitkiler gibi. Nitekim, Türk edebiyatında dergi koleksiyonları dediğimiz mezarlıklarda Gide'den zehirlenerek ölmüş bir sürü zavallı yatmaktadır. Ayrıca, Gide'in Fransa'yı çok, çok aşan etkisi hatırlanacak olursa, alınan sonucun önemi de bütün parlaklığı ile ortaya çıkacaktır:

İki yüze yakın hikâye.. üç roman ve şiirler.. bunlar Türk edebiyatının müstesna zenginliklerinden birisidir. Bizimdir: Bursa ve Adapazarı ile, İstanbul'un çeşitli semtleri ve bu semt-

lerin insanları ile, bu insanların dilleri, töreleri, davranışları ile bizimdir. Türk edebiyatınındır onlar. Bu eserlerin tadlarına bir de hikâyeciliğimiz -ve hattâ şiirimiz- üzerine yaptığı, yeni bir ufuk açan, yeni değerler yetiştiren, perspektif değiştirten etkileri eklenecek olursa, Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları dizisinde Sait Faik ABASIYANIK'tan hiç değilse bir "seçmeler" in bulunması elbette gerekli olacaktı. Sait Faik'siz bir Türk hikâyeciliği belki bir başka yönde gelişecekti, ama bugünkü noktada bulunmayacaktı. Bu da çok önemli bir husustur.

BURADA seçmelerimiz üzerinde de birkaç söz söylemek isteriz: Biz bu seçmeleri yaparken, her şeyden önce, zaman sırasına dikkat ettik ve istedik ki, yazarın nereden başlayıp nereye ve nasıl vardığı anlaşılabilsin. Eldeki bilgilere göre Sait Faik'in ilk hikâyesi **"İpekli Mendil"** dir. Fakat biz başa **"Semaver"** i aldık; bunu da ilk çıkardığı kitaba bu hikâyenin adını verdiği için yaptık.. Ayrıca kitaplarına isim yaptığı bütün hikâyelerini de seçmelerimize aldık. Diğer hikâyelerde de, genel olarak, "en başarılı" ve "en güzeller" den çok "en karakteristik" leri aradık, yukarıda söylediğimiz grafiği belirtecek özellikleri tercih ettik. İstedik ki, okuyucular Sait Faik'in bütün yönlerini ve anaçizgilerini de bulabilsinler. Bir dikkatimiz de, Sait Faik'in en güzelleri'ni seçerken kendi anlayışımızı değil, genel olarak paylaşılan hükümleri göz önünde tutmak oldu. En nihayet seçmelerimizin sonuna o nefis ve Sait Faik'i en iyi açıklayan, tanıtan bitişi yüzünden, **"Haritada bir Nokta"** yı koyduk:

"Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tutup öptüm. Yazmazsam deli olacaktım" sözünün yüzde yüz adamıdır Sait Faik ABASIYANIK.. yazdıklarıyla da, yaşayışıyla da.

ESERLERİ

1 — SEMAVER: İlk baskı, 1936, Remzi Kitabevi (5 baskı yaptı)

2 — SARNIÇ: İlk baskı, 1939, Çığır Kitabevi (5 baskı yaptı)

3 — ŞAHMERDAN: İlk baskı, 1940, Çığır Kitabevi (5 baskı yaptı)

4 — MEDÂRI MAİŞET MOTORU (roman): İlk baskı, 1944, Ahmet İhsan Basımevi (İkinci baskıda metin de isim de değiştirildi: BİRTAKIM İNSANLAR oldu, 4 baskı yaptı)

5 — LÜZUMSUZ ADAM: İlk baskı, 1948, Varlık Yayınları (4 baskı yaptı)

6 — MAHALLE KAHVESİ: İlk baskı, 1950, Varlık Yayınları (4 baskı yaptı)

7 — HAVADA BULUT: İlk baskı, 1951, Varlık Yayınları (4 baskı yaptı)

8 — KUMPANYA: (roman, tefrika ismi TİYATRO KUMPANYASI) İlk baskı, 1951, Varlık Yayınları (2 baskı yaptı)

9 — HAVUZ BAŞI: İlk baskı, 1952, Varlık Yayınları (4 baskı yaptı)

10 — SON KUŞLAR: İlk Baskı 1952, Varlık Yayınları (4 baskı yaptı)

11 — ŞİMDİ SEVİŞME VAKTİ: (şiirler) İlk baskı 1953, Yenilik Yayınları (4 baskı yaptı)

12 — KAYIP ARANIYOR: (roman) İlk baskı 1953, Varlık Yayınları (4 baskı)

13 — ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN: İlk baskı 1954, Varlık Yayınları (4 baskı)

14 — AZ ŞEKERLİ: İlk baskı 1954, Varlık Yayınları (3 baskı)

15 — TÜNELDEKİ ÇOCUK: İlk baskı 1955, Varlık Yayınları (3 baskı)

16 — MAHKEME KAPISI: (röportajlar) İlk baskı 1956 (3 baskı)

NOT : Sait Faik'in elliden fazla hikâyesi çeşitli dillere çevrilmiştir. Bibliyografya için geniş bilgi "Bilgi Yayınevi"-nin "Bütün Eserleri" isimli dizisinin sekizinci cildinde vardır.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayımlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğünün 27/XI/1971 tarih ve 14104 sayılı emirleriyle birinci defa olarak 10.000 adet basılmıştır.

SAİT FAİK ABASIYANIK'TAN SEÇMELER

SEMAVER

— "Sabah ezanı okundu. Kalk yavrum; işe geç kalacaksın."

Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı. İçindeki Cenâb-ı Hak'la beraber oğlunun odasına girince, uzun boyu, geniş vücûdu ve çok genç çehresi ile, rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları süren ve bir dizel motörü homurtusu işiten oğlunu evvelâ uyandırmaya kıyamadı. Ali işden çıkmış gibi terli ve pembeydi.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vekarı ile sabaha, Kâğıthâne sırtlarında beliren fecr-i kâzibe bakıyordu. Nerdeyse ötecekti.

Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası, yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğlu ile beraber tekrar yatağa düştükleri zaman, bir genç kız kahkahası ile gülen kadın mesut sayılabilirdi.

Yemek odasına kucak kucağa geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynardı. Ali semaveri içinde ne ızdırap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcıoğlu'ndaki askeri mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Halic'i çınlatan düdüğü onda arzular uyandırır, arzular söndürürdü. Demek ki, Ali'miz biraz şairce idi. Büyükdeğirmen'deki bir amele için hassasiyet Halic'e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de, biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir arslan yatar.

Ali annesinin elini öptü. Sonra, şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı. Annesi gülüyordu. O, annesini her öpüşte böyle bir defa yalanmayı âdet edinmişti. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesleğenler vardı. Ali birkaç fesleğen yaprağını parmağıyla ezerek, avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı.

Sabah serin, Halic sisli idi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılard. Beş kişi Halıcıoğlu'na geçtiler.

Ali bütün gün zevkle, hırsla, iştiyakla çalışacak. Fakat arkadaşlarından üstün görünmek istemeden. Onun için dürüst, gösterişsiz işleyecek. Yoksa işinin fiyakasını da öğrenmiştir. Onun ustası İstanbul'da bir tek elektrikçiydi. Bir Alman idi. Ali'yi çok severdi. İşinin dalaverasını, numarasını da öğretmişti. Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha usta görünmenin esrarı çeviklikte, acelede, aşağı yukarı sporda, yâni gençlikte idi.

Akşama arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar, ustalarına sağlam bir işçi kazandırdığına emin ve memnun evine döndü.

Anasını kucakladıktan sonra, karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir heyecanlı tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi, anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeye muvaffak olduğu zaman, kadıncağız selâm vermek üzereydi.

Anası:

— "Ali be, günah be yavrum, dedi. Günah yavrucuğum. Yapma."

Ali:

— "Allah affeder, ana, dedi."

Sonra saf, mâsum sordu:

— "Allah hiç gülmez mi?"

Yemekten sonra Ali bir Natpinkerton romanı okumaya daldı. Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra, yükün içinden lâvanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah ezanı okunurken Ali'yi uyandırdı. Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı. Ali semaveri içinde ne ızdırap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi. Onda yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

***

ALİ'NİN annesine ölüm bir misafir, bir başörtülü, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahlarını oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor, buru-

şuk ve tülbent kokan vücûdunda, akşam üstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah, daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerine bir fenalık gelmiş, yakın sandalyeye çöküvermişti. Çöküş o çöküş.

Ali, annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber, uzun zaman vaktin geciktiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü camların içinden, tizliğini, can koparıcılığını terk etmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek odasının kapısında durdu. Masaya elleri dayalı, uyuklar gibi vaziyetteki ölüyü seyretti. Onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlarından tuttu. Dudaklarını, soğumağa başlamış yanaklara sürdüğü zaman ürperdi.

Ölümün karşısında, ne yapsak, muvaffak olmuş bir aktörden farkımız olmayacak. O kadar, muvaffak olmuş bir aktör.

Sarıldı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üzerine çekti, soğumağa başlayan vücûdu ısıtmağa çalıştı. Vücûdunu, hayatiyetini bu soğuk insana aşılamaya uğraştı. Sonra, âciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen, o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkaramadı. Aynaya baktı. En büyük kederin karşısında, bir gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka çehre almak kaabil olmayacak mıydı?

Ali, birdenbire, zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrı ile iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş ka-

dar ihtiyarlamak istiyordu. Sonra ölüye bir daha baktı. Hiç de korkunç değildi.

Bilâkis, çehre eskisi kadar müşfik, eskisi kadar mülâyimdi. Ölünün yarı kapalı gözlerini metin bir elle kapadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular koşa koşa eve geldiler. O, fabrikaya yollandı. Yolda kayıkla giderken ölüme atılmış gibiydi.

Yanyana, kucak kucağa, aynı yorganın içinde yatmışlardı. Ölüm, mûnis anasına girdiği gibi, onun bütün hassasiyetini, şefkatini, yumuşaklığını almıştı. Yalnız biraz soğuktu. Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu, o kadar...

Ali, günlerce evin boş odalarında gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü. Fakat ağlayamadı.

Bir sabah, yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının üstünde sâkin ve parlaktı. Güneş, sarı bir pirinç maddenin üzerinde donA kalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde, o, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girer.

Kış Halic etrafında İstanbul'dakinden daha sert, daha sisli olur. Bozuk kaldırımların üzerinde buz tutmuş çamur parçalarını kırarak erkenden işe gidenler, mektep hocaları, celepler ve kasaplar fabrikanın önünde bir parça dinlenirler; kocaman bir duvara sırtını vererek üstüne zencefil ve tarçın serpilmiş salep içerlerdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı kıymettar elleri salep fincanını kucaklayan, burunları nezleli, kafaları grevli, ızdıraplı, pirinç bir semaver gibi tüten sarışın ameleler, mektep hocaları, celepler, kasaplar ve bazan fakir mektep talebeleri, kocaman fabrika duvarına sırtını verirler;üstüne rüyalarının mâbedi serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi.

BİR KIYININ DÖRT HİKÂYESİ

1 — Soğan kayığı

Bir gün adanın sahilinde bir soğan yüklü kayık gelip demirledi. Adanın muhtekir ve obur esnafı bu kocaman kayıktaki bütün malı kaldıramayacaklarına müteessir, kayığın demirlediği limanda kocaman adımlarla dolaşıp duruyorlardı. Bu esnaftan çok kayık beni alâkadar etmişti. Bilhassa bir kayıkçı: Genç, gürbüz bir köylü çocuğu idi. Şekilsiz, yahut şekilleri bozuk çıplak ayakları ile bu zengin adanın toprağına ayak basar basmaz bir vahşi hayvan siması almıştı. Oradan oraya aç ve çıplak gözleri ile dolaştı. Kadınların önünde şayânı hayret bir buruşukluk ve asabiyet kaplayan yüzü, kendi kadar aç adamların beyaz pantolonlarında ve mavi gömleklerinde enerjisini, asabiyetini kaybediyor, gözleri hareketli renklerini birden dolduruveriyor, sakin ve mahzun bakıyordu.

Belki çok kıskançtı. O kadar şaşırmıştı ki, âdeta her sene uzak köylerinden bu adaya soğan getirdiğini unutmuştu. Hâfızası o kadar daralmış, bir sene evvelini hatırlamıyor gibi idi. Halbuki, kendisine bir gün sorduğum zaman; "biz bu adaya her sene geliriz" demişti. Onun için dünya ne kadar çabuk değişiyordu. İlk gün benimle karşılaştığı zaman

yine bomboş baktı. Sonra katiyen alâkasızlığını belli etmemeksizin çekilip gitti. Fakat ben onunla uğraşmaya niyet etmiştim. Kayığın önüne yüzü koyun yatardı. Artık hayret bile ifade etmeyen yüzü ile bakar dururdu.

Tombul beyaz kadınların yıkandığı sahilde bir gün soyunurken gördüm. Suya idmanlı gençlerin yaptığı gibi balıklama atlamadı. Küpeşteden bir kalas gibi, istikametsiz ve biçimsiz düştü. Suyun yüzüne çıktığı zaman gülümsüyordu. Ben de soyunmuştum, kendisine yetiştim. Kadınları gösterdi. Parmaklarını yaladı. Ve bir küçük kotra hızıyla uzaklaştı. O kadar güzel yüzüyordu ki, dikkati çekmekte gecikmedi. Yanık genç kızlar, tombul beyaz kadınlar, aralarında genç bir sportmen yüzücünün gezindiğini, bacaklarının arasından bir yılan gibi süzüldüğünü farkedince fıkırdaştılar. Çığlıklar kopardılar. Hattâ birkaçı ona moda lisanla laf attılar. O, mütemadiyen gülümsüyordu.

Sudan çıktıktan sonra, aynı kadınların hiç ehemmiyet vermeden önünden geçtiklerini görünce, hattâ kendisine bakmadıklarını fark edince; akşam olup elektrikler yandıktan sonra yanlarından denizde yaptığı gibi yılan kıvrımı ile geçtiği zaman, yine aynı kadınların bu sefer çatık ve korkunç birer çehre ile kendi anlayamadığı bir lisan ile küfrettiklerini işitince, şaşırdı. Üç gün bu böyle devam etti. Denizde aynı şaka, aynı cilve oluyor, kadınlar bu genç sportmene hoş görünmek için her türlü müsamahayı gösteriyorlar, fakat gece olup ışıklar yanınca, palaspareleriin içindeki çocuğu tanımıyorlardı. O çocuk bu sırrı çözemeden günler geçti. Çocuk usandı. Bir

gün kayığın ucuna oturmuş gördüm. Artık, banyoya gitmiyordu. Elinde olta, balık tutmakla meşguldü. Hattâ gelip geçenlere dönüp boş ve hayret dolu gözlerle bakmıyordu. Onu, balıklar o kadar alâkadar etmişlerdi ki, yüzü. oltadan kurtulan balıklara asabiyetle buruşuyordu; sonra oltanın ucunda çırpınan balığa gülümsüyordu.

Şimdi ahbap olmuş, konuşuyorduk. Yine kadınları göstererek parmaklarını yalıyor, küçük, kesik. boş cümlelerle konuşuyordu. Bu beyaz pantalonlu, mavi gömlekli adamla, onların yanında konuşulamayacağını biliyordu. Buna mukabil, benim de beyaz pantalonlu, mavi gömlekli, spor ayakkabılı insanlarla konuşurken kendisiyle görüşemeyeceğimi kestiremiyordu. Bu da onun için bir sır olup kaldı. Adanın muhtekir ve obur, dört beş aydır birbirleriyle dargın esnafı barıştılar, birlik oldular ve soğanları paylaştılar. Soğan kayığını bir sabah, hareket için hazır buldum. Yelken serene çekilmişti. Füloka hazırdı. Soğanların yerine safra makamında taşlar konmuştu. Kayık hareket edecekti. Ve soğan kayığı öğleye doğru başlayan poyrazla yelkenlerini şişirdi. Köylü çocuğundan bir selâm bekledim, vermedi. Ve soğan kayığı ağır ağır uzaklaştı. Ben, onun denizin üzerinde bir nokta gibi kalmasını beklemeden, uzaklaştım.

2 — Kediler

Kedilerle ahbaplığım şu şekilde başladı:

Bir akşam rıhtımda yalnızca geziniyordum. Kalabalıktı. Kızlar delikanlıların koluna girmişler, kız-

ların kollarına girmediği gençler, gürültülü, şarkılı, erkeksiz kızlara laf atarak geçiyorlardı. Rıhtımın kenarında mehtaplı denize gözlerini dikmiş kediyi görmüştüm. Fakat kediden çok, insanlara baktığımı için, bir zayıf kedinin denizin mehtaplı suratında ne düşündüğü ile alâkadar değildim. Futbolcu gençlerden biri, zebun kediye bir şut çekti. Kedinin denize doğru uçtuğunu gördüm. Üç adım öteye düşmesiyle zıplaması bir oldu. Hayret içinde durakaldım. Kedi ayaklarımın ucunda idi. Bir lastik top çevikliği ile denizin yüzünden sıçrayıp ayaklarımın ucuna düşen kedi, alâkadar olunmayacak mahlûk muydu? Bu harikulâde aksülamelin, çevikliğin karşısında sporcu çocuk da hayret içinde kalmakla beraber, bir ikinci defa kediye hücum etmek istedi. Fakat kedi, ayaklarıma kafasını sıcak ve samimî hareketle sürüyordu. Sporcu, gözlerime baktı, güldü. Fikrinden vaz geçti, arkadaşlarına iltihak etti. Ayaklarıma sürtünen hayvanı okşadım. O, müsterih, rıhtımın kenarına çekildi. Tekrar denizi süzmeye başladı. Sonra rıhtımın cezirle suları çekilmiş kıyısına indi. Oradan bir kaplan hızıyla denize atıldı. Ağzında bir balıkla çıktı. Gözleri bende, homurdanarak yedi. Bana öyle geldi ki, elimi ağzındaki balığı almak için uzatsam, kedi, yarı yarıya unuttuğu, vahşetini, iptidaî vahşetini birdenbire denizin içine düşüp tekrar fırladığı andaki aksülamelle hatırlayacak ve belki de benden bir parçayı, ağzındaki balığı yer gibi vahşetle yiyecekti. Onu sofrasında rahat bıraktım, çekildim.

Adanın kedileri zaten çoktu. Sonra, yazlığa gelenler küçük sepetler içinde, bazan torbalarla daha

güzellerini, daha tombullarını getiriyorlardı. Sonra onlar, birbirlerini çayırların, kiremitlerin üzerinde boğarak, ısırarak seviyorlardı. Yedi sekiz yavru, evin içini doldurduğu zaman, sokağa bırakılıyorlardı. Bazan büyük erkek kedilerin, küçük miniminilerini acı seslerle tenha sokaklarda boğduklarını gördüm. Sonra onlar da, açlıktan ve kocaman erkek kedilerin dişlerinden kurtulanlar da büyüdüler. Rıhtıma sıra sıra dizildiklerini gördüm. Uzun geceler, balık beklediler. Bazı dalgalı gecelerin sabahları, medle yükselmiş ve şimdi sâkinleşmiş suyun kenarında kedi leşleri buldum. Karınları büyümüş, çevikliklerini deniz dalgaları içinde eritmiş beyazlı siyahlılar, tekirler, mor ve hâlâ vahşi, tırmanamadıkları rıhtıma hafif hafif kafalarını ve sırtlarını vuruyorlardı. Bu vakalar, gece yarısında olduğu için, çok üzülürdüm. Belki onları kurtarmak mümkün olurdu. Adada kala kala miskin kasap kedileri ve pamuklar kaldı. Vahşi kedilerim birer birer ortadan çekildi. Veyahut çevikliklerini, vahşetlerini terk ederek her nevi sergüzeştten pençelerini çektiler.

3 — Çocuklar

Yeni dostlar bulmakta gecikmedim:

Adanın çocukları akşamları etrafıma toplanıyorlar. Hepsine birer cıgara veriyorum. Bütün dünyadan gizli cıgara içiyoruz. Onlar kuşlardan bahsediyorlar. Ökselerin balla yapıldığını anlatıyorlar. Hangi ağacın dallarına, hangi kuşların konduğunu öğreniyorum. Spari balıklarının sazlıklarda yaşadıklarını, barbunyaların oltaya gelmediklerini, balıkçı-

lar şahının, dokuz kat olta ile oniki kiloluk balık çıkardığını biliyorum. Karşı boş ve sarp kayalı adanın kıyılarında balıkçıların ağlarını parçalayan, dalyanları bozan, ihtiyar balıkçıları kapan bir ejderhanın hikâyesini yanakları şiş, kara gözlü, tombul, su buharı gibi ılık ve temiz, tombulluğu nisbetinde saf, saflığı kadar hassas, derisi tuzlu bir balıkçı çocuk bana anlattı. Yalnız bana anlattı. Öteki arkadaşları onunla eğleniyorlar. İki parmağı ile yanağının üzerinde trampet çaldığı zaman geçtikten sonra arkasından yalnız ben "davulcu" diye bağırmadığım için, ejderhanın hikâyesini yalnız bana anlatıyor. Ben sâkin, onun kadar inanmış, ejderhanın tasvirini dinliyorum. Gözleri, sırtında kocaman projektör gibi parlak, uzun ayı tüyü gibi sert tüyleri var. Ağzı kuyu ağzı gibi.

4 — Ve ölü

Geçenlerde erkenden evden çıktım, Küçük balıkçıya rastladım. Rengi uçuktu. Tırnaklarından saçlarına kadar güneş ve deniz içinde gelişmişti. Balıklar ve yosunlar kadar denizin tadını çıkarıyordu. Kimbilir belki de bu poyrazın sertliği ve kapalı gökyüzü, onun rengini uçurmuştu. Yoksa solacak insan mıydı? Beni görünce gülümsedi. Bir lengerin içinde götürdüğü kırlangıç balıklarını kilisenin kenarına bıraktı.

— "Ölü var, dedi; Balıkçı ölüsü. Orada, rıhtımın nihayetinde. Git de gör. Ejderhanın marifeti."

Gittim, gördüm. Ölü, orada, yeşil çakılların üzerinde idi. Daha polisler gelmemişlerdi. Yüzünü daha görmemiştim. Ayakları ve bedeni bir mankene, bir korkuluğa benziyordu. Yüzünü tarif edeceğim:

Sağlam dişler, dökülen yanak etlerinden fırlamış, çene, poyrazın köpüklerine gülüyor, oynuyordu. Çene etleri bembeyaz dökülmeye hazır gibi idi. Beş on günlük bir balıkçı sakalı, bu beyaz etlerin üzerinde sinekler gibi kaçışıyor ve tekrar toplanıyorlardı. En korkunç yeri göz çukurları idi. Dipleri hâlâ pembemsi idi. Gözünün birisi yoktu. Ötekisi, bembeyaz bir iplikle dışarıya uğramış, sallanıyor, hâlâ uzak dalgalara ve zaman zaman derinlere bakıyordu. Ölünün karşısındakiler sararmışlardı. İşte konuşulanlar:

— "Ben artık yemek yiyemem. Müthiş."

— "Kimdir acaba? Çok korkunç."

— "Pek ihtiyar da değil. Hakikaten korkunç."

— "Parmağında altın halka var."

Sonra duruyorlar, tekrar konuşmaya başlıyorlardı. Yalnız, bir kadın ölünün yanına kadar sokulmaya cesaret etti, baktı. Gülümsedi. Kadını tanıyordum. Bana doğru döndü.

— "Dedikleri kadar korkunç bir şey görmüyorum."

— "Sahi mi, dedim, görmüyor musunuz."

Kadın, en sevgili ölülerini gömmüş, ihtiyar ve sağlamdı. Bir sırdaş bulmuş gibi koluma girdi:

— "Eğer her yerde hâzır ve nâzır birisi varsa o zaman korkunç, dedi. Ben ona inanmıyorum. O benim elimden neler aldı. O hâzır ve nâzır."

Sonra sustu. Gözü yaşardı. Bir meçhul balıkçı ölüsüne iki damla yaş döktü.

Kadından ayrılmıştım. Ayaklarım beni gene ölüye doğru götürüyordu. Ölünün başı büsbütün kalabalıklaşmıştı. Polisler de halkın arasına karışmış, geziniyorlardı. Bir lâhza, ölünün de yanımızda olduğunu düşündüm. Hepimiz, sırtımızda ve elbisemizin altında, gözlerimizin içinde bir müstakbel ölü gezdirmiyor muyduk? Bir zaman için kendi ölüsünü görebilecek, seyredebilecek bir yaradılışta olsaydı da, bu ölü kalkıp ölüsüne baksaydı, herkes gibi biraz sararacak ve etrafındakilere:

— "Bugün yemek yiyemeyeceğim" diyecekti.

İPEKLİ MENDİL

İpek fabrikasının geniş cephesi, ayla ışıldadı. Kapının önünden birkaç kişi, acele acele geçtiler. Ben, isteksiz, nereye gideceği meçhul adımlarla ilerlerken, kapıcı arkamdan seslendi:

— "Nereye?"

— "Şöyle bir gezineyim, dedim".

— "Cambaza gitmiyor musun?"

Cevap vermediğimi görünce, ilâve etti:

— "Herkes gidiyor. Bursa'ya daha böylesi gelmemiş."

— "Hiç niyetim yok" dedim.

Yalvardı, yalvardı, beni, fabrikayı beklemeye razı etti. Biraz oturdum, bir sigara içtim, bir türkü söyledim. Sonra canım sıkıldı. "Ne etsem" dedim, kalktım, kapıcı odasındaki çivili bastonu aldım, fabrikaya dolaşmaya çıktım.

Kızların çalıştığı kozahâneyi geçer geçmez bir pıtırdı işittim. Cebimdeki elektrik fenerini yaktım. Etrafı taradım. Fenerin gür ışığında kaçmaya çabalayan iki çıplak ayak göründü. Arkasından seğirttim, kaçanı yakaladım.

Kapıcı odasına hırsızla birlikte girdik. Kapıcının sarı ışıklı fenerini yaktım.

Ay, bu ne küçük hırsızdı böyle! Ellerimin içinde kırarcasına sıktığım eli ufacık. Gözleri pırıl pırıl.

Neden sonra gülmek için, hem de katıla katıla gülmek için ellerini bıraktım.

Bu sefer küçücük bir çakı ile üzerime hücum etti. Ve çapkın, beni küçük parmağımdan yaraladı. Sımsıkı yakaladım keratayı. Ceplerini aradım. Bir parça kaçak tütün ve gene ayni sıfatlı bir iki sigara kâğıdı, temizce bir mendil buldum. Kanayan parmağıma onun kaçak tütününden bastım; mendili yırttım ve elimi ona bağlattım. Kalan tütünle de iki kalın sigara sardık, ahbapça konuştuk.

On beş yaşında vardı. Hani böyle şey âdeti değildi ama, gençlik işte. Birisi ondan ipekli mendil istemişti, hani canım anlarsın ya, âşıklısı, sevdalısı, komşu kızı işte. Para da yok ki, gidip çarşıdan alsın. Düşünmüş taşınmış; aklına bu çare gelmiş. Ben:

— "Peki, dedim, imâlâthâne bu tarafta, sen aksi tarafta ne arıyordun?

Güldü. İmalâthânenin nerede olduğunu o ne bilecekti?

Birer de benim köylü sıgarasından yaktık, iyice ahbap olmuştuk.

Halis Bursalıydı, doğma büyüme. İstanbul'a değil Mudanya'ya bile koca ömründe -bunu söylerken yüzünü görseydiniz- bir defacık inmişti.

Emir Sultan'da, ay ışığında, kızak kaydığımız zamanlar, benim de ayni bu tonda, bu kıvamda arkadaşlarım olmuştu.

Eminim ki, bunun da onlar gibi, uzaktan sesini duyduğum Gökdere'nin havuzlarında derisi karardı. Biliyorum ki, mevsim mevsim meyvelerin kabuğunun rengini alıyor.

Baktım, yeşil üst kabuğu düşmüş bir ceviz esmerliğiyle esmerdi. Yine bir ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri vardı. Ben bilirim, yazın başlangıcından tâ ceviz mevsimine kadar Bursa çocuklarının yalnız elleri erik ve şeftali, yalnız çizgili mintanlarının kopmuş düğmelerinden gözüken göğüsleri fındık yaprağı kokar. O sırada kapıcının saatı on ikiyi çaldı. Nerede ise cambaz bitecekti.

— "Kaçayım" dedi.

Onu, ipekli mendili vermeden gönderdiğime müteessir düşünürken, dışarıda bir gürültü ile silkindim. Kapıcı, söylene söylene içeri giriyordu. Arkasından da hırsız...

Bu sefer ben kulaklarını çektim, kapıcı tabanlarını ince bir söğüt dalıyla epeyce haşladı. Bereket patron orada yoktu.. Yoksa vallah onu polise verirdi. "Bu yaşta bir çocuk hırsız! Efendim, hapishânede yatsın da akıllansın" diyerek.

Çok korkuttuk ağlamadı. Gözleri ağlamaya hazır çocukların gözlerine döndü ama. dudaklarında ufacık bir titreme gözükmedi ve kaşları sâbit, kararlı hallerini hiç bozmadılar. Yalnız biraz rüzgârlıydılar.

Bırakılınca azat edilmiş bir kırlangıç gibi fırladı. Ay ışığını ve esmer tarlasını, keskin bir kanat gibi sıyırarak kaçtı gitti. Ben, o zamanlar malların istif edildiği imalâthânenin üstündeki bölmede yatardım. Odam ne güzeldi. Hele mehtaplı gecelerde ne şirin olurdu.

Tam pencereme yakın bir dut ağacı vardı. Ay ışığı dut yapraklarından süzülür, odaya pâre pâre dökülürdü. Aşağı yukarı yaz kış pencereyi açık bı-

rakırdım. Ne serin, ne tuhaf rüzgârlar eserdi. Vapurlarda da çalıştığım için, rüzgârların kokularından lodos, poyraz, karayel, günbatısı diye tefrik eder, tanırdım. Ne rüzgârlar battaniyemin üzerinden acayip birer rüya gibi gelip geçtiler.

Uykum çok hafiftir. Sabaha yakındı. Dışarıdan bir gürültü geliyordu. Âdeta dut ağacında birisi vardı. Korkmuşum ki, kalkamadım, bağıramadım. Tam bu sırada da pencerede bir hayal belirdi.

O'ydu, yavaşça pencereden sıyrıldı. Benim önümden geçerken, gözlerimi kapadım, dolapları karıştırdı. İstifleri uzun müddet alan taran etti. Sesimi çıkarmadım. Doğrusu bu cesarete karşı bütün malı alıp gitseydi, sesimi çıkarmayacaktım. Yarın patron:

— "Ulan üstüne ölü toprağı mı serpilmişti; hayvan" diye kıçıma bir tekme, beni kovacağını bildiğim halde gık demedim.

Halbuki o, yine geldiği gibi bomboş, sessiz sedasız pencereden sıyrılıp gitti. Bu anda da bir dal çıtırdısı işittim. Düşmüştü. Aşağıya indiğim zaman, başına kapıcı ile beraber birkaç kişi birikmişlerdi.

Ölmek üzereydi. Sımsıkı kapalı yumruğunu kapıcı açtı. Bu avucun içinden bir ipekli mendil su gibi fışkırdı.

Ya... İyi, halis ipekli mendiller hep böyledir. Avucunun içinde istediğin kadar sıkar, buruşturursun: sonra avuç açıldı mı, insanın elinden su gibi fışkırır.

ORMAN ve EV

Haleplizadelerin ormanı, "Dokurcun Suyu"nun buz gibi sularından aldığı kuvvetle büyüyen levent kavaklardan başlar; sırasıyla meşe, ayva, köknar ve çamlarla biterdi. Tam bin dört yüz metreye çıkan bir bir dağın tepesindeki kırmızı derili kayalara varıncaya kadar bu orman bir denizdi. Kavakların tepesinde, sergüzeşt arayan köy çocukları, bir transatlantiğin yere baktıkları zaman sığ ve berrak denizlerde derinliğin acayip renk ve balıklarını, ziyanın suyun içinde yaptığı helezonları nasıl seyrederlerse, Dokurcun Suyu'nu ve çemenleri kavakların tepesinden öylece seyrederlerdi. Ata biner gibi bindikleri bir daldan ayaklarını salladıkları zaman, Dokurcun Suyu kabarmış ve onların çıplak ayaklarına kadar çıkmış sanırlardı. Onların bazan bu mevhum suya balıklama atlayacaklarını zanneden âvare ve tarlasız köylüler, korkarlardı.

Haleplizadelerin ormanı hakikaten bir denizdi. Bu denizin sathı kavakların tepesine çıkmış, kel çoban çocuklarının ayaz kafalarından iki üç metre daha yükselirdi. Sonra oradan bir tek dalga halinde tâ bin dört yüz metrenin kızıl derili, insan kafalı, hayvan vücutlu kayalarına kadar tırmanırdı. Tırmanan ve göğe doğru yükselen deniz olur mu? Yelkensiz, balıkçı gemisiz, transatlantiksiz deniz

olur mu? Hepimiz olmadığını biliriz. Fakat yine hepimiz Dokurcun köyüne gelmiş hassas köy hocaları, cürmümeşhuda çıkan müddeiumumîler, kazaya dağ kenarından iyi su getirmek için yaylı arabalarda gezmeye çıkmış kaymakamlar, mühendisler ve belediye reisleri de benim gibi Haleplizadelerin ormanını bir denize benzetmişlerdir. Bütün bu anonim teşbihin karşısında, yeni bir vasıf bulmak için uğraşmama lüzum yoktur. Haleplizadelerin ormanı bir denizdir. Bir Marmara denizinden daha zengin, daha kesif, fakat daha keşfedilmiştir. İşte bu kadar.

E V

Beyaz köknarların araba araba taşındığı kasabaya, orman, bir öküz arabası süratiyle kırk sekiz saattır. Bir öğleyin çakır öküzlerin çektiği taze çam kokulu, ağır arabaya binersiniz. İki gece yıldızları sayarak kasabaya varırsınız. Arabacı büyük bir ardiyenin önünde "deh ayı" larını durdurur. Çakır mandalar, eğer yağmur yağmışsa kasabanın çamurlarına mesut uzanırlar. Arabacı önlerine kuru otlar atar. Onlar isteksiz ve iştahsız, fakat doymadan yerler.

Sonra tahtaları birer birer arabacı ardiyeye taşırken kafanızı kaldırıp ardiye damlarının ötesinde beyaz bir konak görürsünüz. Üslûpsuz, biçimsiz bir binadır. Yalnız beyazlığı bir mâna ifade eder. Kafesli pencerelerinden ötesini insan tahayyül bile edemez. Halbuki bütün kasaba evleri gibi bir sofa, beş oda,

bir mutfak, bir hamam, bir de arkada iki dönümlük yemiş bahçesinin gölgeliğine asılmış nişastalar, pestiller ve tarhanalar kuruyan bir balkondan ibarettir. "Bütün kasaba evleri gibi" dedim. Böyle demekle bütün kasaba evlerinin bir sofa, beş oda, bir sofa yedi oda olduğunu kastettim. Öyledir. Fakat ben ev deyince, kasabada dört beş tane zengin evi'ini kast ediyorum. Zaten öte tarafına ev demiyorlar, kulübe diyorlar. Ardiye damlarının arkasından gözüken beyaz konağı iyice görebilmek için, yan çıkmaz sokağa sapılır. Oradan yüz metre kadar yürüdükten sonra, solunuza rastlayan ahşap kitleye dikkatle bakmalıdır. İşte on dokuz ayak mermer merdivenler.. mermer merdivenlerin kenarlığı yeşil çubuklarla örtülü; yeşil çubukların sivri ucları bir iki parmak sarı yaldızla kaplı. Güneş varsa eğer, sıcak ve şaşaalı bir yaz öğlesi ise, bu demir çubukların ucları cami alemleri gibi parlar. Zaten kuyrukları geniş bir gökyüzüne bakan hilâller, çubukların sivri uclarında birer minyatür halinde görünür gibi olur. Ve siz İstanbullu iseniz, bu yaldızlı çubukların altında birer Süleymaniye kubbesi görmek için muhayyilenize müracaat edersiniz.

Evin içine gündüz bile olsa, girmek mümkün değildir. Zaten bu çıkmaz sokağa bu evi görmek kastıyle girmek de mümkün olacağını sanmıyorum. Kimse sizi bu görmek fiili yüzünden mahkûm edemez. Öyle olduğu halde, gidip göremezsiniz. Yalnız bazan sokağın çıkmaz olduğunu bilmeyen acemiler, evin önüne kadar gelmişler ve karşılarına çıkan bahçe duvarıyla karşılaşmışlardır.

Bu yazıların sahibi benim de başıma böyle bir kaza geldi. Kestirmeden bir arkadaşın evine çıkmak istedim. Bahçenin kalın duvarı suratıma çarpayazdı. Ters yüzüne dönünce evvelâ, büyük, biçimsiz ve mimarisiz konağı gördüm. Sonra, sağdan sola bir yarım çarkla döndüğüm zaman, bir küçük kulübe ile burun buruna geldim. İşte bu küçük kulübe, beni çok alâkadar etti: Kapıyı vurdum.

Beyaz başörtülü bir kadın, bir cumbanın içinden sarktı:

— "Ne var çocuğum?" dedi.

— "Hanım teyze" dedim, "Lütfî evde mi?"

Lütfî evde yoktu, mektepten daha dönmemişti.

Lütfî gillerin evinin ön kapısı bu çıkmaz sokakta idi. Fakat Lütfî giller büyücek bahçelerinin ana yola açılan kapısından işlerlerdi. Ben bunu bilirim. Fakat ardiyelerin kiremitlerinin ötesinden görünen Haleplizadelerin evini görmek bende merak haline geldiği zaman, Lütfî bana:

— "Çıkmaz sokakta da kapımız vardır" demişti.

Yoksa ben, Lütfî'nin mektepten daha dönmediğini, bizim mahallede ceviz oynadığını biliyordum.

ŞEHRİ UNUTAN ADAM

Çoktan beri şehre inmemiştim. O gün insanları sevebilmek arzusuyle otelin kapısını açtığım zaman, karşıma ilk çıkan insan, bir küfeci çocuğu oldu. Kirli, soluk yanaklarına, çıplak ayaklarına merhametle değil, sevgi ile baktım. Zaten otelin kapısına bu niyetle çıkmamış mıydım? Onu kucaklamak, köşedeki kunduracıdan ona bir lastik ayakkabı almak arzusuyle durdum.

— "Ne bakıyorsun, efendi" dedi, "hamal mı lâzım?"

— "Yok çocuğum" dedim.

Gel sana, bir pantalon, bir ayakkabı alayım demek üzereydim. Fakat gözlerini görünce vaz geçtim. Onlar bir acayip hastalığı benim gözlerimde yakalamak istiyor gibi, dikkatli yakalamış kadar mustarip ve haindiler:

Bununla beraber, yirmibeş kuruş çıkarıp verdim, yürüdüm. Arkamdan koşup iade etti. Yüzünü görmedim. Fakat elleri kararlı idi.

— "Her sakallıyı baban zannetme, anladın mı?"

Yirmibeşi aldım. Cevap vermeden yoluma devam etmek istedim. Birden bütün neşemin bir cam kırılışı kadar ses ve şangırtı çıkararak düşüp kırıldığını gördüm.

Ayakucuma düşüp kırılan neşemi gözlerimle topladım. Ters yüzüne evime dönüp odama kavuştum.

Dört duvar, bir pencere, bir valiz içinde birkaç kitap ve bir demir karyola.. hasılı mukaddes bir hapishâne olan odamda, düşünmeden, hattâ okumadan gezindim durdum.

Düşünmeye başladığım zaman, nasıl filimlerde bazı kırılan otomobillerin aksamı tekrar birbirleriyle buluşup birleşirlerse, benim de içimde kırılan şey, öylece birleşti. Tekrar neşemi bulmuştum. İnsanları sevmek arzusuyla sokağa çıktım.

Akşam oluyordu. Köşebaşındaki tütüncüye uğradım. Güneş, satılmamış edebiyat mecmualarının üstündeydi. Tütüncü dükkânındaki ayni edebiyat mecmualarıyla ayni dükkâna vuran akşam ışığı arasında bir nükte, bir hayal yakalayabilmek için bakmaktaydım.

Lirayı tütüncüye vermiştim. Bana uzun bir zaman geçmiş gibi geldiği halde, ne liranın üstü, ne de tütün paketi bana verilmişti. Dükkâncıdan tarafa bakmaya mecbur oldum. Lira burnumun ucunda sallanıyordu.

— "Bu sağdan sola yırtık beyim, geçmez. Yukarıdan aşağıya olsa geçer ama, böylesi geçmiyor."

— "Nasıl geçmez yahu, pekalâ geçer, ben nasıl aldım?"

— "Kanun var efendi, para koruma kanunu."

Kanunları bilmemek, insanları cezadan kurtaramaz olduğunu biliyorum. Kanuna karşı gelemezdim. Deminki yirmibeşliği aradım, bir türlü bulamadım, yürüdüm.

Cebimden bir başka lira çıkarıp cigara almak işime gelmiyordu. Kanunlardan kaçamak noktaları çıkarmak, yalnız avukatların değil, her vatandaşın hakkıdır. Onun için bir başka tütüncüye ayni lira ile müracaatı zeki bir hareket buldum. Bu tütüncü, lirayı aldıktan sonra paketi vermiş, paranın üstünü iade ederken benim acelemden ve telaşımdan şüphelenmiş olacak ki, verdiğim liraya bir daha bakmak zekâvetini gösterdi. Gülümseyerek:

— "Bir başka lira lütf ederseniz iyi olur" dedi.

— "Niçin?"

— "Bu geçmez de."

İzah etmeden lirayı geriye aldım. Bütün fikrimi ve muhayyilemi apaçık söyleyen aptal ve acayip gözlerim tütüncülerin yüzüne dikelmeden, kızararak tütüncü tütüncü dolaştım. Nihayet parayı geçiremeyeceğime kanaat getirmiştim. Cüzdanımda daha hiç katlanmamış yepyeni bir liracığım daha vardı. Bir on bir buçukluk cigara için, bozdurulmaya kıyılamayacak kadar yeşil, hâreli, kıvrak liramı evirdim, çevirdim, fakat sonunda bir cigara, tahammül edilemeyecek bir arzu gibi vücudumu sardı. İlk defa yaklaştığım kadına duyduğum hırsla, nasıl parayı bozdurup paketi açtığımı ve dudaklarıma cigarayı nasıl koyup ateşlediğimi hatırlayamıyorum.

Mavi duman, bir bilek damarı gibi kabartılı ve sıcak dudaklarımdan çıktı. Sevdiğimin parmağını öptüğüm zamanki bulanık bir haleti ruhiye içinde cigaramı emiyor, yeniden kendimi on sekiz yaşına dönmüş sanıyordum. Kırılan neşemin son vidası. bir

hayat hızıyla yerine yerleşmişti. Mesuttum. İnsanları sevmek, şehrin yanan elektriklerine karışmış sarı altın kuşlar avlamak, birine merhaba demek, öbürünün tüylü ensesini avuçlamak, biraz ilerdekinin güzel parmaklarını avuçlarıma almak...

— "A, herif deli midir, nedir, gülüyor."

Şakrak kızlardı. Her taraflarında bir kenar mahalle kokusu vardı. Lehçeleri derli toplu, aksantonikli idi. İki arkadaştılar. Güneşten yanmıştılar, dirseklerinin yukarısında sıkılmış yaz kostümlerinin içinde buram buram terli aşk ve güneş fışkırtıyorlardı. Yukarıki, "A, herif deli midir, nedir?" cümlesini söyleyenin yüzüne, yine gayrişuurî aşkımla gülmüş olacağım ki, kendini tutamadı, tatlı tatlı sırıttı. Cesaret aldım; peşlerine düştüm. Hızlı yürüyorlardı, yetişmekte güçlük çekiyordum. Ara sıra dönüp bakıyorlar, gülüyorlardı. Servet-i Fünun mısraları ile dolu, kurunuvüstâî fedakârlıklar yapacak gibiydim.

Ne söyleyebilirdim? Birkaç defa cesaretle ve kafamda hazırlanmış bir cümle ile kızlara yanaştım. Sonunda cümlemi beğenmedim, söyleyemedim. Beceriksizliğime küfr ederek yine biraz arkada kalmıştım. Bu sefer onlar durmuşlardı. Çekine çekine yürüdüm. Tam yanlarına yaklaşınca gelecek bir ilhamla elbette güzel bir şey söyleyecektim. Gençken şair değil miydim? Muhakak ilham bu bunalmış ânımda Hızır gibi imdadıma yetişecekti. Hemen hemen yanlarında idim. İlham, kanadını sürmüştü. Cümlem hazırlanıyordu. Dişlerim kelimeleri çiğniyor, hazırlıyor gibiydi. Birden bu sefer deminki cümleyi söyleyen değil de arkadaşı:

— "Efendi" dedi, "biraz daha peşimizden gelirseniz, sizi polise vermeye mecbur olacağız."

Çırılçıplak Rum çocukları nerdeyse etrafımızı alacak, nerdeyse Fransızca konuşan tatlı su firenkleri birbirlerine yine Fransızca vazıyetimi izaha kalkışacaklar, nerdeyse, civelek, güzel matmazeller, büyümüş gözlerini papuçlarımdan gözlerime kadar gezdireceklerdi.

Geri dönmüş, kaçmak üzereydim. Kalantor, şişman, temiz giyimli, bomba yanaklı, mebus veya müteahhit, kıravatlı bir adam:

— "Efendi, dur bakalım" dedi; "Kadınlara sataşmaya utanmıyor musunuz? Vaziyetinize bakan da, sizi bir efendi zanneder, terbiyesiz herif."

Kadınlardan biri:

— "Aman, bırakınız beyefendi" dedi, "böyle adamlarla bir olmaya gelmez."

Neşem son haddini bulmuştu. Vidalarım sıkılmış, delik ve temas yerlerim yağlanmış gibiydi. Bir makine homurtusuyla ıslık çalarak uzaklaştım. Bir şoför yanımdan geçerek:

— "Aldırma be delikanlı" dedi; "Ne olacakmış?"

— "Aldıran yok be anam" dedim; "Ne olacak?"

Ardımdan birkaç kişi, "sarhoş, sarhoş" dediler.

Sarhoştum. Hava, elektrikler, şehir, beni serhoş ediyordu. İnsanlar beni bir mıknatıs hızıyla kendilerine çekiyorlardı. Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum.

BİR VAPUR

Dün, ona, Galata rıhtımında rastladım. Çelik ve demir vücuduyla hassas bir sporcuya benziyordu. Çıplak ayaklı bir küçük serserinin yanı başındaydı. Halatlarının bağlandığı demirlerden birine ayağımı dayadım ve elimi çeneme koyarak onu seyrettim. Beni alıp götüren, beni alıp getiren mahlûku doya doya sevdim. Bu vapur, "Tadla", yeni Türk vapurlarından "T" vapurudur.

Fransa'ya tahsile gitmiş talebelerden "Tadla"yı tanımayan kim vardı? Kim bu vapurun üçüncü mevki güvertesini yıldızlı temmuz geceleri adımlamamıştır?

"Parnas" dağının güneşli, altınlı ve karlı ebedî zirvesini, Stromboli'nin eteklerindeki beyaz kasabaları, Vezüv'ün kızıllığı altında gülen beyaz şehri, mavi Mesina'yı, vahşi Korsika'yı ve nihayet kahpe Marsilya'yı batî seyri ve ağır vücuduyle, bize gösteren "Tadla" olmadı mı?

Şaşı gözlü, kaptan tavırlı metrdotelin limanlara yaklaşırken gösterdiği tevazuu, sevimliliği unuttunuz mu?

Ben, bu gemide Korsikalı muslar tanımıştım ki, güverteyi silerlerken karalarının güzelliğine ve lisanlarının çevikliğine hayran kalmıştım.

Gemiciler tanıdım ki, gece yarısından sonra kopmuş fırtınaların ve uzak, esrarengiz Çin şehirlerinin ıslıklarını güvertelere yaydılar.

Birinci mevkiden üçüncü mevkideki sevgililerini görmeye gelen anormal prensesler, onaltı yaşında rüya kadar güzel çocuklarının gözü önünde flört yapan Rum kadınları gördüm. Ben bu vapurda cömert Yahudilere, dost Ermenilere, lâübâli şen İngilizlere, ciddî Fransızlara rastladım.

Marsilya limanından kalkıp Pire'ye gelinceye kadar geçen beş gün zarfında, tam bir arkadaşlıkla bağlandığım küçük çocuğu, beş gün sonra elem ve hüzünle terkettim. Beş günde, iptidâî tahsilini beraber yapmışız gibi, bin bir çocukça hatıra ile ayrıldım. Tesadüf bir gün bizi karşı karşıya getirirse; onu çocukluk arkadaşlarımdan hiç ayırmadan:

— "Sizinle" diyeceğim, "hangi mektepte beraber okumuştuk?"

Yine bu vapurda bir kız tanıdım. Bir delikanlı seviyordu, bana:

— "Ne eşek şey o" diyordu; "ben onu o kadar sevdiğim halde, bir sabah gelip de "bonjur" demiyor, yanıma tesadüfen gelse bile bir kelime konuşmuyor."

Ben, o kıza:

— "Ben varım ya" diyordum.

— "Ah" diyordu: "sen çirkinsin."

Yıldızlı ve karanlık güvertede baş başa oturuyorduk. Elini tutuyordum. Gözlerini kapayıp delikanlıyı tahayyül ederek elimi sıkıyordu.

Yavaşça kulağının dibine:

— "Hepsi bir değil mi?" diyordum; "karanlık gecede, hepsi, hepimiz bir değil miyiz? Yalnız, kadın ve erkek olsun. Gözlerini kapa, tahayyül et."

O, karanlıklar içinde güzel çocuğu tahayyül ederek ince duman vücuduyle vücuduma yaslanıyordu.

Yine bu vapurda tanıdığım bir papaz, bir dostu bir limanda bıraktığım ve perişan bir halde düşündüğüm zaman, yanıma yaklaşıp bana:

— "Zevk" demişti," en uçucu şeydir. En hurdebinî delikten kaçan gazdır. Onun için değil midir ki, zevki mütemadiyen değiştirmek lâzımdır. Fakat her değiştirişin sonundaki bu melâle, hüzne, ızdıraba tahammül edilir mi? Evlâdım, yegâne saadet Allah'dır."

Sonra karanlıktan ve kimsesizlikten beklediğim teselliyi bir papazdan aldığım için, kızardım.

Fakat geceydi. Kocaman gökler ve yıldızlar vardı. Seren mütemadiyen parlak bir yıldızı gösteriyordu. Samanyolu berrak ve şeffaftı. Gözlerimi göğe kaldırdım. Boşluğun içine saklanmış, düşüne yarattığım Allah'a güvenerek gözlerimi kapamış ve o gece, "Tadla" nın güvertesinde müsterih bir çocuk uykusuyla uyumuştum.

SARNIÇ

Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı, daha berrak hatıralarla bize döner, bizi tekrardan içine alırdı. Biz, herhangi bir sınıftık. Herhangi bir sınıf olduk... Ön avlusu, ayni zamanda burunları, kolları kırık heykellerle süslü bir müze bahçesi, ancak son sınıf talebeleriyle muallimlerin gezindiği bir yer olan liseyi, bir gün ardımıza dönüp bakmadan başkalarına bıraktık. Bir daha buraya ömrümüzün sonuna kadar talebe olarak giremeyeceğimizi bile bile. Bu müthiş bir şeydi; Biz ne kadar seviniyorduk!.. Sanıyorduk ki, mütemadiyen bir güzel şeyi geride bırakacak, bir daha ona sürünemeyecek, onun içine giremeyecek, bir ânı bir daha yaşayamayacaktık.

Önümüzde hayat... her gün bir başka uykuya yatıp, bir başka rüya göreceğiz. Halbuki zaman, ağır ağır bizimle beraber akan nehir, bir göle varıyordu. Bu gölde artık biz akmıyor, dalgalanıyorduk. Yahut bana öyle geliyordu. Çoğumuz evlenmiştik. Birbirimizi liseden beri bırakmayan dört arkadaş, hepimiz, birer kız almıştık. Ayni mahallede oturuyorduk, ayni yolları tepiyor, evimize varıyor; ayni kadını her akşam daha fazla sevmeye çalışıyorduk. Ayni mezarlık karşımızdaydı. Seneler böyle geçtiği halde ayni sarışın, esmer, ayakları çıplak çocuklar

hiç büyümeden ayni servi ağaçlarına tırmanmağa çalışıyorlar, ayni ölülerin taşları arkasında saklambaç oynuyorlardı. Birdenbire her şeyin bir sâniyede duruverdiğini görmüştük. Daireden evımize, ticarethâneden fakirhânemize iki arkadaş döndüğümüz günlerde bir mahalle mescidindeki iptidaî mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, Istanbul'u, Darülfünun'u, bir iki Darülmuallimat hatırlar ve bu kadar süratle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık. Arkadaşım:

— "Hatırlar mısın" derdi; İptidaî mektebimiz Kirazlı Mesçit'ti. Bir gün Şeker hoca derste idi. Bizim Şükrü sabahleyin minareye kimse görmeden çıkmış, paldır güldür iki teneke devirmişti. Hoca ile beraber sokağa nasıl fırladığımızı hatırlamaz mısın?"

— "Hatırlamaz olur muyum, hatırlamaz olur muyum?"

— "Şeker hoca mektebin karşısına dikilmiş, biz arkasında... O bir şeyler mırıldanır, sûreler okurken, birden Şükrü, mektep kapısında, elinde tenekeler gözüküvermişti."

— "Ya! Ya! Ama iyi adamdı!.. Şükrü'ye ceza bile vermemişti. Saçlarını çeker gibi okşamış, 'yaramaz' demişti, 'bir daha yapma emi' Bizi korkuttun'. "

Bu sözlere ikimizin de gözü yaşarırdı.

Niçin? Sanki o günler şimdiki kadar güzel miydi? Acaba o günler de bugünküler kadar durgun değil miydi? Her gün, her saat ayni hocayı görmez miydik? Senelerce ayni mektebin eşiğini aşın-

dırmamış mıydık? Ayni mahalle imamının sesini, ayni saatlerde duymaz mıydık?

Evimizin arkasında bir türbe vardı. İçerde kandil yanar, yeşil sandukaların içinde kocaman, minare boylu ölüler yatardı. Ölülerin kocaman kavukları vardı. Bir odanın içinde karı koca yatarlardı. Ve bir kandili her akşam beyaz sarıklı bir ihtiyar yakardı.

Kış geceleri dar sokaklar sirsirlerine yapışır, bir ölü aydınlık sokaklara iner; yalnız türbenin içinden ılık bir ahret ve sâkin ölüm havası eserdi. Sokaklarda çıt yoktu. Sonra birdenbire insanlar yatsıdan dönerlerdi. Keskin bir öksürük sesi duyardık. Kulak verirdik. Lastikler karları ezer; odada beyaz başörtülü, rastıklı bir taze sakız patlatırdı. Benim bir ablam vardı. Davut'un bir büyük ağbeysi vardı. Biz Davut ile beraber ağbeysinin bizim evin erik ağacında saatlerce beklediğini, karın üzerine iki karış yağdığını, ders çalıştığımız odada ışığı söndürerek, birbirimize sokularak, nefes almadan, rüya görür gibi, hiç bir şey anlamaz, ama çok şeyler sezer gibi seyretmemiş miydik? O Davut kimdi? Kimin çocuğu idi? Niçin onu hatırladıkça içimden bir şeylerin koptuğunu, başımın birdenbire dönüp bir müddet sustuğunu duyuyorum? Bu Davut kimdi? Kaçıncı sınıfta iptidaîyi bıraktı? Üzerine iki karış kar yağan delikanlı, acaba ablamı Davut'un söylediği gibi hakikaten öptü mü? Ablamın duru beyaz yanaklarını bu elleri, kafası, saçları, ensesi beyaz delikanlının beyaz köklü kocaman dişleri gözüken ince dudaklı, geniş ağzı tükrükledi mi? Sonra benim o duru beyaz renkli, iki kaşı birbirine

değen etli dudaklı ablam ne oldu? Bu şimdi bazan evinin önünden geçtikçe uğradığım kocaman memeli bir hâkim karısı olan kadın, benim uzun ve kardan bacaklı ablam mıdır?

Harp zamanındaydık... Anam bir sabah ekmeğin üstüne belli belirsiz tereyağ sürmüştü. Bütün ömrümce bol tereyağlar sürülmüş ekmekler yedim. Fakat o günkü tereyağın sevincini duyamadım. Gün oldu ki, halkla bu çarşıları, sefil dükkânları, pis aşçıları, kışlaları ve tezgâhları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı. Kocaman kahvelerde kravatları düzgün, boğazları tok gençlerle bilardo oynadım. Öyle lokantalarda yemek yedim ki, bir öğle yemeği parasıyla beş kişi bir hafta doyardı. O tiyatrolarda, o koltuklara oturdum ki, etrafımda beyaz kadınlar dünyanın en kokulu lâvantalarını sürmüşlerdi, erkeklerin yüzlerinde ise bir tek kıl yoktu. Herkes, her şey pırıl pırıldı. Ama neden her zaman küçük, mütevazi köşeler aradım? Dostlarımı, en sevdiklerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklarından seçtim. Bir tiyatronun galerisinde tanıştığım birisi, en iyi arkadaşım oldu. Bir tezgâhta tülbent dokuyan nârin bir kıza âşık oldum. Onun ayaklarını ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri tenha sokaklarda yürüdüğüm zaman saadeti ilk defa vücuduma bir otuz altı buçuk derece hareretle sindirdiğimi hissettim. En çok zevki kasabanın bayram yerlerinden, halkın serpildiği çayırlıklardan aldım. Kayalara, dağlara, baharın ve yabanî kokuların rüzgârla beraber dolaştığı tepelere tırmanıp küçük çoban çocuklarıyla konuştum. Bir keçi kokusu sarmış ağıllarda çobanlarla arkadaş ol-

dum. Dert dinledim. Onların sefaleti ile kederlendim. Saadetleriyle coştum. Her umumî ve herkese açık yol, aşçı dükkânı, bahçe, kır benim oldu. İnkaya yollarının rengini ezberledim. Gölge görmeyen yollar benim gölgemle doldu.

Köylülerle beraber demir parmaklıklara asılıp içkili belediye bahçesinin içinden saz dinledim. Açık yerlerde oynayan sinemaları parasız seyredenlerle yaz günleri birbirimizi ittik.

Mahalle kahvesinde yirmi lira maaşlı posta müvezzileri, balıkçılar, dostsuz mütekaidler, zebun ve sessiz kahvecilerle altı kol iskambil oynadım. Dünya benimdi!

Yine öyle zaman oldu ki, bir partiden olan insanlar öteki taraftan olanları yağlı iplere geçirdiler. Her ikisine de acıdım. Vurulanla vurulduğum, ölenle öldüğüm günler oldu.

Kimdim, neydim, kimi seviyordum?

Her barınacak, her çorbası tüten, her sobası yanan evde bir kaderin, bir bilinmez yaranın korkusunu gördüm. Hatırlarım: Günlerden bir gün, dünyanın en şehvetperest insanı olmuştum. Ne görsem almak, neye baksam kucaklamak, ısırmak, sevmek, koklamak, neyi sevsem kıskanmak, başkalarına koklatmamak isterdim. O zaman sarhoş olmaya giderdim. Durmadan içerdim. İçtiğim zaman herşey güzeldi. Herşeyi kucağıma alabilirdim. Herşeyi ısıtabilirdim!

Bu, yalnız hayvanî bir his miydi? Yoksa bunun gerisinde saklı açık bir insan sevgisi var mıydı? Beni idare edemeyen neydi? Bu dünya insan için kâfiydi. Bu dünyada insan en güzel, en büyük, en

bahtiyar mahlûktu. O halde, niçin sokakta çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreşen köylüler, yalnız namazlarını ve torunlarını seven ihtiyarlar vardı?

Mütemadiyen sual sorup hiç bir cevap alamadan evime döndüğüm akşamların birinde, karımı oturmuş ağlar buldum.

— "Karı" dedim, "ocağın mı yanmaz? Çorban mı tütmez? Başında ağrı mı var? Hasta mısın? Ne ağlayıp duruyorsun?"

— "Efendi! Sayende" dedi, "hiç bir eksiğim, gediğim yok... Ne açım, ne açığım, hâlime şükrederim. Ama kürklü mantom yokmuş. Baloya gidemezmişim. Haftada bir defacık sinemaya gidemiyormuşum. Bunların ziyanı yok!.."

— "Öyle ise nedir?" dedim; "Derdin ne Fitnat?"

— "Anamı, babamı göreceğim geldi" dedi.

Karım, vakti hali yerinde İstanbul'lu babasını görmeye gideli tam bir sene oldu. Dönmedi. Babası bana birkaç satır yazdı:

"Muhterem damadım,

Rızam olmaksızın sana varan sevgili kızım bana avdet etti. Çektiği sefaleti anlattı. Hatırıma şu darbımesel geliyor: Kendi geçememiş, kuyruğuna kabak bağlamış. Şimdilik karını göndermiyorum. Boşanmak istersen avukatım gelip seni görecektir. İstemezsen ben gelip seni göreceğim. Bâki selam."

Onun beni görmemesi için, dünyada yapamayacağım hiç bir şey yoktur.

Dünya birdenbire değişivermişti. Artık ne lise hayatı, ne geçmiş arkadaşlıkların sarhoş edici hatıraları, ne de Kirazlı Mesçit'teki iptidaî mektebi kalmıştı.

Şimdi uzun boylu, ipince bir İstanbul kızını boş bir odadan, yağan kara bakarak, hatırlıyor; kimseye anlatamayacağım, gizli, egoist bir hayatı yeniden yaşayarak saç sobaya bir iki odun daha atıyor, kurumuş hatıralar sarnıcına gizli, bilinmez bir menbadan akan şırıl şırıl su sesleri duyuyorum. Bu son hatıralarla sonuna kadar idareye çalışıyorum.

BEYAZ ALTIN

Şimdiki fırka binaları ile sinemanın bulunduğu yerde servileri, baldıranları ve ısırganotları arasında kocaman kavuklar, püsküllü fesler yükselen, kara yosun tutmuş mermerlerin üstünde hüvelbâkîler okunan; otları bulutlara karışmış, ağaçları eflâke çıkmış bir mezarlık vardı. Geceleyin bir deniz gibi yakamozlanan bu fosforu bol arazide gündüzün çocuklar birbirini kovalar; ceviz ağaçlarına kocaman delikanlılar tırmanır, mezarların üzerinde şıracılar, bozacılar, koz helvacılar uyuklardı.

İşte tam bu mezarlığın karşısında Eskicizade Nedim'in sıra sıra taş yüzlü ardiyeleri ve ardiyelerin arasında dört beş metre enliliğinde, otuz metre derinliğinde bir ticarethanesi vardı. Enliliğin üç metresi bir yazıhane için bölünmüştü. Bu yazıhanenin içinde orta boylu, kurnaz yüzlü tıknaz bir adam otururdu. Hâlâ onu orada kahve içerken, önüne bir şeyler kaydederken görür gibiyim. Mezarlığın taş ve servilerine, hatırında hiçbir ölüm korkusu olmadan bakan bu adam, kasabanın fırınlarında vesika ekmeği satıldığı, sokaklarında aç köpeklerin, topalların, körlerle ihtiyarların gezindiği Umumî Harp sıralarında bir gün beni, yazıhanesinin önünden geçerken çağırdı.

— "Gel" dedi, "kâtip, bir yemek yiyelim."

Bir yemek yimek ne demektir? Bir yemek neden ibaret olur? Bu her zaman mühim bir meseledir. Ama o zamanlar bir okka karışıksız un, bir yirmi yaşındaki köylü çocuğundan daha kıymetli idi. O halde bir yemek ne demektir? İşte:

Seçilmiş iri taneli buğdayların unundan, evdeki hususî fırında yapılmış, karanfil kokulu, üstü çörek otlu; dilimleri hâlâ fırın, karanfil ve refah kokan ekmek.

Yağları, elleme kömürün içinde korlaştığı mangalın içindeki nar gibi ateşleri söndüren yağlı börekle, kebap otu serpilmiş narin kuzu pirzolaları. Meyhaneci Hristo'nun aziz ve kıymetli müşterileri için hazırladığı dört beş senelik eski şarap, yakın köylerden birinin inciri.

Ardiyelerin arkasındaki bahçede pirzolalar pişer, evden sefertası içinde zeytinyağlı enginarlar gelir... Ben bütün bu yemeklerin sonunda gelecek revani tatlısına bayılırdım.

Neden bu yemeklerden bu kadar iştiha ile bahsettiğimi harp nedir bilmeyenler, tesadüf edecekleri her kırk yaşındaki adama sorabilirler. Bu çok yakın mazide tokları açlar doyurdular ve açlar öldüler. Kimisi vatan, kimisi şeker ve un için ölen bu insanların yaşadığı bu devirde, bir Eskicizade'nin yazıhanesinde öğle yemeği yemenin ne kadar mühim bir şey olduğunu; bana bu ikramı eden Eskicizade'nin kendisi de biliyordu. Ben sessiz açlardandım. İsyan duymuyordum. Kimseye karşı sesimi yükseltecek kuvveti kendimde bulamıyordum. Bütün şehir halkı gibi zaman diyor, harp diyordum. Ama

toklar adamakıllı tıkınıyordu. Zekâ diyordum ve aptallaşıp oturuyordum. Eskicizade bana yaptığı bu ikramda tamamen diğerbin kalırdı. O, ya birisini batırmak, yahut da kafese koymak için ziyafet çekerdi. Bana ise, yaptığı kurnazlıklarını, zekânın hesabını vermek için yedirirdi. Mütebbessim dinlerdim:

— "Buğday para edecek, haberini aldım. Haleplizadelerin İstanbul'daki habercisine bir telgraf ulaştırdım. O adam aynı zamanda benim de komisyoncumdur. Bana 'buğday düşecek ona göre davranınız' telgrafını çektirttim. Akşam Haleplizade geçerken telgrafı gösterdim. Deli gibi oldu. İmkânı yok, dedi, yalandır. İşte dedim bu herif senin komisyoncun değil mi? Yüzü karmakarışık gibiydi. Nasıl olur, nasıl olur? diyordu. Müteahhitlerle dün konuştum. Galiba, dedim, harp bitecek. Harp bitsin, hepimiz istiyoruz ama dedi, hükümetin bize yardım etmesi, ticareti koruması lâzım değil mi canım! Bilseydim bu sene hiç âsar almazdım. Yahu, dedim, geçenlerde ben sana şu fiyata buğdaylarını bana bırak demiştim, bıraksaydın bak bu basına gelmezdi. Ben de, bendeki stokları o zaman dayanacaktım. Birşey ziyan etmez, belki üstelik sen de ben de kâr ederdik.

— "Ne bilirdim birader?" dedi, yürüdü gitti.

Ali'yi, o akşam İstanbul'a yolladım, diye devam etti. Onların bas vuracağı her kapıya gitmiş, buğdayın düşeceğini yazınız. Harp bitmek, Fransızlar sulh istemek üzere dedirtmiş. Üç dört gün sonra Haleplizade, şöyle dükkânın önünden sanki geçiyormuş gibi geçti.

— "Nereye Hacı?" dedim.

— "Şu helvacı Rıza'ya kadar gidiyorum. Dönüşte uğrarım" dedi.

Ben Rıza'nın fılan bahane olduğunu bildiğim için:

— "Dükkânı kapayacağım, şöyle bir su kenarına kadar uzanayım" dedim.

— "İyi fikir" dedi, "belki ben de gelirim."

O, geçip gitti, ben arabamı getirttim. Sözün kısası, o akşam biz, su kenarında buğdayları Haleplizadelerden aldık. Ertesi gün, ben malları tesellüm eder etmez, İstanbul'daki komisyoncu, Haleplizadelere şu telgrafı dayandı:

"Buğdaylarınızı elinizden çıkarmayınız. Buğday okka başına dört kuruş bindi."

Kuzu pirzolaları, börekler yenir. Hristo'nun şarabı su gibi akardı. Eskicizade, öğle sıcağında her şeyi uyuyan kasabaya bir kahkaha salıverirdi. Ben kasabanın bu kahkahayı duyacağından korkar, ürker, utanırdım.

Haleplizadelerin iflâs bayrağını çektikleri günün akşamı su başında verilecek ziyafette hazır bulunmamak için sokağa da çıkmamıştım. Akşam oluyordu. Evin önündeki tahta havalenin kenarında sigaramı savuruyor, sessiz sokakları, susan halkı, köpekleri seyrediyor, arasıra geçenlerin ağzından kaptığım Kütülemare, Çanakkale, cephe ve ekmek, vesika, şeker kelimeleriyle zamana intikal ediyor, dertleniyordum. Karnım açtı. Ekmekten sıçan kuyruğu çıkmıştı. Midem bozuktu. Öyle olduğu halde, kaçak sigaramla hali unutmaya çalışıyordum. Bu insanlar benden ne istiyorlardı da mütemadiyen Kütülemare ve Enver Paşa diyorlardı. Midelerinde ve-

sika ekmeğinden başka bir şey olmayan insanlar nasıl zamanı düşünebiliyorlar, sulh, harp diyorlardı? Niçin çocuklarından ve tarlalarından bahsetmiyorlardı?

Birden köşebaşından iki karayağız atın çektiği bir fayton peyda oldu. Arabacı bile ne kör, ne topal, ne çolaktı. Peki, askerden nasıl kurtulmuştu? Bu atları gibi karayağız delikanlının ne derdi olabilirdi?

— "Vay kâtip, yalancı hastalık ha! Tembellik ha! Rakı da mı içemezsin ulan! Yürü."

— "Bu akşam beni affet ağam. Rakı içecek halde değilim. Bugün yine sıtma tuttu."

— "Sıtmaya rakı birebirdir. Sana bir kadeh de kininli konyak vereyim... yürü. Bugün seni bırakmam."

— "Gelemem, ağam."

— "Kâtip, ben sensiz idemem bu akşam, muhakkak gelmelisin. Kıymetimi bilmezsin. Senin için dört çuval öğüttürdüm. Dört okka da kelle şeker ayırttırdım. Halt etme artık."

Düşündüm: Dört çuval un, dört okka da kelle şeker.

Su kenarında ılık bir akşam başlamıştı Kavakların tepesinden kuş sesleri geliyordu. Su üzerindeki kömelerden birindeydik. Bir gölü kendine menba yapan bu küçük çayın sazlıkları içinde o göl, durgun sularını böyle kapıp koyverdiğine pişman yine uyuklardı. Bu çay yine bir göldü sanki... Eskicizade:

— "İnsan" dedi, "aslını unutmamalıdır. Bakın, bu çay bile aslının göl olduğunu unutmuyor. Su-

ları bir göl gibi ılık ve sessiz. Sanki bir göl gibi sakin, sanki bir göl gibi akmıyor. Tabiat bile aslını unutmuyor, görüyon a! Aslında kendisinde bir şeyler saklıyor. Ben işe eskicilikle başladım. Lâkabım da belli ya. Donumu bağlayamazken soğan pazarında köylülerden yumurta alır, satardım. Evlerden Yahudi çocukları gibi eskiler de topladım. Evleninceye kadar bu böyle devam etti. Sermayem yoktu ki, zengin olayım. Ticarette o kadar pişmiştim ki, bir küçük sermaye ile dünya kazanacağıma emindim. Evlendim, karımın biraz parası vardı. Zaman da yardım etmedi değil. Ama ticarette küçükken pişmek lâzım. İşte kâtip! Oğlunu Istanbul'a mektebe göndermeye bakma. Ticarete alıştır. Kibrit satsın; sigara kâğıdı satsın, işe alışsın. Ticaretten fayda var. Tüccar adam kimsenin kölesi değildir."

Hepimiz onu dinliyor; hak veriyorduk. Bu rakıları, bu pirzolaları, bu patlıcan tavaları, beğendileri, havyarı belki de en büyük memur yiyemiyordu. Hattâ, vatan için şarkılar okuyan dâhiler de yiyemiyorlardı. Yaşasın ticaret, yaşasın tüccarlar dedik, içtik.

Sıtma bir on beş gün içinde beni, çocuğa döndürmüştü. Düşüncelerim, her âzam bir çocuk vazühali almıştı.

— " Vay kâtip? Bu ne hal! Allah Allah! Bu ne iştir yahu! Ne kör olası hastalıkmış o öyle! Kusura bakma, hatırını soramadım. Çok dalaveralar döndü. Çok uğraştım, çok yoruldum. Senin dört çuvalı beş edip bugün göndereceğim. Şekeri de on okkaya çıkardım. Bir sene yersiniz. Biraz da kahve

göndereceğim. Nohutla karıştırın da idareli kullanın, birkaç ay sonra hiç bulamayacağız."

— "Sağol ağam!"

— "Otur bakalım şu sandalyeye. Al eline kalemi, şu benim hesapları görüver. Deftere geçir. Şu mektubu da yaz. Kopyasını al. Ondan sonra da ziyafete başlarız."

— "Helvadan da ye kâtip. Dokunmaz merak etme. Halis Halep yağından yapıldı. Biraz daha misket al kâtip. Üzüm adama dokunur mu hiç?"

— "Peki ağam. Ne diye o Rahmi beyi şimdi bu kadar tutuyorsun? Adam akıllı para yaptığını söylüyorlar. Senden sonra kasabada onun ismi anılıyor."

— "Sen merak etme kâtip. Bir seneye kalmaz, onu ben bir alaşağı edeceğim. Sürünecek. Ekmek parası bulamayınca yine bana gelecek. Sen görürsün kâtip."

— "Peki ağam, neden böyle yaparsın?"

Cevap vermezdi. Gülerdi. Bu onun en büyük zevkiydi. Sinemasız, tiyatrosuz, kadınsız ve kumarsız kasabada hırslar elbette böyle tatmin edilirdi. Birini alaşağı edebilmek için evvelâ kendisiyle boy ölçüşebilecek bir vaziyete çıkarmak, sonra elense etmek. Ardından bir kahkaha salıverip su başında bir âlem tertip etmek.

Kasabanın bütün sessiz görmüş geçirmişleri Eskicizadeyi severlerdi. Herkese iyiliği dokunur; herkese şeker, un gönderirdi.

Harbi Umumî bitmek üzereydi. Rahmi beyi elense kavrayan Eskicizade bu vaziyetten biraz hırpalanır gibi olmuştu.

Rahmi bey ümidinden fazla mukavemet göstermiş, yenilmemek için çalışmıştı. Bu Eskicizadeye aşağı yukarı yüz bin liraya mal olmuştu.

Fakat bugün Rahmi bey, ben ve Eskicizade yemek yerken Rahmi beyde herşey suyunu çekmişti. En tuhafı, zavallı adam kendisine edilen fenalıktan habersizdi. Oturmuş; celladıyle yemek yiyordu.

O akşam Istanbul tirenine kadar kendisine yoldaşlık ettik. Bilet parasını Eskicizade verdi. Tiren kalkarken Rahmi beye bir tabanca parasını vermeyi de unutmadı.

Arabanın içinde bize dişleri gıcırdayan ağaçları, köpekleri, tekerlerin altındaki kumları küçümseyerek evimize döndük. Eskicizade dalgın ve meyus gözüküyordu.

— "Kâtip" dedi, "dişlerim çok fena; hepsi ağrıyor. Seninle Istanbul'a kadar gidelim de şunları yaptıralım."

— "Olur ağam, yaptıralım."

Ertesi gün satılmış buğdayları çuvallara yerleştirdik. Hesap seksen bin okka bir buğday gösteriyordu. Ardiyenin bir tanesi hâlâ tıklım tıklım, ama hesap dolmuştu. Koşarak Eskicizadeye gittim.

— "Seksen bin okka oldu, ağam" dedim. "Bir ardiye daha ağız ağıza dolu. Bu nasıl iş?"

— "Ha! Kâtip" dedi. "buna ardiye mahsulü derler. Sen onları da çuvallara doldurt bakalım."

Buğdayın fire verdiğini bilirdim. Yâni seksen bin kilo buğday, yetmiş dokuz bin sekiz yüz altmış yedi kilo gelirse buna aklım yatar. Bu da zaten mal alınırken hesap edilirdi. Fakat seksen bin kilonun

faraza doksan bin kiloya çıkıp böyle artma bir fire verdiğini hiç görmemiştim.

Yine börek, yine enginar, yine ayva kompostusu, misket üzümü, sarı bayır inciri vardı. Yine Eskicizade gülüyor.

— "Kâtip" diyordu, "bu işe aklın yatmadı ha!.. Hey Ali pehlivan! Gel buraya ulan! Anlat kâtibe şu ardiyenin doğurduğu evlâd meselesini."

Ali pehlivan köylülerden alınan malı tartan kantarcıydı. Aslen belediyenin kantarcısı olmakla beraber, bazan da Eskicizadenin kantarcısı oluyordu.

Vaziyet anlaşılmıştı. O zamana kadar yediğim yemekleri yine kusmadım. Fakat o akşam, kasabaya bir daha dönmemek üzere Istanbul'a hareket ettim.

Istanbul bir âlemdi. Burada aç köpekler insanlaşmıştı. Binbir Eskicizadenin yanında binbir şeriki cürm yaşıyordu.

Fırınların önündeki insanlar; otomobildeki toklara, bizim, kasabada Eskicizadeye baktığımız gibi bakıyorlardı. Zaman diyorlardı, harp diyorlardı. Kimse sesini çıkarmıyor, top sesleri uzaktan uzağa işitiliyordu. Çarşılarda vatan şarkıları okunuyor, cephelere giden genç şairler, genç yazıcılar "Harp yaşasın, yaşasın harp! Harp! Harp!" diye bağırışıyorlar, ölenlere mersiyeler, vesika ekmeği yiyenlere has şiirler okuyorlardı. Yaşasınlar yükseliyordu. "Âti bizimdir" diye haykırıyorlardı. Sokaklarda sarı kırmızı Almanlar birer kahraman gibi dolaşıyorlardı. Almanlar ne güzel adamlardı!..

Istanbul hâsılı bir âlemdi. Yiyen, içen, gülen doluydu. Yemeyen, içmeyen, gülmeyen bir köşeye çekilmiş; yemiyor, içmiyor, gülmüyordu.

Eskicizadeye indiğim otelin kahvesinde rastladım.

— "Yazıklar olsun kâtip" dedi; hani beraber gelecektik."

Ben biraz soğuk:

— "Öyle oldu, ağam" dedim.

Yumuşadı. Biraz sonra ben ondan daha yumuşaktım.

O akşam yattığımız yer, Beyoğlu'nda kocaman bir apartımandı.

Yanımızda üç tane taze kız vardı. Havyar sofrada idi. Eskicizade'nin bile Istanbul'dan getirtmeye utandığı has fırancala dilim dilim, ince ince kesilmişti. Bütün kızların gözleri havyardan ve rakıdan çok bu acayip nesnede idi.

Yedik, içtik...

Ertesi gün, kendisine, Eskicizadenin dişlerini yaptırmaya gittiğimiz dişçi:

— "Plâtin yapalım paşam" dedi, "altın herkesin ağzında. Sonra sarı da iyi durmuyor. Plâtin yapalım."

Eskicizade:

— "Yapalım" dedi.

Dişçinin yüksek bir para istemesine karşı güldü. Bana hitaben:

— "Ardiye bu sene on bin okka mı mahsul vermişti" diye sordu.

Eskicizadenin dişlerini plâtin yaptırdık. O bana Istanbul'da bir iş buldu. Mütareke ilân edildi. Kendisi memlekete döndü. Arasıra yine ismini işitir, dalaverelerini duyardım; servetinin hesabından dem

vurulurdu. Fakat çokluk yanına uğramazdım. Kasabaya beş sene evvel gittiğim zaman,

— "Kâtip" diye seslendi.

Ama sesi eskisi gibi çıkmıyordu.

— "Şuramda, kâtip, şuramda birşey var ki, beni sıkıyor, anlıyamıyorum. Hamur işi memnu, yorulmak memnu, heyecan memnu, rakı yasak. Böyle yaşamak mı olur? Hey gidi günler hey!.."

Eskicizade kalb sektesinden öldüğü zaman sevinenler çok oldu. Ben sevinmedim. Ekmeğini yediğim için müteessir bile oldum.

Ardiyelerin karşısındaki "Kanlı Mezarlık"a gömülmüştü. Daha orası mezarlıktı. Bugünkü fırka binaları ve sinema yapılmamıştı.

Bir gün, belediye meclisi, şehrin ta göbeğindeki bu mezarlığın ortadan kaldırılmasına karar vermişti. Serviler kesilmiş, kokuları ta uzaklardan duyuluyordu. Bu servi kokusuyla kasaba o kadar dolmuştu ki, ölülerin ayağa kalktığı rivayeti bile ortalığa çıkmıştı. Eskicizade'nin toprağı başka yere taşınmak icabetti. Şehir haricine bir şeyler götürüp gömdüler. Fakat bu ikinci tedfinden sonra kasabaya şu rivayet yayıldı:

"Eskicizade'nin kabrinden hiç birşey çıkmamıs. "Bu; kasabaya müthiş bir merak oldu. Acaba bu adamın kemikleri ne olmuştu? En küçük esnaf bile bu büyük tüccarın ölüsü ile alâkadar oluyor, birbirine, acaba bu adamın kemikleri ne oldu? diye soruyordu.

Nihayet iş öğrenildi. Bunu yapanlardan birisi tutuldu. Bu genç, bir köylü delikanlısı idi. Herşeyi inkâr ediyordu. Elde hiçbir delil de olmadığı için

serbest bırakıldı. Fakat serbest bırakılır bırakılmaz ötekine berikine anlatmakta hiçbir beis görmemişti.

— "Ne yapalım?" diyordu. "Herifin dişlerinin beyaz altın olduğunu babam söylerdi. Her buğday götürüşünde sırıtır, dişlerini gösterirmiş. Pırıl pırıl parlardı, derdi. Beyaz altın da müthiş para edermiş... ne yapalım?"

— "Pekalâ, ölüyü ne yaptınız?"

— "Ne yapacağız? Su boyuna kadar götürdük. Ayağına bir taş bağladık. Cumburlop!.."

Ardiye mahsulünün on bin okka verdiğini benden başka bir de Ali pehlivan bilir zannederdim. Oysa bütün civar köyler bunu bilmeden, anlamadan bir kablelvuku his gibi duyarlarmış.

Ardiye mahsulünün karşılığı olan beyaz altınları, ölünün ağzından sökenler Istanbul'a koştular. Bu paraları meyhânelere ve kart fahişelere dağıttılar.

BİR KARPUZ SERGİSİ

Birdenbire ellerimi öpmeye başladı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Şimdi yalnız kırmızı küçük kulaklarını, ensesinin çukuruna düşmüş dumanlı kumral saçlarını görüyordum. Bir an içinde değişivermiştim. Bir başka insandım. Bütün muhakemelerim altüst olmuş; fikirlerim değişmişti. Bu anda benden herşey yapılabilirdi. Bu ellerimin öpüldüğü birkaç saniyede benden bir dünya istenebilirdi. Ben bu dünyayı yaratacak kadar kuvvetliydim. O, artık dudaklarını ellerimin tüylerinden tırnaklarıma kadar gezdiriyordu. Bir zaman yanağının, kırmızı ve yanan yanağının da elime bir kumaş temasıyle süründüğünü hissettim. Ellerimi, bu sevilen, sevilmeyi yadırgayan ellerimi, kendisine bıraktım. Ellerim benim olmaktan çıktı. Kafam müsterih bir iklime çekildi. Düşünmekten durdum. Neden sonra sevilmeye alışmamış bir insan ruhuyla ellerimi yanaklarından çektim.

— "Yok" dedim. "Heyecanlanma. Bu paranın, sana verdiğim bu paranın ne ehemmiyeti olabilir. Bırak, yapma, utanıyorum."

— "Bana verdiğin para için değil. Vallahi para için değil. Dinim hakkı için! İnan vallahi para için değil. Dinim hakkı için!"

Avlusunun otları taze kesilmiş, minareleri çimenlerin üzerine akmış, kubbeleri yakın çarşılara dökülmüş sessizlik ve esrar dolu Istanbul camilerinden bir tanesinin avlusundaydık. Bir öğle üstüydü. Fırsat buldukça, canım sıkıldıkça, kafamın içine bir başka benlik sokuldukça insanları sevmek için; bir uzlet içinden, bir yoksuzluk ve kimsesizlik içinden; bir varlığın ve kimsenin karışıklığını daha iyi duyabilmek için daima melânkolik köşeler arardım. O zaman küçük kumruların gezindiği cami sundurmalarında düşünür; Istanbul'a, bu köprülerin ve sefillerin ve vapurların birbirini düşündüğü, birbirini çağırdığı Istanbul'a bakar kalırdım.

Cami avlularında hiçbir zaman yalnız kalmadım. Belki benim gibi aynı hisle dolu birkaç insanı, bir servinin veya bir çınarın veyahutta bir kubbe gölgesinin içine uzanmış buldum. Fakat bugün kendisine para verdiğim insana birbiri arkasına bir hafta, sonra muhtelif fasılalarla bir bahar, bir yaz, orada rasgeldim. Bana artık öyle geliyor ki, bir gün, hasretini uzaktan çekmeği, kendisini senelerce görmeyip te günlerden bir gün görmeği özlediğim bu şehri terketsem, senelerce sonra gördüğüm zaman onu gene orada, bir kubbenin, bir servinin gölgesinde bulacağım sanırdım.

O kadar birbirimize alışmıştık. Arka üstü yatardı. Ellerini, dumanlı kumral saçlarının döküldüğü ense çukuruna kenetlerdi. Gündüz, yıldızları görür gibi, gökyüzünde düşünürdü. Kafası bir Yahudinin kafası kadar ticarî entrikalarla doluydu. Şimdi cebinde parası da vardı. Çalışmak istiyordu. Yaz'dı. Bir karpuz sergisi açabilmek için projeler yapmak-

ta idi. Cins karpuzlar rüyalarına giriyorlardı. Ama çalışmamak... Ah çalışmamak! Başlayan yazın bütün güzelliğini görebilmek arzusu iradesiyle çarpışmıyordu bile. Arzusu iradesini almış, beraber olmuşlar, dost olmuşlardı. Birlikte idiler. Bütün gün ayrılmıyorlardı. Yalnız rüyalarında birbirlerinden bir lahze ayrılıp tokatlaşıyorlardı.

Bir adım ötemizde kaynayan yaza karşı, gölgenin ve bir ortazaman rutubetinin içine gömülüp karpuz sergisinin projelerini yaptık.

Tekirdağ karpuzlarını en arkaya dizeceğiz. Sağlamcı ve pazarlık yapmayan müşterilere onlardan... Sonra, öne kocaman siyah karpuzlardan koyacağız. Bunlar kalın kabukludur, hep kırmızı çıkarlar. Ama çabucak kof cevizlere dönerler. Vodina kavunları en iyi cinstir. Kokuları dışında değil, içindedir. Bu çitili, üzerleri çentikli, kokulu kavunlar yumuşayıverirler, eziliverirler, onları çabuk sürmelidir. Ne pahasına olursa olsun elden çıkarmalıdır. Birdenbire hararetlenir:

— "Küçük bir çırak tutmalıyız" derdi. "Çıraksız iş görülmez. Bıçkın bir çocuk buluruz, kapkara bir şey olur. En küçük bir pıtırtı, bir karpuzun olup olmadığını anlamak için üstü fiskelendiği zaman çıkan sesten bile uykusundan uyanan, atik bir çocuk bulmalıyız. Karpuz sergisinin bütün işi o çocuktadır. Yalnız böyle bir çırak bize daha iyi çalışmanın, dil dökmenin, geniş olmanın, iş bittikten sonra türkü çağırıp cigara savurmanın lezzetini verebilir."

Ben,

— "Yok" derdim, "önce çıraksız çalışmalıyız. Ona masraf ister."

Gene birdenbire sözümü keser:

— "İstemez" derdi. "Ben kendi ekmeğimi onunla paylaşırım, sana ne? Ziyanı yok, patron sen ol. Sen iki pay al, ben bir pay, çırakla bana yetişir."

— "Pekalâ."

Ertesi gün onu gene bir kubbenin altında elleri ensesinde arka üstü düşünür bulurdum.

— "Çırak yarın hazır" derdi.

Ağustosun öyle bir günündeydik ki, yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak bir hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, tâ Kumkapı sahillerinde yıkanan insanları düşündürüyordu.

— "Haydi gidelim Kumkapıya" dedim; bir kenarda yıkanırız."

— "Ben sabahleyin gittim" dedi. "Sen istersen git, bir banyo yap, gel. Ben çırağı bekliyorum."

— "Paralar?" dedim.

— "Bitti mi?" dedi.

— "Bende metelik yok."

— "Bana verdiğin para duruyor" dedi; "bu para bize yeter de artar bile."

Ben Kumkapı sahiline yollandım. O arka üstü yattığı yerden sağ tarafına döndü. Gözlerini kapadı.

Ben bir minare gölgesinden güneşe doğru adımlarımı ağırlaştırırken arkamdan bağırdı:

— "Hacı bey!" dedi, "Yarın sabah altı buçukta Bayazıd havuzunun kenarında ol."

— "Olur, olur."

Saat ona doğru Süleymaniye'nin avlusuna vardığım zaman kimsecikler yoktu. Bir adam güneşin altında soyunmuş, çamaşırlarında bir şeyler arıyordu.

O zannettim. Değildi. Akşama doğru idi. Sundurmanın önünde düşünmekle uyumak arası bir halde meltem çıkmasını bekliyordum. Ter içinde gözüktü. Tıraş olmuştu. Siyah bir fanila giymişti.

— "Niçin altı buçukta gelmedin?" dedi.

Beni uykumdan çekip alarak sürükledi. Karpuz sergisine vardığımız zaman, güneş altında bu kadar hızlı yürümekten şakaklarım zonkluyor, vücudum çoktan beri akmamış bir terle yumuşamış, kaşınıyordu. Pis bir hasırın üzerine kırk elli tane karpuz dizilmişti. Küçük, hakikaten duman gibi kara saçlı tuhaf bir çocuk, bu küçük karpuzların önünde haykırıyordu:

— "Çeyreğe!.. Çeyreğe!.. Elini mi kestin baba!.. param olsa da ben de yesem!.."

Karpuzların bazılarına nereden düştüğü meçhul bir güneş vuruyor sokağın başından bir vantilâtörden eser gibi bir meltem esiyordu.

— "İşte" dedi, "bizim sergi de böyle olacak."

Sonra indiğimiz yokuşu ağır ağır çıktık. Kararan güne karşı bir karpuz sergisini düşündük:

"Bir karpuzun üzerine mumu yakardık. Mum kara ve kocaman karpuzun üstünde ağustos gecelerini sallar dururdu. Çırağımız önce küçük, hurda bir karpuzu kesmiş, yemiş; sonra kocaman bir karpuza başını koymuş uyumuş olurdu. Arkadaşım hâlâ Tekirdağları kara beneklerden, kara benekleri alacalardan, vodinaları topatanlardan ayırırdı. Bazan bir Kırkağaç kavununu eline alır, bana döner:

— Bir başka cins Kırkağaç, derdi; bunu ayrı koyalım. Bu, kışa dayanır. Kışın bile çürümez, yumuşamaz. İçi buz tutar. Kışın soba kenarında bunu

kesmek lâzımdır. Ilık suya koymalı bir müddet, ılık suda kaldıktan sonra kesip yemelidir. Tadına doyum olmaz.

Sonra her iş biter. Simsiyah külhanbey gömleğini çıkarır, bir Yenicami gömleği giyerdi. Ceketini serginin tahtasına çakılmış çividen alır, omuzlarına bırakır:

— Haydi gidelim, derdi, köprüden biraz vapurları seyredelim. Hem hava almış oluruz."

ŞAHMERDAN

Şahmerdan kurulduğu zaman bir giyotin haliyle meydana çıkıvermişti. Direkler hazırdı. Birer birer güçlükle iskelenin altına yerleştirildi.

Üstüne boynundan geçen düğmesiz, bir heybe sırtını hatırlatan yamalı ve partal bir yelek -yelekten çok hırkaya benzeyen bir şey- geçirmiş; ellilik, kır saçlı, fakat dinç, okkalı bir adam bağırdı:

— "Salih, Abdurrahman, Şahin, Ali... Hadi çocuklar!"

Şahmerdanın bin kiloluk ağırlığının inip kalktığı iki uçu boş bırakılmış direklerin iki tarafına, Salih ve Şahin.. diye bağırıldığını duyar duymaz, iki adam koşarak gelip oturdu.

Heybeden yapılmış partal yelekli, şahmerdan makinesinin üstüvanesine sarılmış demir telin ucuna geçti. Dört hamlacı ise ağır ağır, iskelenin direklerini, sudaki balıkları seyrede seyrede, eğlene eğlene makinenin kollarına yapıştılar.

"Şahmerdanın buharla işleyeni iki yüz, üç yüz, beş yüz kilo ağırlığı iki nefeste yukarıya kaldırır. Fakat dört kişı bu bin kiloyu makinenin büyük ve küçük çarkı sayesinde ancak işletebilirler. Ağırlığı yukarıya çekmek için en aşağı on beş dakika çalışmak lâzımdır. Saatte bir de on beş dakika mola vermeden çalışmaya imkân yoktur. Bir liraya bu iş

görülmez, görülmez ama, zamanlar kötü birader. Ben Karahisar'lıyım. Dalgıçlıktan tut da tersaneye kadar girmediğim deniz kapısı kalmadı. Hepsinden biraz çakarım."

— "Hadi çocuklar!"

Biri çok sarışın, narin bir adamdı. Öteki uzun boylu, esmer ve sıska. Bir tanesi kısa boylu, kalın enseli ve zaman zaman birdenbire kızaracağı yerde sararan bir şişman. Dördüncüsü de her gün tesadüf edilen hamallar gibi alelâde, hiç kuvvetli gözükmediği halde yorulmaz birisi.

Şimdi bu dört amele var kuvvetleriyle çalışıyorlardı.

Sarışın, narin, uzun boylu amele ile, şişman, kalın enseli bir arada; diğer ikisi de makinenin öbür kolunda idiler. Bin kilo iki kalasın arasında ağır ağır şahmerdanın ta tepesine kadar çıkıyor; sonra dipte oturan ve ağırlığın aralarında gidip geldiği iki direği sımsıkı iplerle tutanlardan biri:

— "Hooo" diyordu.

Makineciler duruyor, terlerini siliyorlardı.

Ağırlığı yakarıya çekmeye yarayan demir telin ucunu tutan Karahisar'lı:

— "Haydi" diye bağırıyordu.

Yine dipte kalasın yanında oturmuşlardan biri:

— "Bando" diye haykırıyordu.

Karahisar'lı sımsıkı tuttuğu telin ucunu bırakıyor, demir tamponlar birbirine vurup iskeleyi ileri geri sarsıyor ve bin kilo tok bir sesle kırmızı ucu gözüken demir potreli on santim daha deniz dibinin meçhul taşına sokuyordu.

Karahisar'lı, çelik teli ağır ağır topladıktan sonra çocuklarına seslenir gibi:

— "Haydi çocuklar! Bu sefer biraz daha yukarı kaldıralım. Daha iyi. Ne kadar yukardan inerse o kadar derine girer. Hadi çocuklar..."

Sarışın amele kıpkırmızı kesilmişti. Saçları yavaş yavaş kirli elleriyle yağlanıyor, boynunun damarları şişiyor; göğsü harikulâde genişliyor, narin vücudu, birdenbire, atlet insanlarda olduğu gibi atlaşıyordu. Ayın kola yapışmış arkadaşı şişmanın yüzünde bir damla ter yoktu. Yüzü ise müthiş bir kuvvet sarfediyormuş gibi buruşuyordu. Fakat bu sahte buruşukluk çok beceriksiz bir şekilde yapılıyordu. Öteki koldaki, iki hemşeri oldukları sözlerinden anlaşılan iki hamlacıdan birisi acınacak zayıflıkta idi. O da bütün işi arkadaşına bırakmağa çalıştığı için kızarmıştı. Arkadaşı ise ona en küçük bir kuvvet sarfettirmemek için elinden geleni yapıyordu.

Karahisarlı yeniden:

— "Vira çocuklar" dedi.

Haziran yağmurları birdenbire kesilmiş, yaz; rüzgârsız, ağır ve kasvetli iskelenin ve denizin üssüne çöküvermişti. Dört hamlacı terliyorlardı. Potrel bazan denizin içinde bir kayaya rastlıyor, demir güllenin üstüne bütün hıncıyla düşmesine rağmen ancak iki üç santim giriyor; yahut da demir potreli balmumu gibi bir vuruşta eritiveriyordu. O zaman demiri yeniden hava tazyiki ve oksijenle işleyen ateş makineli "chalumeau" ile kesmek lâzım geliyordu.

Bir cigara molası esnasında sarışın amele, yardımcısı Salih'e:

— "Bana bak ulan" dedi, "numaracı! Beni eşek yerine alma. Namusum hakkı için, bir kafam kızarsa, atarım denize seni."

— "Bir halt edemezsin" diye söylendi Salih.

— "Görürüz" dedi öteki.

Salih, amele başı mevkiinde olan Karahisarlının komşusuydu. Zor işlerden kendisini ancak bu sayede ve kancıklıkla kurtarabiliyordu. Karahisarlı ise Salihin bu hallerini görmemezliğe gelir.

— "Çalışıyor" derdi, "fena çalışmaz bizim Salih. İyi ameledir."

Cigaralar bitmişti, Tekrar iskelenin damı gölgesinden güneşin önüne çıkmak cesaretini, kendinde ilk Abdurrahman buldu. Bu çok sarışın olan sarışın ameleydi. Sonra sırasıyla zayıf, zayıfın arkadaşı ve Salih geldiler.

Karahisarlı:

— "Haydi çocuklar, bu son galiba" dedi. "Bu sefer kazığı kaktık. Vira!.." diye haykırdı.

Çarklar dönüyor, küçük çark büyüğünü döndürüyor, ağır tokmak ağır ağır tepeye yükseliyordu. Birdenbire hepsi durakladılar. Karahisarlı teşci etti:

— "Ha çocuklar, ha!"

Bütün asılmalara rağmen ağırlık yukarıya çıkmıyordu. Karahisarlının elini kalın tel kesiyor.

— "Gayret" diye bağırıyordu.

Bir gayret daha sarfettiler. Çarkın dişleri tebessüm eder gibi tatlı bir ses çıkardı. Sonra zincir şakırtısı gibi bir ses duyuldu. Şahmerdan ta tepedeydi. Bin kilo, Karahisarlının sözüne göre, bin beş yüz kilo olarak yere düşecekti.

Öküzleri durdurur gibi bir ses işitildi:

— "Hooo..."

— "Haydi'"

— "Bando!.."

Demir potrel müsait bir zemin bulmuş olacak ki, bir yirmi santim denizin kumları içine daldı. İskelenin dibindeki balıklar uzaklara kaçıştı.

Şimdi dört amele nefes nefese idiler. Salih'in arkadaşı, sarı yulaf saçlı Abdurrahman Salih'e dik dik baktı. Deminki duraklamanın sebebi oydu. İşi büsbütün açığa vurmuştu. Abdurrahmanın gözünün içinde hınç ve hiddet parlıyordu. Salih edepsiz insanlara has bir lâkaydiyle denizi seyrediyordu. Abdurrahmanın içinden bu kıçı kendisine dönük adama bir tekme savurmak, şahmerdanın inip kalktığı iki direğin arasından şu herifi, denize uçuruvermek geçti. Fakat yalnız:

— "Ulan kahpe" dedi.

Karahisarlı:

— "Kime diyon ulan" dedi "o lafı?"

Abdurrahman bu adamdan çekinirdi. İsterse parasını bile vermez. Bu kimsesiz, ne idüğü belirsiz, lâkayt iskelenin köyü içinde Abdurrahman'ı perişan bırakabilirdi.

— "Anama" dedi.

— "Neden?"

— "Neden olacak?" dedi, "beni doğurduğundan.

Karahisarlı:

— "Tövbe estağfurullah" demekle iktifa etti.

Sonra yine her zamanki munis ve iyi halini aldı.

— "Haydi evlâtlar" dedi, "bu son.Ama çok kaldıralım. Hadi!"

Çarklar dönüyor, fakat zaman zaman, zınk diye duraklıyorlardı. O zaman Abdurrahman'ın gözleri ateşle dolu, Salih'e çevriliyor, Salih suratını defi hacet eder gibi buruşturuyordu. Zannediyordu ki, ancak böyle buruşturursa ne kadar kuvvet sarfettiği anlaşılacak. Fakat ne boynunun damarları şişiyor; ne de kalın yağlı ve tüysüz kollarında bir adale hareketi görülüyordu. Abdurrahman hınçla ve müthiş bir enerji ile, dönmeyen çarka adeta tekme atarcasına kola yapışıyor; aşağıya veya yukarıya indirmeye veya çıkarmaya çalışıyordu. Bu arada öteki koldakilere bakıyordu; Abdurrahman'a bakmamak için. O koldakilerden zayıfın, arkadaşına biraz olsun yardım ettiği, gördüğü terden sırtına yapışmış gömleğinden belli oluyordu.

Bir ara yine zınk diye durdular.

Karahisarlı:

— "Biraz daha" dedi; "biraz daha çocuklar..."

Abdurrahman boynunun ve şimdi alnının damarı da şişerek kola asıldı. Salih bu sefer yüzünü buruşturmaya bile lüzum görmemişti. Şahmerdan tepedeydi.

— "Hooo" diye bağırıldı.

— "Haydi!.."

— "Bando! Bando!"

Bin kilo, bin beş yüz kilo olarak düştü.

Karahisarlı teli bir vücut hareketiyle ileriye doğru bırakmıştı. Abdurrahman hızla bir yarım sağ döndü. Arkadaşı Salih'i müthiş bir tekme ile denize

yuvarladı. Kendisi de sırt üstü, ağzından kan boşanarak iskelenin tahtaları üzerine düştü Salih yüzme bilmediği için bir on dakika içinde boğulmuştu. Abdurrahman'ı hastahaneye kaldırdılar.

Bu son potreldi. O da çakılmıştı. Şahmerdan makinesini, akşam karanlığında öteki iki amele, sessiz sedasız, bir son vapurdan sonra söktüler.

PROJEKTÖRCÜ

Sekizi kırk beş vapuru iskeleden kalktıktan sonra, uzak şimşekler yakınlaşmaya başlamıştı. Anadolu sahili bir ara gözden kayboluverdi. Yağmur, projektörün önünde, birtakım hendesei musattaha şekilleriyle beyaz ve keskin kaynaştı. Kanepede, üstüne başına yağmur sıçrayan, uzak ve puslu ışıkların yandığı evleri düşündüğü pek anlaşılan bir adam, yerinden bir iskeleyi kaçırıyormuş gibi aceleyle kalktı. Projektörcünün yanına doğru ilerledi. Projektörcünün üstünde kolları boşta sarkan eski bir muşamba vardı. Sırtı kamburlaşmıştı. Yanına sokulan adama, başını kaldırıp baktı. Yüzünü tekrar projektörün, şimdi yalnız birtakım münkesir, müstakim ve müvazi hatlardan başka bir şey göstermeyen ışığına çevirdiği zaman, kendisine laf söylenebilir bir adam yüzü görmüş zannettirecek bir halle:

— "Müthiş yağmur" dedi.

Öteki.

— "Ben önümüzde bir şey göremiyorum.. ya siz?"

— "Sis var" dedi, "yağmur da fazla, bir şey görünmüyor."

— "Kınalı daha uzak mı?"

— "Yakın olmalı ama, bir şey göremiyoruz ki.."

Projektörü sağa sola çevirdi. Kendisi döne döne uzanan bir dumandan başka bir şey göremiyordu.

Yanındaki adam ise o hendesî şekilleri seyrediyor; sonra denizin yırttığı dalgaların beyaz uçlarını görüyordu.

— "Devam etmez ama" dedi projektörcü.

— "Bu havada iskeleye nasıl yanaşır?"

— "Vapur mu? Yanaşır. Kaptan alışıktır. Hem biraz sonra ışıkları görünür."

— "Böyle devam ederse yine gözükür mü?"

— "Yirmi beş metreden bir şeyler gözükür."

— "Ya! görürüz demek. O halde mesele yok."

— "Yok canım! Korkacak bir şey yok. Ben şimşekten korkarım; Allah esirgesin!"

— "Vapurun paratoneri yok mudur?'

— "Nesi?"

— "Şeyi canım!.. Şimşek çeken âleti?"

— "Siperi saika mı? Bu vapurlarda yoktur o... Büyük yolcu vapurlarının bir kaçında olacak. Hepsinde yoktur ya!.."

Yağmur birdenbire hafiflemişti.

Projektörcü:

— "Sağanakmış, geçti" dedi.

Kınalı bir mil uzakta, kocaman, hafif ışıklı bir böcek, bir devasa böcek gibi yatıyordu. Projektörcünün yanındaki adam Kınalıadayı gece vakti niçin bir böceğe benzettiğinin sebebini aradı. Bir türlü bulamadı. Balığa, ejderhaya, timsaha pekâlâ benzetebilirdi. Çünkü bu hayvanlar da suyun içinde yaşarlardı. Ama niçin gözüne soğuk ışıklı bir böcek gibi görünürdü bu anda Kınalı, kim bilir?

Adam paketini çıkarıp bir cigara yaktı. Bir tane de projektörcüye uzattı.

Şimdi biraz daha samimi konuşuyorlardı:

— "Kaptan Müslüman. Çok mutaassıp adam. Yoksa şimdi ben, fenerimi tutardım şu karşıki evin bir camına... sana neler gösterirdim: Ne manzaralar! Biraz daha yaklaşınca şu yukarıki ağaçların içine bir daldırdım mı fenerimi, ne fistanlıların fistansız hallerini görürdün...

Adam dimdik, cigarası ağzında gülümsüyordu. Projektörcü arasıra başını çeviriyor, sözlerinin tesirine bakıyordu. Adam da onun yüzünü şimdi daha iyi görüyordu.

Ufacık kesilmiş, yalnız burnunun altında kalmış yumuşak bir bıyığı vardı. Dili hafif bir Anadolu şivesine kaçıyordu.

— "Nerelisin?"

— "Galiba İzmit'liyiz. Ama ben burada doğdum; Yenimahalle'de."

— "Boğaz'da?"

— "Evet... Siz nerelisiniz?"

— "Ben mi? Şey.. Ben Burgaz'lıyım; yani orada otururum."

— "Sen bir akşam sekiz kırk beş vapuruna kal. Şayet kaptan bir başka kaptansa ben sizin Ada'nın çamlarından, sana öyle manzaralar bulup çıkaracağım ki, parmağın ağzında kalacak. Ah Rum kızları! Yahu sizin Ada cennettir be!.. Hem kim bilir yahu, benim fener seni bile yakalamıştır. Ha ne dersin? Ha?"

Şimdi ikisi de gülüyorlardı. Birden:

— "Vapur yolu kesti" dedi, "iskeleye üç vapur arası kala kaptan makineyi stop eder."

— "Peki nasıl gider gemi?"

— "O hızla iskeleyi bulur işte. O hızla değil iskeleyi, vallah Burgaz'ın yarı yolunu bulur; sen ne diyorsun?"

Yağmur, hafiften devam ediyordu. Fakat deminki sis dağılmıştı. Heybeli ve Büyükada da uzakta, böcek hallerinden kurtulmuşlar; büyük ve o bol ışıklarıyle inilecek birer meçhul diyar kadar güzeldiler. İnmek... Kalabalık sokaklarda elinden tutacak birini aramak...

Kınalı'dan ayrılmışlardı. Konuşmuyorlardı. Uzun zaman bir şey konuşmadılar. Projektörcü denizin ötesini berisini bir şey bulurum gibi araştırıyor, ayaktaki adam artık hiç bir şey düşünmüyordu.

Projektörcü birdenbire güldü ve başını salladı. Adam niçin güldüğünü sormak icabettiğini anlamış, meraksız bir halde o da gülerek:

— "Ne güldün?" dedi.

— "Aklıma bir şey geldi de.."

Yine güldü ve insana uzun gelen bir zaman içinde düşündü.

— "Benim küçüğü hatırladım" dedi.

— "Evlisin demek?"

— "Elbette.. İki çocuğum var. Büyüğü, oğlanı on beş yaşında."

Adam, projektörcünün yüzüne tekrar dönüp hayretle baktı; yirmi beş yaşlarında ancak gözüküyordu.

Projektörcü yüzünü tekrar projektöre çevirdiği zaman memnun ve mesut bir insan haliyle:

— "Yaş otuz dokuz" dedi. "Oğlum on beş yaşında. Güldüğümün sebebi şu birader: Geçen gün eve gitmiştim. Hasan uyumuş. Beni haftada bir görür ama pek sever. Anasına; beni uyandır babam gelince, demiş. Gittim, ben uyandırdım. Hemen yatağın içinde oturdu. Anlat baba, dedi. Neyi ulan, dedim. Hani o kocasını döven kadının hikâyesini. Ben de anlattım: "Çevirdim feneri. Baktım kadın herifin pantalonunu sıyırmış, kıçına kıçına vuruyor terliği.. vuruyor terliği. Sonra efendime söyleyeyim' falan derken baktım, bizim oğlan yeniden oturduğu yerde uyuyup kalmaz mı? Tabiî ben böyle kısaca anlatmıyorum. Ballandıra ballandıra. İskeleden nasıl kalktık. Çımacı ne diye bağırdı? Hava nasıl? Projektör olmasa kaptan nasıl şaşırır falan. Ha; işte aklıma o geldi de ona güldüm. Hayır. Bu hafta ona anlatacak bir hikâye uydurayım diye düşünüyorum da. Kerata çok zeki şeydir. Mektepte hocaları bayılırlardı. Bana hep söylediler. Okusun okusun diye. Ama biz fakir insanlarız, nasıl okutalım beyim? Hem herkes okursa sanatı kim yapacak; öyle değil mi ya? Yeter işte, ilk mektebi bitirdi. Orada marangoz yanına verdik. Haftada dört beş lira alıyor. Az para mı? Ama hâlâ elinden kitap düşmez. Hâlâ okur. O da benim gibi eski gazete tiryakisidir."

Projektörcü bir hikâye bulacak gibi etrafı düşünceli düşünceli taramaya başladı. Şimdi ayaktaki adam da projektörcünün oğluna hikâyeler düşünüyordu. Buluyor; hiç birini beğenmiyordu. Bir za-

man projektörcüye dönüp baktı. O bir Diyojen haliyle kambur, elinde fener, Atina sokaklarında adam arıyor gibiydi.

— "İşte sizin Ada'ya geldik."

— "Eyvallah hemşerim. Yolun açık olsun."

— "Güle güle beyim."

Ertesi akşam sekiz kırk beş vapuru, yıldızlarla karanlık, içinde olmayanların arzulayacakları, içindekilerin sessiz, sakin, iyi, yorgun, tatlı, fakat iç ezici şeyler düşündükleri bir âlem içinde giderken; dün akşamki adam, oturduğu kanepeden yine bir iskelenin çiması alınıyormuş ve o iskeleye inecekmiş gibi hızla kalktı. Eline; yanına bıraktığı paketi alarak kıçtan başa doğru hızlı adımlarla ilerledi. Vapur Kınalı'dan kalkalı on dakika olmuştu. Projektör hastahanenin burnunda bir şeyler arıyordu. Yürüdü.

— "Merhaba hemşerim." dedi.

— "Ooo, merhaba beyim. Bu akşam bizim yanımıza pek geç teşrif ettiniz.

— "Estağfurullah... Seni keyifli görüyorum."

— "Yarın akşam izinliyiz de.."

— "Ya? Hasan'a hikâye hazır mı?"

— "Daha yok.. Yok ama, uydururuz canım, kolay."

— "Hemşerim. Hasan için sana bir şeyler getiriyorum. Bir iki kitap falan. Bunları çocuğa veriver."

— "Oo. Ne zahmet ettiniz beyim. Ne zahmet! Mahçup ettiniz."

— "Yok canım... Ne ehemmiyeti var? Ben de dün akşamdan beri Hasan'a uyduracak hikâye düşünüyorum. Saatlarca düşündüm. Sabahleyin ilk vapurda yine düşünüyordum. Ne dersin? Bu sefer benim hikâyemi anlatırsın: 'yağmurlu gecede bir adam geldi' dersin...

— "Orasını bana bırak..."

PAŞAZADE

Ayşe'lerin evi sur haricindedir. Bizimki, Hüsamettin Paşa'nın, kocaman duvarları arasına hapsedilmiş, bahçesi çam ağaçlı -havuzu balıklı ve fıskiyeli imiş- eski konaklardandır.

Kış akşamları bankadan dönerken birinci mevkide, ilk zamanlar maaşım kırk beş lirayı bulmazken yan gelir otururdum. Bütün Topkapı eşrafı selâmımı iade eder, kimi omuzumu okşar, kimi hal hatır sorardı.

Anam koca konağın içinde hatıraların, duvarlara asılmış, Hüsamettin Paşa'dan kalma yağlı boya resimlerin, sedef kakmalı cigara tablalarının arasında günlerini bir böcek gibi geçirirdi. Eve ben gelince biraz canlanırdı. Çamın altındaki büyük tel örgülerle kaplı, baba yâdigârı kümesteki tavuklar yumurtlamışsa ıspanaklı yumurta pişirirdi. Ne konu komşu evimize ayak basar, ne Şişli tarafında oturan eski akrabalar konağımıza uğrardı. Anam: "Hüsamettin Paşa'nın geliniyim" der dayatır, arasıra uğrayanlara bin sekiz yüz seksen iki modası elbiselerle çıkar; mütemadiyen paşa babamızdan bahsederdi. Babamın kolağası pâyesi aldığı gün evin bahçesinde yapılmış bir şenliği, gelene gidene, hatırlayıp hatırlamadıklarını sorardı. Son pandantifini sattığı gün ben de bankadan ilk maaşımı al-

mıştım. Evimiz senelerdir kırk beş lira para görmemişti. "Ayda kırk beş lira ile Topkapı'da neler yapılmaz?" dedi anam. "Bahçeyi mi düzeltmeyiz, tavuklar mı almayız, piliç mi çıkartmayız, çam mı budatmayız, havuz mu tâmir ettirmeyiz?"

— "Anneciğim" dedim, "kırmızı balık da alalım havuza. Nerede satarlar acaba?"

— "Mısırçarşısı'nda bulunur, yavrum" dedi.

İki tokmaklı guguklu saatın zincirini çekti. İlk defa gördüğüm bir âmme cüzünden bir şeyler okudu. Cüzünü okuduktan sonra yine ilk defa olarak, Hüsamettin Paşa'nın geliniyim, diyen halini mahsus bir, nasıl diyeyim, af buyurun; fiyakayı bozmamak gayretiyle yaptığını anlatan bir tavırla:

— "Artık" dedi, "Hüsamettin Paşa'nın gelini değilim, oğlum, banka memuru bay Recai'nin anasıyım."

O zaman benim de yüreğimden bir şey koptu. Ben de ilk defa olarak bir şey yaptım. Onu öptüm. Bahçeye çıktık. Babamın kolağası olduğu günkü gibi, sanki bütün bahçe Japon fenerleriyle süslüydü.

İşsizken tütün içerdim. İşe girince bıraktım. Fakat birinci mevki tramvay arabalarında akşam üstü Topkapı'ya dönmeyi güzel bir itiyat halinde muhafaza ettim. Ne güzel olurdu! Kimse konuşmazdı. Tramvay mahallelere sapardı. Meydanlara varırdı. Yanımız sıra çıplak bacaklı çocuklar koşar, gitgide geri kalırlar, en arkaya atlarlardı.

Yangın yerleri korkunç, garip, uzak, yabancı, hatırasız nerelere kadar giderdi, bilmem?

Bir kafesten bir genç kız birinci mevkideki genç erkeğe bakardı. Son durakta iner, geriye dönerdim.

Portföyümü sallardım. Bakanlara selâm vermezdim. Fakat, "iyi delikanlı, sessiz çocuk, iş bulmuş, aferin! Çalışıyor" dediklerini duyardım. Bazan "Hüsamettin Paşa'nın torunu" da derlerdi. Ben de anam gibi bundan garip bir gurur duymaz değildim.

Tramvayda en büyük dostum Zekâi beydi. Bazan yanyana düşerdik. Ben etrafımı göremezdim. Gazetemi okurdum. O, yangın yerlerine bakar, yıkılmış çeşmelere hayıflanır:

— "Harap... Harap... İstanbul... Nerede o eski İstanbul? Bu taraflarda oturmak doğru değil... İnsan ihtiyarladıkça konfor ihtiyacı da başlıyor, hazret" derdi. Sonra:

— "Valide hanıma arzı hürmet ederim, ellerinden öperim efendim."

— "Teşekkür ederim efendim, bilmukabele efendim."

— "Geceler hayrolsun!"

— "Geceler hayrolsun!"

Bir gün her nasılsa bir ikinci mevki tramvaya atlamış bulundum. Topkapıya işleyen çift tramvay arabasından yalnız bir tanesi kırmızı renklidir. Zekâi bey ve ben gibiler bu tramvayı beklerler. O gün biraz geciktiğim ve tramvay da hemen geçip gittiği için ancak arkadaki römorka atlayabildim.

Ayşe'ye orada rastladım. Ben çok mahçubumdur. Ayşe derhal dostluk tesis eden ve şimdiye kadar roman ve hikâyelerde bulunduğunu işittiğim Avrupalı bir Istanbul kızıydı. İnhisarlarda çalışıyordu. Tramvay tenhaydı. Dışarda yağmur yağıyordu. İçeride insanlar, bir çorba düşünen açlar gibi hazin ve sessizdi, sakalları uzamış ve iyi çehreliy-

diler. Yerler tamamen doluydu. Fakat ayakta da kimseler yoktu. Sirkeci'den her tarafı ıslanmış, kasketi elinde bir çocuk girdi. İhtiyar bir adam, yanındaki arkadaşını biraz sıkıştırarak bu çocuğu tatlı bir muhabbetle dolu bir hareketle yanına aldı.

Sonra yine dışarıyı görmeden, şen, şakrak, yorulmaz, çapkın ve genç bir biletçinin şaklabanlıkları arasında meçhul bir çorbaya insanlar gidiyorlardı. Ne güzeldi!

İşte o akşamdan sonra birinci mevki tramvay arabaları Topkapı'ya doğru çekip giderlerken ben römorka atlar ve kendi kendime: "Topkapı'lı Ayşe'ye ve Topkapı'lı Ayşe gibilerine rastlamayacağımı bilsem, birincinin meşin, yaylı koltuklarına kurulur; yangın yerlerini, harap camileri ben de Zekâi bey gibi seyreder, içlenirdim" derim.

ÇÖPÇÜ AHMET

Çöpçü onbaşısı Ahmet'i Köprü üstüne bıraktığı zaman, Üsküdar arkasında bir temmuz sabahı yeni başlamıştı.

— "Bana bak oğlum Ahmet" dedi; "dalga geçme!"

Ahmet dalga geçmenin mânasını bilmiyordu. Yarım yamalak bir şeyler anladı. Meselâ: "Köprü'den pek sarkma, suya düşersin, dalgalar seni kapıverir" falan gibi.

— "Yok" dedi.

Birtakım at pisliklerini küreğine doldururken hafif bir memleket havası tutturmak istedi. Etrafına bakındı. Hızlı hızlı geçip gidenlere gülerek baktı. Kendi kendine:

— "Türküyü akşama bırak" dedi.

Üç gündür Köprü üstünde gidip geliyor, at pisliklerini, ne idüğü belirsiz kâğıtları, balgamları ve gene ne idüğü belirsiz binlerce, milyonlarca, canlı, cansız, katı, yumuşak, hışırdayan, hışırdamayan mahlûkatı tenekesine lâkayt itiyordu. Bazan hemen bir çekilip atılmış cigaranın alınıp alınamayacağını düşünürdü. Cigara pek içmezdi. Bazı akşam üstleri yorgun olduğu zaman ve Köprü üstü adeta tertemiz gibi gözüktüğü zaman kendisine şayet bir ga-

rip tavırlı efendi durup cigarasını yakarken, onun paketine baktığını görüverir de:

— "Al hemşerim, bir tane de sen savur!" derse, o zaman Ahmet utanırdı. O, cigara paketine içi cigara çektiği için bakmazdı ki. O, her şeye bakardı. Vapurların düdükleri bacaların içinden mi çalıyor diye, bu karının bacakları üşümez mi diye, bu oğlancağızın potinleri neden yok diye, ellerinde tıraş jiletleri, çakılar ve rozetlerle polisten bucak bucak kaçanlar neden böyle koşuyor diye, efendilerin cigara paketleri ne biçimdedir, nasıl tutuyorlar cigarayı diye?

Fakat elini uzatır ve efendinin cigaralarından birini alıverirdi. Adamın yüzüne gülerek bakar:

— "Sonra içen ağam. Deşekkür ederim" der, gene işine, dünyasına dalardı.

Onunla kimse meşgul olmadığı kalabalık vakitlerde çok memnundur. Süpürgesinin sapına dayanır, davar güderken bir manzara karşısında düşünmeyen, görmeyen, bakmayan, fakat bakar gibi, düşünür gibi dimdik duran yamçılı bir çoban hali alırdı. Deniz, vapur, Üsküdar. kayıklar ve gelip geçen insanlar neydi? kimlerdi? İnsanı onbaşı çöpçülükten alıverirse, bu kalabalık içinde aç kalırsa...

Çobanlık yaptığı günlerdeki düşünmemenin yerine bugün süpürge sapına dayandığı zaman düşünmek, kötü kötü düşünmek geliyordu, neden acaba?

Kafasını iki yana sallar, denize bir daha bakar; bir ferahlık duyardı. İşte ondan sonra bir adamın doya doya gülümsemesini, bastonluyu, bastonsuzu, pudralıyı, pudrasızı, ipek çoraplıyı, çorapsızını doya doya, kana kana, su içer gibi seyrederdi.

O zaman çöpçü onbaşısı kendisini kovarsa aç kalacağını düşünmeyen Ahmet, seyircisi yalnız kendisi olan bu Köprü üstü tiyatrosuna şaşar kalırdı.

Halinden memnun olduğu yüzünden anlaşılırdı. Etrafı seyrederken o kadar kendinden geçerdi. Ahmet yok oluverirdi. Uykusundan uyandırılmış bir nevrastenik hali alırdı. Kanının beynine hücum ettiğini duyar, Köprü üstünün daha ötesinde yalancı binalar yıkılmış gibi olurdu. Hain hain bakardı. Kafasından o oğlanı tutup bacaklarından ayırıvermek gelirdi, hakikaten bir köpek kuyruğu gibi kaçan çocuğa:

— "İtin kuyruğu" diye söverdi.

Bazan bir başkası yere düşen süpürgeyi kapar, kaçardı. O zaman tâ Yenicâmi'yi kadar kaçanı kovalardı. Ter içinde, ağzında yarısı çok tatlı, güldürücü, yarısı çok acı ve düşündürücü küfürlerle tramvay yollarına, tehlikenin ortasına nihayet fırlatılıvermiş sopasına yapışırdı.

"Bir daha dayanıp kalmam bu köpek kuyruğuna" derdi; dalıyon, kapıştırıveriyorlar."

O gün öğleden sonra gene kendisini unutup sopasına dayanmıştı. Sopasına inen tekme ile birden fırladı. Yanına döndüğü zaman çöpçü onbaşısı ile burun buruna idi.

— "Ulan ne dalga geçiyorsun?"

İşte o zaman Ahmet, dalga geçmenin mânasını kavrayıverdi. Herif:

— "Bir daha görmeyeyim" dedi; "haydi çek arabanı!"

— "Meğersem" dedi Ahmet, kendi kendine, "dalga geçmek bu imiş..."

Hoşuna gitti, gülümsedi. Yenicami merdivenlerine kadar gidip oturdu. Bir cigara yaktı. Öteden bir başka çöpçü görünmüştü. O da yanına çöktü:

— "Ne düşünüyon?"

— "Hiç" dedi," demin Köprü üstünde dalga geçiyordum du.."

— "Köprü üstünde insan dalga geçer mi? Şöyle bir kenara çekil, yorgunluğunu al" dedi öteki.

Ahmet, "vay anasına be" dedi içinden: "Ülen bu ne demek olduğunu biliyormuş meğer..."

Akşama doğru idi. Bu gün ne kadar araba geçmiş, ortalık ne kadar pislik tutmuştu. Ne kadar çok tükürmüşler, ne kadar kirletmişlerdi ortalığı. Terlemiş, yorulmuştu. Küreğiyle süpürgesini Tophane'deki kulübeye bırakıp da kahveye yollandığı zaman bacaklarının kesildiğini, kafasının döndüğünü duydu:

— "Bir şeyler oluyon" dedi ve yıkıldı.

Ahmet'i ayılttıkları zaman etrafına tuhaf tuhaf baktı. Karşısında büyük bir kalabalık vardı. İhtiyarca bir kadın:

— "Vah oğul, vah" diyordu.

Gülümsemek istedi. Sarı yüzüne elini attı. Salyalarını sildi. İçinde bir uyumak arzusu vardı. Afyon yutmuş gibiydi. Köprü üstünde, bir ovadaki akan çayı seyreden çoban misali düşündüğü zaman sopasına inen tekmeyi hatırladı. Uyuşukluğu birdenbire geçmişti. Yüzüne kan hücum etti sandı. Kıpkırmızı oldum gibi geldi. Kalktı; kalabalık ona

yol açtı; üstünü başını süpürdü. Kahveye doğru yürüdü.

Etrafına bakarak kimse olmadığını, demin etrafına toplananların geçip gittiklerini görünce kendisini ayan beyan bir aynada değil de, bir başkasının hüviyetinde seyrediyor gibi oldu.

Köyünde kocakarıların ve büyücülerin iyi edemedikleri hastayı nihayet şehire götürmeye karar verirlerdi. Hastayı ekseriya yakın kasabaya kadar sırtta taşırlardı. Üstlerine kirli yorgan sarılmış hastaların ağırlığı yorganın ağırlığı kadardı. Ahmet de anasını bir defa kasabaya öyle indirmişti.

Şimdi, demin oracıkta bayılan Ahmet, bir başka Ahmet'miş de, sırtına onu bindirmiş, kasabaya götürür gibi, o Ahmet'e:

— "Ahmet oğlum" dedi; "sen buralarda, bu pis zenaatta edemicen."

KÖYE GÖNDERİLEN EŞEK

İran hududuna yakın köylerin birindendi. Bütün dertlerini; yüz kelimelik bir kamusun içinde anlatabildiği için; dertsiz denebilirdi. Saçında bir tek ak olmadığı halde kırk yedi yaşında idi. İnce, kara ve uzun bıyıkları vardı. Kaya kadar kuvvetli idi. İskelenin en ağır yükünü omuzlarına yükledikleri zaman, bir gurur duymasa homurdanır, hiç olmazsa suratını buruşturur; yahut, çocuk gözlerinde bastırılmış bir hiddetin izleri parlardı. Böyle şeyler olmazdı! Kuvvetini muhafazaya mecbur insanların insiyakî haliyle gülerdi. Ne memnun, ne de mağrurdu, denemez. Yüzünden hiç bir şey anlaşılmazdı. Âdeta esrarengizdi.

Hayır, ne esrarengiz, ne bir şeydi! Öteki hamallar, ağır yük ve kuvvet hakkında hiç bir bilgisi olmayan bu yeni hamala, balyaların en ağırını, çuvalların en tıkızını, sandığın en okkalısını yükledikleri zaman, Ramo'nun cehaletini çoktan çakmışlardı. Şu sebepten:

Ramo nahiyeye bir kış günü varmıştı. Hamallar onu iskeleden alıp doğruca kahveye getirmişlerdi. Bu kahve deniz kenarındaydı. Önü büyük camlarla örtülü, denize nazırdı. Dışarıda kış kıyamet, rüzgâr, kar vardı. Ağaçlar sallanıyor; deniz ta kahvenin önündeki betona kadar her tarafı ısla-

tıyordu. Fakat kahvenin içi sıcaktı. Balıkçılar altıkol iskambil çeviriyorlar, hamallar altmışaltı oynuyorlardı. Ramo'nun bulunduğu masada da bir sürü hamal konuşuyorlar. Ramo dışarıya bakıyor. âdeta ağaçları, rüzgârı ve denizi seyrediyordu. Şaşırmış çocuk haliyle cama elleriyle dokunuyor, hayretle bakıyordu.

Birisi:

— "Ne bakıyorsun, Ramo?" dedi.

Kürtçe anlattı:

Memleketten çıktığı zaman cam nedir bilmezmiş. "Bizim evlerin pencereleri yoktur ki... Kapı açarız.". İlk defa Van'da ona birisi, şu pencereyi açıver, demişti. Gidip kapıyı açmıştı. Cam nedir biliyordu, biliyordu ama; evlerde pencere yerine kullanıldığını bilmezdi. Dışarıda cam varken içerisini cam üşütmez mi? Sonra dışarıda kar görünür de insan nasıl ısınır? İlk defa İstanbul'a gelirken Van'da bir kahvede kocaman camlar ve dışarıda kar gördüğü zaman şaşırmıştı. Ama şimdi alışmıştı.

Hikâyesini anlattıktan sonra masadakilere uyarak Ramo da katıla katıla gülmüştü.

Ramo, yükü arkalığına aldıktan sonra şöyle bir tartardı. Bu hareket, âdeta kadere alışmaya karar vermiş, iradeli bir adam silkinmesiydi. Artık arkasında yüz yirmi kiloluk eşya sandığı sanki yoktu. İskeleden giden ince yolu arşınlarken yüzüne konan karasineklere Türkçesinden başka bir lisanla küfür ederdi. Kafalarından bir kuyruk rüzgârı geçmiş gibi sinekler kaçışırdı. Ağır ağır ilerler ve katiyen düşünmezdi.

Vapurlar gelip gittikten sonra, yani yükler taşındıktan sonra, iskelenin dalga kesen duvarı dibine çömelir; işte o zaman yüzkelimelik kamusunu açar; fakat hiç bir şey söylemezdi. Kim bilir belki söylerdi de dinleyenler anlamazdı. Cümle denilen şey, birtakım his ve bilgilerin ifadesi ise, Ramo'nun söylenecek hiç bir şeyi yoktu. Fakat dünyada birtakım eşya, insanlar ve bunların arasında birtakım münasebetler vardı: Kelimeler...

Ahmet, Mehmet, yük, arkalık, bey, mektup; memleket, yalan, doğru, gömlek, demir...

Memleketten gelen mektupla, Mehmet beyin verdiği gömleğe takılan demir, Ramazan'ın söylediği doğru ise, Cebrail'in yalanı... İşte:

— "Ramazan yalan, Cibo doğru. Bu gömlek Mehmet bey. Mektup yün ister... İplik göndermek... Karyola demiri yırtmış gömlek... Yuh! Okudu Bulgar sütçü mektup."

Gözlerini insan yüzüne kaldırmadan anlatır, anlatırdı. Onlar, gözleri, mütemadiyen kırpışır, kenarları güler, bıyıkları düşer kalkardı.

Tekrar vapur gelir; yine en ağır yükü ağırlığından habersiz, kendi harikulâde kuvveti hakkında fikirsiz bir tartar, yokuşa tırmanırdı. Yine sinekleri İran hududuna yakın köylerin lisanıyla koğardı. Yük hamallığı yasak edilmeden evvel böylece, hayatından memnun dememek için, Hayatından habersiz Ramo geçinip gidiyordu. İnci gibi dişlerini, pembe ağzını açarak gösterdiği zaman, Ramo'nun niçin güldüğünü bilirdik. Çıplak bacaklı bir kadın plâja giderdi. Ramo gözlerini, birisiyle konuşur gibi, kırpıştırır; bir kadın bacağından bin rüya görür gibi çıp-

lakıtlıklar görür; sonra o gecenin sabahı şeytanın aldattığı vücudunu, insanlardan uzak bir kayanın dibinde, soğuk suda söndürürdü. Yaz kış bunu yapardı.

Yük hamallığı yasak edildiği zaman Ramo'nun biraz parası vardı. Memleketten mektup mektup üstüne para istemiyorlardı o zamanlarda. Mevsim kıştı. Halil beyin yazlık evini bekliyor, balıkçılara yardım ediyordu. Ramazan yanına geldi. Bin dereden su getirdi. Şimdi bir araba ve bir eşek lâzım yük taşımak için; başka çare yoktur geçinmeye...

Arabayı o, Ramazan alacak. Eşeği de Ramo.

Ramazan, bahçıvan Hristo'nun gübreliği yanında metruk, eski bir araba görmüştü. Bedava aldı. Tamir etti. Ramo'nun eşeği yaza girerken alındı. İhtiyarlamış gibi kırçıl bir eşekti; fakat çok gençti, yerinde duramıyordu.

İlk yükü, yokuştan yukarıya götürürken, Ramazan taşıdı denilebilir. İkincide eşek gerisin geriye arabayı öyle bir götürdü ki, Ramo baka kaldı.

Zaten çürük araba, büyük bir çınarın kökünde evvelâ iki parçaya, Ramo parçaları toplamaya kalkarken üçe, beşe ayrılıyordu. Şimdi iskeleye kadar elle itilen, hamal başının icadı, bir başka araba yapılmıştı. Yokuşun başına kadar yükü bu araba getiriyor, eşya oradan hamal sırtına yükleniyordu. Hamalbaşı, Nahiye Müdürü'nden öğrendiği bu lafı herkese tekrarlıyordu: "İdare-i Maslahat!" Şimdi Ramo elinde eşekle kalmıştı. Onu mezarlıkların kokulu otlarına bağlıyor, yahut başıboş çamlıklara koyveriyordu. Bir türlü satamıyordu. İstediği kadar küfür ettiği, kocaman avuçlarıyla tokatladığı bu çile

çeken hayvana kıyamıyordu. Semersiz sırtına bindiği zaman bir ok süratiyle süvarisini sürükleyen bu dinç eşek, yabani otlar, devedikenleri bol sırtlarda azgın dolaşıyordu. Ramo iyi biniciydi. Tırıstan dört nala kalkan eşekle dağ taş geziyor, her zaman bir ağacın gölgesinden ve kenardan gitmek isteyen eşek, Ramo'yu bir çamın dalına asılı bırakıyor, bazan da sırt üstü yere yuvarlıyordu. Kışın ortasında memleketten Ramo'ya şöyle bir mektup geldi:

"Hepimiz iyiyiz, sana duacıyız. Kardeşini Haso bacağından vurdu. Oğlan yatalak oldu, öldü. Çok üzüldük, ama nidersin, ondan sonra eşek hastalandı, sancılandı, şişti, geberdi. Ne yap yap, bize para gönder. Erkeksiz yapıyoruz ama eşeksiz yapamıyoruz. On, on beş lira gönder bir eşek alalım."

Ramo mektubu alınca kızdı. Yazın kazandığı para bitmişti. Nahiyenin çamlık mahallesinde bir Rum karısının evine gizlice geceleri gidiyor; birtakım garip isimli kumaşların parasını kadına bırakıyordu. Hiç üzülmeden. Onun Ramo'ya verdiği şeyin kıymeti para ile ölçülemeyecek bir şeydi. Cebinde ne varsa bırakabilirdi. Yine kadın insaflı, hepsini istemiyordu. Üç beş lira!.. Bütün parasını üçer beşer yemişti. Fakat kadın yine Ramo'yu evine alıyor, bol bol bıyıklarını çekiyor, gıdıklıyordu. Ramo ise Rumca dört kelime ve insanlarla hayvanlarda müşterek birtakım acayip sesler çıkarmaktan başka bir şey yapmıyordu. Kış böyle geçer...

On beş lira çok para... Ramo'nun mektubunu okuyuveren Bulgar sütçü akıllı adamdı:

— "Ramo be" dedi, "ne üzülüyorsun? Senin eşeği bir hemşeri bul, gönderiver, olup bitsin."

İstanbul'daki bütün hemşerileri Ramo'dan farksızdı: Kuvvetli, dinçtiler. Fakat çöpçü Memo'nun inkâr ettiği hemşerilerindendi.

— "Bizim memleketten öylesi çıkmaz" demişti birgün Ramo cümle hâlinde.

Memleketine gitmeye can atan bu hastalıklı, cılız Memo'nun meteliği yoktu. Ramazan onu şehirde bulup getirdi. Bir ağacın altında konuştular.

Ertesi gün Memo, Pendikten Ramo'nun eşeğine bindi ve yola çıktı:

Memo eşeğe binmiş, tiren yolunun kenarında Bağdat yolundan dört nala gidiyordu. Bu arada Ankara Ekspresi duman salarak Tuzla'ya doğru uçuyordu. Tirenin yola savrulan dumanları arasında Memo ve eşek kayboldu. Memo tepeyi aşmış, artık görünmüyordu. Ramo, rahat rahat iskelesine döndü. Bir oh! dedi.

Tam üç sene sonra Ramo'ya memleketten eşeğin sağ salim köye döndüğü haberi geldi. Omuzundaki balyayı Ramo şöyle bir tarttı. Yokuşa doğru yürüdü. İlk defa olarak yük altında rüya görür gibi düşündü:

Kocaman bir çayırlık... Ortada bir ağaç. Ağacın dibinde Memo. Eşek yularından ağaca uzunca bağlanmış, otluyor. Vakit gece. Memo aç ve yorgun. Saatlarca karın doyuracak bir köy aramış, bulamamıştır. Sabahı bu ovada etmeye karar vermiş, uzanmış, uyuyor. Böylece günler, geceler... üç senenin üç bin gecesi...

Ramo güldü ve gülerken de yüz yirmi kiloyu belinin ortasında bütün ağırlığıyla hissetti. Bir of! dedi.

KÖY HOCASI İLE SIĞIRTMAÇ

Köşeden sığınların başları gözükür gözükmez, köyün çocukları koşuşurlar; beyaz benekli sarı ineklerin kocaman, kalın, yumuşak ve nemli dudakları açılır; uzun uzun köye ve çocuklara söğürürlerdi. Sığırtmaç, esmer kafasına geçirdiği şemsipersiz kasketini avuçları içinde burar; sessizce çeşme başına çekilirdi. İnekler pis kuyruklarını, üstleri toprak ve inek kokan çocukların kafaları üstünde çevirirler, kerpiç evlere ağır, fakat sevinçli, gürültülü girerlerdi.

Biz, mektep hocası sıfatıyle, çocukları ve buzağıları okşar dururduk. Akşam çekilir gelirdi. Meydandaki yalağa su boyuna dökülür dururdu.

Kalın bilekleri, kırışık alnı, simsiyah kafası, vahşi gözleriyle sığırtmaç, önümden ıslık çalarken geçerken kalın bileklerinden yakalardım. Kaçmak isterse simsiyah kafası elime geçerdi. Daha zorlarsam vahşi gözleriyle karşılaşırdım. Elimden kurtulur; çarıklarını tâ kıçına kadar kaldırarak kaçardı.

Köy kahvesinin önünde oturan ihtiyarlar bu her akşamki sahneye alışık oldukları halde, her akşam çubuklarını ağızlarından çekerler; kimi bana kimi çobana laf atarak gülüşürlerdi.

Sığırtmaç öksüz ve yetimdi. Hangi samanlıkta yattığını biliyordum. Benim yüzümden ay ışığın-

da elma altlarında yatıyordu. Yakalayıp, akşam üstleri köy kahvesinde bir saatçık ona ders verebilmek için bütün yaz uğraşmıştım. Önce, iki gün kendi kendine geldi. İki gün vahşi gözlerini hiç yüzüme dikmeden, kafası eğik, beni dinledi. Üçüncü gün kahvede onu beklerken camın arkasından onun gözlerini gördüm. Hiç ümid etmediğim bir şey yaptı: Bir şehirli çocuğu gibi dilini çıkardı.

Biz kızdık; ihtiyarlarla beraber güldük; nihayet sinirlendik ve bunu bir izzetinefis meselesi yaptık. İşte bir haftadır onu kalın bileklerinden yakalarken ve saçlarından kavrarken içimde acayip bir kardeş muhabbetinin, bir ağaç gibi dallanıp budaklanmaya başladığının farkına varmaya başladım. Bütün köy de bunun farkına varmış gibiydi. Onun dönmesi yaklaşırken yerimde oturamaz olmuştum.

Sonbahar çoktan başlamıştı. Kestaneler meydanlığa yığılmış, üstlerine sis ve yağmur çökmüştü. Dikenlerine bazı öğle üstleri billûr damlalar yapışıyor; bazı kuşlar, avcıların tüfeğinden ürküp kırlardan köylere çekilmiş uzun ve yağlı kuşlar; ıslak tüylerini kurumuş yaprakların içinde saklıyorlardı. Bazı hasta ve sıtmalı köpeklerin mektep kapısına sığındıklarını görüyordum. Sabahları çocuklarım onları seviyorlardı. Muhtarın oğlu bu hasta köpeklere düşman olduğu günden beri bütün zekâsı ve temizliğine rağmen gözümden düştü.

Köylü Hasan yukarı ve uzak köyünden dağarcığının içinde onlara kara Gürcü ekmeği getiriyor; bize yeni yağmış ilk kardan kirli bir top getirip kürsünün üstüne bırakıyordu.

Çocuklarla beraber, bizde yağmur, Hasan'ın köyünde kar olarak yağan ve biraz sonra bizim köyümüzü de kaplayacak olan şeye hayretle bakıyorduk.

İki maaşımı hastalığına harcadığım talebe, sonbaharla beraber ölmüştü. Artık hiç bir zekâ beni alâkadar etmiyor; küçük, nefes ve sığır kokulu sınıfın pencerelerini, dağ rüzgârına açtırmak aklıma gelmiyordu. Güzel havalarda, ağaçlar hakkında çocuklara hiç bir şey öğretmiyor; onlardan evlerine, hayatlarına, açlık ve kederlerine dair hiç bir şey öğrenmek istemiyordum.

Köy birdenbire hasta talebemle birlikte gömülmüştü. Üstüne bir avuç toprak atmıştım. Ben bu çocuğu çok severdim!

Sislerin "Babasultan" köyüne inişi çok garip olurdu: Uzakta ve yukarımızda yarı yıldızları kapayan, ayın doğmasını geciktiren "Katırdağ" ın tepesinden bir kervan sökülür. Bir dev kervanı biribirini iter; bu heyulâ Sarıyayla'da kıvrana kıvrana yayılır, ondan sonra bir müddet hiç bir şey gözükmezdi." "Katırdağ" bir ufuk gibi uzaklaşırdı. Sonra, birkaç dakika sonra, birbirimizi ancak on adımdan seçebilir olurduk. İki misli büyümüş olarak. Bu artık sis değil hakikî bir buluttu. Artık rahattık. Bütün kış birbirimizden birçok şeyler saklayabilirdik.

Bu birçok şeylerin içinde kederler, zayıflamalar, açlıklar.. ve hergelelikler vardı. Kışla beraber herşey saklanır, kimse kimsenin halini bilmez, hemen hemen merak etmezdi. Bazan ve çok nadiren beyaz ve masmavi bir gök açılıverirdi. O zaman birbirine rastlaşanlar:

— "Zayıflamışsın len!"

— "Zayıfladık zahir.."

— "Nicesiniz?"

— "İçgüveysinden hallice."

— "He he he.."

Güneş bir muhavere müddeti zarfında dağdan inerdi.

Sığırtmacı göremiyordum ama, sis, ders ve dertle o kadar karmakarışık bir haldeydim ki, hatırlayıp hatırlayıp unutuyordum. Bir akşam üstü çıkageldi. Ders bitmişti. Hava o gün her nedense açıktı. Bende ise sisli günlerde üzüntülerin yarattığı yüzümü aynada gördüğüm zamanki sinirli ve abus çehre vardı. Canım sokağa çıkmak istemiyordu. Çıksam:

— "Bozulmuşsun be hoca" diyeceklerdi.

— "Ya sen, ya sen bozulmamış mısın?" diyecektim hırsımdan.

Yazın güneşten aldığımız sıhhati kışın sis, sünger gibi emip giderdi.

Sığırtmaç:

— "Okuycan artık" dedi.

— "Niye?..."

— "Daha iyi!.. Canım sıkılıyor akşamları..."

— "Peki" dedim.

Okudu. Aylarca bir şeylere hayret etti. Birçok şeyler öğrendi.

Pasta... çikolata... mecmua... muharrir... vapur... güverte... kılıçbalığı....

Nelerin, daha bunlara benzemez nelerin manasızlığına birer mana vermek için uğraşmadım.

Muharrir, yazı mı yazardı? Muhtar muharrir miydi, ben muharrir miydim, bir ay sonra o da muharrir olacak mıydı? Muharrir olunca, şehre indiğim bir gün kendisine getirdiğim çikolatadan her gün yiyebilecek miydi?

Mecmua ile kitap arasındaki farkı iki saatte anlatabildim.

Bu çocuk beni yoruyordu. Pastanın Çerkezköyü'nde yediğinin aynı olmadığını, Istanbul'da, Ankara'da, büyük şehirlerde yapılan bir nevi baklava olduğunu söyleyince inanmadı. "Istanbul'da mısır unundan baklava yapılırmış" diye bir gün köye yaydı. Millet beni alaya aldı.

Kılıçbalığının bu sene az tutulduğunu gazetelerden birinde okumuştuk: Kılıçbalığının sahiden kılıcı var mıydı? Adamı keser miydi? Yoksa kılıçbalığı zabit miydi?

LÜZUMSUZ ADAM

Ben bir acayip oldum. Gözüm kimseyi görmüyor, kimsenin kapımı çalmasını istemiyorum. Dünyanın en sevimli insanları olan posta müvezzilerinin bile.. Mahallemden pek memnunum. Yedi senedir çıkmadım oradan desem yeri. Hiç bir dostum da nerede oturduğumu bilmiyor. Mahallem dediğim; şu yedi senedir -üç ayda bir Karaköy'e inip dükkân kirasını almak bir yana- yaşadığım yer, üç dört sokak içindedir.

Mahallem birbirine muvazi sokaklar, bu sokakları diklemesine kesen bir diğer sokak, bir de bunlardan bütün bütüne bağımsız -ama sokak sayılmayacak kadar dar, kısa- benim sokağımdan ibarettir. Ben bu sokaklara, önemliliklerine göre 1,2,3,4 numaralarını taktım. Kendi sokağım numarasızdır. Onu numaralamağa elim varmadı.

Oturduğum apartımanın altında bir sütçü, onun karşısında iki marangoz vardır. Marangozlara hiç işim düşmedi. Nasıl geçindiklerine şaşar kalırım. Akşamlara dek uğraşırlar. Demek herkes benim gibi değil: Öyle ya, tam kırk sekiz senedir marangoza işim düşmesin. Istanbul'da marangoza işi düşecek insanlara şaşar kalırım. Hem de şu Istanbul denilen yerde kimbilir kaç marangoz vardır?

Sabahları kalktım mı, koşarım doğru bir kahveye. Bu kahve tertemiz, yedi sekiz masadan ibarettir. Sessiz insanlar gelir gider. Bir köşede bezik, kaptıkaçtı, satranç oynarlar. Sahibi Frenkle Yahudi kırması bir hatundur. Dünyalar kadar iyi bir kadındır. Kahvesine girer girmez:

— "Bonjur mösyö" der, "komantalevu?"

Lâzım gelen cevabı veririm. O, bu cevapla kanmaz. Bana Fransızca herhalde pek hoş lakırdılar eder. Kimini anlar, kimini anlamam. Ne kadar vıy demek lâzımsa der, bu vıy'ların arasına bir iki tane de **no** yerleştiririm. Rahat rahat anlaşırız. Elime Fransızca bir mecmua sıkıştırır. Ben de resimlerine bakar, anlayamadığım kelimeleri bir yere yazar, eve gidip lûgata baktıktan sonra da anlar, ertesi sabah gelip de mecmuayı yeniden okuduğum zaman, "**vay anasına**" derim.

Madam:

— "**Ön kapuçina?**" der.

Ben:

— "Peki" derim önce.

Sonra, Fransızca olsun diye, **sesa**'yı yapıştırırım. Madam pek sevinir. Başlar kapuçinasını nasıl yaptığını Almanca anlatmaya:

— ". ."

On bire doğru küçük yokuşu çıkar, tramvay yoluna varır, sola döner, on beş adım atar, bir kütüphanenin önüne düşerim. Oradan Fransızca bir resimli mecmua alırım. Koltuğumun altında mecmua, kütüphaneden çıkar çıkmaz, hemen dalarım bizim sokağa. Oh! ne rahatımdır girer girmez. İnsanları başkadır bizim sokağın; bu tramvay yolu

insanına benzemez. Korkarım bu tramvay yolu insanından.

Çoğu gün canım yemek istemiyor şimdi. Bizim mahellede bir işkembeci vardır. Temiz adam, çorbası da iyidir. Dükkânı öteki pis işkembeci dükkânlarına benzemez. Kâseleri antika, işkembesi de kar gibi beyazdır.

— "Terbiyeli mi olsun, Mansur bey?" der.

— "Terbiyeli olsun, Bayram" derim

İsmi ister Bayram, ister Muharrem olsun, her işkembeci benim için Bayram'dır.

— "Sirke, sarımsak koyayım mı, Mansur bey?"

— "Koyma bugün. Evvelsi gün biraz dokandı; gaz yaptı. Bir limon alsın çocuk, sıkıver."

— "Sizin geçen günkü limonun yarısı duruyor."

— "Yok be?"

Bayağı çocuk gibi sevinirim limonun yarısının durduğuna. Bayram da bayağı çocuk gibi limonu sakladığına, beni sevindirdiğine sevinir.

— "Hepsini sıkayım mı yarım limonun, Mansur bey?"

— "Sık, sık, Bayram! Ekşi olsun şöyle."

Ekşi ekşi çorbayı içer, odama çıkarım. Kamusu Fransevî karşımda, satın aldığım mecmuanın resim altlarını Türkçe edeyim derken uyuyakalırım. Elifi elifine dört buçukta uyanırım. Dört buçuk gezinti saatimdir. Evimden çıkar, sağa sapar, bir numaralı sokağı geçer, tramvay yolunu geçmeden sol yaya kaldırımından hızlı hızlı yürür, hemen soldaki bizim bir numaralı sokağa paralel iki numaralı sokağa sapıveririm.

Bu sokak çamurlu, pis, dar bir sokaktır. Sağ tarafta bir bar, sonra bir ekmekçi, ekmekçiden sonra bir lokanta gelir. Bana da öyle gelir ki, bu lokantada memnu meyvalarla yemekler satılır. Her akşam aynı melânkolik, garip adamlarla kadınlar geliyor. Orayı da geçince bizim sokağın başına sapmış olurum. Sokağa döner; yemişçi kadına "Merhaba" derim. "Merhaba bey" der. Gözleri pek güzeldir. Sağdaki sokağa sapıp sapmamakta tereddüte düşerim... Neden mi?

Anlatayım: Bu her akşamki gezintilerimden birinde... İnsan gezinirken etrafına bakacak, yolda durup vitrin seyredecek, birinin yüzüne bakacak, ağır ağır yürüyecektir elbette. Bütün bunları yapamam işte. Bu sokağa girince hızlanır, önüme bakarak yürür; kızgınmışım, bu sokaktan da geçmeye mecburmuşum gibi yaparım. Neden mi? Ben de onu anlatacaktım:

Efendim, buradaki evlerin birinde, ağzı burnu yerinde, -bir gözünde tavuk karası vardır ama, zararı yok!- eski kadınların dediği gibi, ellerinin üstüne fındık oturtulacak kadar yumuk yumuk elli, büyük büyük memeli, entarisinin göğse açılan yerinde hafifçe kirli esmer bir ayrılıp birleşme, hoppa mı hoppa bir Yahudi kızcağızı vardı. Çift kanatlı bir pencerenin önünde oturur, bir şeyler dikerdi. Bazan kapının önüne çıkar, saatlarca sağa sola bakar, adam bulursa çene çalardı. Bir de kalın kalın, yere sağlam basan bacakları vardı. Yahudinin esmeri de başka türlü güzel oluyor... Ne öpmek isterdim bacaklarından şu kızı bir defacık ömrümde.

Bir gün mahut sokağı aşağıya doğru inmeye başlamıştım. Yahudi kızı kapının önündeydi. Karşısındaki marangoz da kapısının önünde. Tam hizalarına gelince marangoz karşıma dikildi:

— "Bana baksana" dedi, "lop incir! Bir daha buradan geçersen gözünü patlatırım."

O günden sonra da bu sokaktan geçmek dileği benim için dayanılmaz bir şey olmaya başladı. Ama ilk günleri akşam gezintilerimde oradan geçmek arzusuna dayanmak için ne çarpıntılar geçirdim! Ha şimdi patlatacak gözümü marangoz, ha şimdi!.. Ne günlerdi o günler!.. Senelerden beri bu nevi çarpıntılara yüreğimi kapamıştım. Nabzım günlerce bir tek vuruş fazla atmazdı. Onu da sayardım. Hep altmış üç, hep altmış üç. Altmış ikiye indiği de olurdu. "Yürürken normalini bulur" derdi bir doktor arkadaşım. Durup ta sokakta nabzımı sayamam a!.. Ama şöyle bir dinlenip; bir kapuçina çektim, sağda solda bana bakan insan görmeyince, gizlice saatımı çıkardım mı, tamam: Altmış üç. Ne bir kadın yüzüme bakar, ne bir portakalın beş kuruştan yirmi beş kuruşa fırlaması beni ilgilendirirdi. Beş kuruşsa yerdim. Yirmi beş kuruşsa, portakala da elveda! Üç numaralı sokağa da, Istanbul'a olduğu gibi, darıldıktan sonra akşam gezintilerim bir zaman tadını kaybetti. İki sokak içinde mahpus gibi oldum. Ama sıkılmadım. Mahallem gerçi sakindir, sakindir ama civcivlidir de. Oturanların yarısı leventenle Yahudi olan bir mahallede civciv olmaz olur mu? Hele Yahudiler!.. Ne iyi, ne tatlı, ne civcivli, ne hayatı seven insanlar!.. Mahallemin Yahudileri öyle pek zengin takımı değil, daha doğrusu

benim zenginlerle alış verişim yok. Portakalcım benden kırk para fazla kopardığı gün dünyanın en sevimli insanıdır. İsmi de Salamon'dur. Pahalı bulup ta bir şey almadığım zaman arkamdan ne fena fena bakar, ne de olmayacak bir fiyat verdiğim zaman homurdanır. Aksine bana hak verir.

Akşam olur. Akşamın olduğunu bizim madamın pastanesinin pencerelerine dallı bir perde çekilince anlarım. İçerinin tatlı sarı ışığı yanar. İlkin madam yakar elektriğini. Sonra Salamon diker mumunu portakal sandığına. Sonra lâkerdacı üç yüz mumluk ampulünün fişini takar prizine. Siklâmen renkli kırmızı soğan kesilince dudak boyası, tırnak cilası güzelliğiyle parlar. Lâkerda, şişman, esmer bir Rum kadınının kaba ve oyluk etleri gibidir!..

Meyhaneden çıkınca yanıma, bırakılmak istenen metresler talihsizliğiyle mahallem sokulur. Zavallı sokağım!

Bir numaralı sokakta iki tane sazlı meyhane vardır. Onların önünde taksiler bekler. Taksilerin önündeki hep yıldırım düşmesin diye takılmış paratönerdir sandığım, anten olduğunu öğrendiğim halde gene ilk görüşte aldandığım, o beyaz parlak maden sopa, yağmurda bir şimşek gibi parlar.

Kocaman hayvan otomobilin bu küçük kuyruğunu; onun isterik, tehditkâr sallanışını pek severim. İşkembecinin karşısında yağmurun altında durur, şapkamı kulaklarıma geçirir, sanki uzak kadınsız bir memleketten buralara düşmüşüm de, beraber geceyi geçirecek, derdimi paylaşacak bir kadın arıyormuşum gibi kocamanlaştığını tahmin ettiğim fena gözlerimle, gelen geçene bakar dururum...

On dakika sonra benden çok yaşlı bir adam geçer. Bu adam iri yarı bir adamdır. Kır bıyıklıdır. Saçları hiç dökülmemiştir ama, beyazdır. Şoförler onu görünce:

— "Vay beybaba, merhaba" derler.

O:

— "Merhaba evlâtlar" der.

Sonra Fuzulî'den beyitler okur. Şoförler, adam gittikten sonra:

— "Okumuş adamdır" derler. "Ama huyu kötü: Küçük kızlara düşkün. Hem küçük, hem de en âdisinden olmazsa alıp gitmez, enayi!"

Adam, karşıki gazinoya yollanır. Az sonra ben de oraya giderim. O, tam saz takımının karşısına geçer oturur. Üstü başı gayet temizdir. Elleri, saçları, bıyıkları itinalıdır. Gözüküşü elliden fazla değildir. Küçük şanoda bir, iki, üç, dört, beş kadın vardır. Beybaba en gençlerine diker gözlerini. O kadın beybabaya kokteyl ısmarlatır. İçine dört beş damla tuvalet isportosu damlatılmış nar şerbeti getirirler. Bir daha getirirler. Adam ortada hizmet eden yusyuvarlak, gözleri tatlı, sıcak kızı çağırır, kulağına bir şeyler söyler, sonra artık bu adam uyumaya başlar. Masaya dirseğini yaslar, uyur. Yalnız, gözlerine siyah gözlük takmış, kısık kadın seslerinin arasına, arasıra çatlak, fakat usule uygun bir ses fırlatan kemancı taksime giriştiği zaman gözünü açar, "Allah, Allah!" diye haykırır. Garson Bekir anlatırdı: Beraber gittiği kadınların göğsüne başını kor, ağlar, uyur, şarkı söyler, şiir okurmuş. Bu beş fiilden bir altıncısı -meselâ gülmek- hiç olmazmış. Adam sonra gene uyur. Artık meyhaneye

yıldırım gibi giren bir bilmem ne mahallesinin meşhur hergelesinin bilmem kim için attığı nâraya bile kulak asmaz; meyhanenin birbirine girdiği, Lâz meyhane sahibinin bir iki külhanbeyini yakalayıp sokağa attığı, meyhanenin camının kırıldığı akşamlar, o uyur. Hattâ bazı geceler, içeriye yağmurla, karla birlikte giren genç irisi, pek şişman, yanakları, boynu, saçı, bıyıkları, paltosunun yakası yağ içinde zurnacının pantalonunun düğmelerini ilikleyerek ihtiyar, bitkin hanendelerden birinin boş bıraktığı, yahut onu görünce nezaketen, belki de meslektaşlık gayretiyle kalktığı iskemleye kurulduğu, kurulup ta zurnasını korkunç bir sesle üflediği zamanlarda bile uyanmaz. Bu zurnacı saz yerinin son numarasıdır. Saat on bire doğru gelir. İki kalın, kısa şişman bacağın üzerinde vücudunu tarta tarta yürür, yakası kadife paltosunu çıkarır; salonun bir köşesine kor, kör kemancıya selâm durur. Dümbelekçi zurnacının selâm durduğunu kemancıya fıslar. Yüzü, hanendelerin arkasında pek seyrek görülen kanuncunun biraz evvel tıraş olup şap sürdüğü gergin yüzü birdenbire bir milyon yerinden buruşur... Zurnacımız da sandalyesine oturmuştur. Pantalonunun ön düğmeleri yok mudur? Yoksa şişmanlıktan her zaman mı kopar? Orasından yeşil kaşkolunun püskülleri çıkar. Görenler güler. Gazino sahibi başıyle, gözüyle işaret eder. Zurnacı mahçup ayağa kalkar. Dakikalarca arkası müşterilere dönük pantalonunu toplar, gene oturur, bir zaman etrafına bakar. Sonra cebinden bir tabaka çıkarır. Sigara saracak sanırsınız, hayır, zurnasının kamış düdüklerinden birisini alır, onu yerine kor, ötekini alır, en münasip

olanını, yahut da en iyisini bu akşam için çıkaracakmış gibi yapar. Ben hep bu sırada kalkarım.

Yedi senedir bu sokaktan gayri Istanbul şehrinde bir yere gitmedim. Ürküyorum. Sanki döğeceklermiş, linç edeceklermiş, paramı çalacaklarmış -ne bileyim, bir şeyler işte- gibime geliyor da şaşırıyorum. Başka yerlerde bana bir gariplik basıyor. Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokakları dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı adamlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeye, boğazlaşmaya, kandırmaya mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?

Mahalle gene ne olsa mahalledir. Benim dükkân yanabilir, aç da kalabilirim. Ama bana öyle gelir ki, şu öğleleri limonlu, terbiyeli işkembe çorbasını içtiğim işkembeci beni ölünceye kadar besleyecek. Portakalcı Salamon çürük portakallarını çıplak Yahudi çocuklarına nasıl dağıtıyorsa, ben geçerken de avucuma iki tane koyacak. O günler belki elbiselerim çok eski olur da, içeriye almaz ama; pastanenin madamı, kapısının önünde bana bir kapuçina içirir.

Bunlar hayal ama, mahallemi ben böyle seviyorum işte! Hele eski tanıdıkları hiç görmek istemiyorum. Arasıra mahallede onlardan birine raslıyorum:

— "Vay! Sen buralarda, ha?"

Boynumu büküp, "Ne yapayım?" der gibi bakıyorum.

— "Kim bilir ne dalgan vardır" diyorlar.

Sonra:

— "Ulan! Serserilikten vazgeçmedin gitti."

Serserilikten değil, kendimden geçtim ama, dert anlatamıyorum. Kimi:

— " Bilirim seni, hınzır, gene kimin peşindesin kimbilir?" diyor.

Kendi peşimi bile bıraktım. Ama o marangozun dostu, bir gözüne karatavuk oturmuş, elleri çukur çukur, esmer Yahudi kızına bayılıyorum. Kim bilir ne tatlı yerleri, ne kokulu tarafları vardır, kalın bacaklarından gayrı.

Dün, mahalleden şöyle bir çıkmaya karar verdim. Unkapanı'ndan vurup Şişhane'ye çıktım. Istanbul bayağı değişmiş. Şaşırdım kaldım. Hoşuma da gitti bir bakıma:

Temiz, asfalt, kocaman yollar... O su kemeri ne güzel şeymiş meğer! Nedir o ta bir kilometreden takızafer görünüşü! Yanında Gazanferağa medresesi şipşirin, bembeyaz. Parklar, ağaçlar gördüm. İnsanlar gördüm. Ürkek ürkek dolaştım. Kıztaşı'na kadar uzandım. Fatih'ten aşağıya yürümeğe başladım. Saraçhane'ye vardım. Baktım bir binanın tepesine yıkıcılar çıkmış, yıkıyorlar. Şuralarda bir hamam vardı dedim kendi kendime. Yıkılan o hamammış. O sıra vücuduma bir hamamda yıkanmak kaşıntısı geldi.

Ne olursa olsun, artık kepazeliği ele aldık, onu da söyleyeyim: Yedi senedir yıkanmamıştım. Yıkanmak aklıma bile gelmemişti. Beni bir kaşıntı aldı, bir kaşıntı!.. Bitlendim gibime geldi. Bir hamama girdim. Bir yıkandım, bir yıkandım. Fitil fi-

til de kir çıktı. Ama ben de rahat ettim. Aman bir terlemişim, bir terlemişim! Elimi nereye sürsem deri parçası mı, yağ parçası mı, kir parçası mı, ne bileyim, bir şeyler kaldı. Şaştım kaldım insanoğlunun bu kar çörçöpü olmasına... bayağı kabuk bağlarmışız.

Hamamdan çıkıp tramvaya atladım. Eve uğrayayım da sonra bir de Teşvikiye taraflarına gideyim diyordum. Eve döndüm. Yatağıma şöyle bir uzanmamla uyumam, yirmi dört saat uyumam bir oldu. Uyandığım zaman saat ertesi gün iki idi. Aşağı yukarı tam yirmi saat uyumuşum. Doğru işkembeciye koştum.

Bayram:

— "Maşallah, renginiz pek iyi, Mansur bey" dedi.

Söyleyemezdim a, "hamama gittim" diye. Çorbama sarımsak koydurtmadım. Gezintimi yaptım. Hava kararırken Maçka'ya vardım. Oralar da bir başka âlem... Dönüşte, yedi sene daha mahalleden dışarıya çıkmamaya karar vereyim dedim, olmadı. Bu başımı döndüren iki günlük hayattan, şaşkına dönmüştüm. Bir ara ne düşündüm bilir misiniz? Şu bizim dükkânla evi satayım. O sazlı gazino yok mu hani, söz açtığım? Orada, dışarı siparişlerini gören kız vardı ya -hani alnı dar olanı- onu metres tutayım. Bir sene sonra da öleyim.

Bineyim bir Boğaziçi vapuruna, günün birinde. Bebek'le Arnavutköy önlerinde arka taraftaki oturduğum kanepeden kalkayım, etrafıma bakayım; kimseler yoksa, denizin içine bırakıvereyim kendimi.

BEN NE YAPAYIM?

Dün akşam, soframda yediğim yemeğin bana dört yüz yetmiş kuruşa mal olduğunu hesap ettiğim zaman, korktum. Yazı yazmayı iş saydığım için başka iş yapmamaya karar vermiştim. Şimdi haftada iki lira şu yazımdan alıyorum. İlerde, kim bilir başka gazetelere de yazar, geçinirim. Ömrüm oldukça genç muharrir kalmayacağım ya!

Gazetelere bir buçuk liraya hikâye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana oğul bize yetiyordu, şimdi devede kulak oldu. Daha birkaç sene dişimi sıkacağım. Kim ne derse desin!.. Yalnız yazımla geçinmek kararını, kafamdan kimse sökemez.

Ayda kırk beş lira ile bir gazeteye kapılanmak bile mümkün değil. Muallimlik yapamam. Kendim bir şey bilmiyorum ki, başkalarına öğreteyim. Hem çocuklar üç günde tepeme binerler. Bundan üç sene önce ticaret yapayım, dedim. Rahmetli babamı bir ortak buldu. Zaten bu adam kendisi müracaat etmiş, görülmemiş imlâ yanlışlarıyla dolu, göz yaşartıcı bir mektup yazmıştı. Adam babamın eski arkadaşlarındandı. Mektubunda: "Beraber çalıştık. O zamanlar ben pek gençtim, biraz aşırı gitim. Fakat alnım pâktir. Yedimse kendi paramı yedim. Mahdum beyin büyüdüğünü, kendisine bir ticarethane

açacağını işittim. Namusumla çalışıp yeniden ticarî itibarımı kazanmama müsaade etmeni yalvarırım. Dün akşam, gördüğüm bir rüya bana, sayende çok ileri gideceğimizi tebşir etti. Peygamber efendimiz..."

Doğrusu hazin bir mektuptu. Gözlerim yaşardı. Babam tüccar olmasına rağmen, benden daha hassastı. O da ağladı.

Adamcağız geldi. Çiçek bozuğu, kısa boylu, ateş gibi gözlü, işgüzar bir adamdı. Beraber bir yer tuttuk. Firmamızı kararlaştırdık. Sermayeyi peder düzdü. İşe başladık. O zamanlar daha ortalıkta harp gürültüsü falan olmadığı için elli çuval fasulya ekimde aldık, aralıkta satacaktık. Bu arada da yumurta alıyor, patates alıyor, satıyorduk. O, dışarda, hiç ardı arkası kesilmeyen, çoğu sefil, Yahudi kıyafetli adamlarla pazarlıktaydı. Yumurtaları ayıran bir de makinemiz vardı. Işık yanar; yumurtanın içi koyu, açık sarı, kavuniçi, siyah renklerle gözükür, ayırırdık. Yukarıki odalarda elli çuval fasulyemiz vardı. Ne olsa yeni işe başladığımız için, akşamları erken kaçardım. O, "Git, git" derdi, "daha gençsin, alışırsın. Seni fazla yormak istemem. Şimdi ben gencim, sen çocuk. Sonra ben ihtiyarlarım, sen çalışırsın."

Bu ne biçim bir çalışmaydı? Ne yapıyorduk? O günleri bir su buharının içinden hatırlıyorum. Yemiş'den kopan rüzgârın doldurduğu ardiyemizde ne yaptığımızı bir türlü anlayamadım.

Fasulyeler yukarda odalardaydı. Ben: "Fasulyenin fiyatı arttı mı?" diye sorardım. O: "Ne gezer!.." derdi, "on para oynamadı."

Bir gün, yukarı kattaki helâya gitmek üzere merdivenleri çıkmıştım. Ayağıma bir şey takıldı. Fasulye çuvallarının üzerine düştüm. Pasulyeler garip bir ses çıkardı. Elimle vurdum. Ben bu sesi tanıyordum. Bir daha vurdum. A, bunlar cevizdi!

Aşağı inince: "Yahu Ali bey" dedim, "yukarda ceviz de mi var?"

"Ha" dedi, "ardiye için birisi koydu. Birkaç çuval!.."

Akşam babama işi anlattım. Ertesi gün geldik. Dükkân kapalı! Anahtar bulup açtırdık. Bütün çuvallar cevizdi. Üzerlerinde de bir "M.A." markası vardı.

Babam bana; "aptal" dedi, "herif fasulyeleri satmış. Yerine de başkalarının cevizlerini ardiyelik doldurmuş. Sen hâlâ uyu."

Adamı bir daha göremedik.

O bahar içinde hatırlıyorum ki, o civarda insanlar korkunç şeylerdi. Garip gözleri vardı. Sabah sabah damlıyorlar; nasıl kazık atacağız birisine, diye fırıl fırıl, yalnız hamallarla çuvalların gezindiği sokaklarda dolaşıyorlardı. Bütün mesele bir yere mal yığmaktı. Bütün mesele ötekini kafese koymaktı. Zamanlar normaldi ama, bu normal zamanda da onlar, anormal zamanlar için pişiyorlar, sanki bugünü bekliyorlardı.

Yukarıdaki hikâyemin kahramanları ile dolu binbir çarşıda, binbir vurguncuyu yakalamak imkânsızdır. Yakalanan, bir komşunun garazına, yahut bir elbirliğine, yahut da bir oyuna kurban gitmiştir.

Bu garip, korkunç sokakları, bu büyük taş ardiyeli, Bizans'tan kalma garip dehlizli bakkal dükkânlarını; o kocaman bıyıklı, yağlı vücutlu, yalnız evini, oğlunu, zevkini, kızının çeyizini düşünen adamı ıslaha imkân yoktur. Onlar fasulye çuvallarını gözlerimizin önünde durmadan başkalarının ceviz çuvallarıyla değiştirecekler. Bir gün ortadan sır olacaklardır.

Ben haftada iki lira ile gazetelerde yazı yazmağa devam ettikçe onlar bunu yapacaktır. Yarından itibaren yazı yazmıyorum. Birkaç param var. Bulgur mu olur, pirinç mi olur, yoksa nohut mu, alıp saklayacağım. Başka kurtuluş yolu yok.

Eskiden memur olan bir arkadaşım var. Geçenlerde rastladım. Şık, tertemiz elbiseler, bilmem nereden alınmış, on dört buçuk liralık bir kıravat, altmış beş liralık papuç!

— "Yahu, bu ne hâl?" dedim.

— "Memuriyetten ayrıldım, ticaret yapıyorum."

Arkadaş daha saflığını, iyi yürekliliğini muhafaza ediyor. Sırlarını yarı yarıya ifşa etti:

— "Ne yapayım" dedi, "ne yapayım? Allah aşkına söyle, öleyim mi? Altı yüz lira buldum. Bugün yedi bin liram var."

Söyleyin ben ne yapayım? Yazı yazmak, böylece şu harbi atlatıp iyi bir kütüphane açmağı düşünüyor, yalnız kendilerine, zevklerine güvendiğim insanlar vasıtasıyla kitaplar çıkartmak, tâbilik etmek istiyorum. Hiç bir kötü kitap basmamak suretiyle hayatımı kazanmağı tasarlamıştım. Olmayacak. Böyle giderse, babamdan miras birkaç parçayı da

tüketeceğim. Ne yapayım? Bulgur mu alayım, dersiniz? Bizans'tan kalma o Istanbul Balıkpazarı'nın yukarısındaki kocaman yapılardan birisine tepeleme dolduravım, içine de bir Kürt bekçi mi dikeyim? Ha, ne dersiniz?

BİZİM KÖY BİR BALIKÇI KÖYÜDÜR

Sabahın saat dört buçuğu. İnsan sesleri sessizliğin içine düşüyor. Karanlığa bol bol duman fışkırtan meşalelerin geceye yaptığı tesiri sesler de sükûta yapıyor şimdi. İnsan bir kırmızılık, bir alev, bir duman, sıcak bir şeyler duyuyor.

— "Ulan uyan be! Geç kalacağız ırıba. Almadan bizi gidecekler ha!.. Amma da beymişsin sende ya!"

— "Kalkamıyorum bir türlü be!"

— "Tu Allah belânı versin! Ben sana her sabah uşaklık mı yapacağım?"

— "Kalktık ulan, kalktık. Bağırma."

Daha ötede aynı lakırdılar, gülüşmeler var. Sonra ayak sesleri. Bir lâmbanın ışığında eski fanilâlar giymiş kasketli insanlar, bazılarının ayağında çizme, ağızlarında Rumca bir lakırdı. Kalın Hereke kumaşından ceketler sırtlarına kolları geçirilmeden atılmış, balığa gidecekler.

Yalnız Heybelinin sırtında güneşin doğacağını belli eden bir çizgi halinde beyazlık. Ondan ötesi, Heybeli, deniz, çamlar, her şey daha zindan gibi karanlık.

Nasıl etmeli de yataktan kalkmalı? Saatlerin en güzeli bu! Bu saatte uyumayan yoktur artık, balığa çıkanlar müstesna. Hattâ uykusuzluğa müpte-

lılar bile nihayet uyuyabilmişlerdir. Bu saat, hovardaların kadın omuzlarına düştüğü, zavallı kadınların bile erkek dizlerine şarap gibi döküldüğü saattir. Bu saatlerde çocuklar, rüyalarının en tatlı yerinde, sevgililer bu saatte kavuşamadıklarıyla, anneler gurbetteki çocuklarıyla sarmaş dolaştır. Bu saat hastaların uyuduğu; açların uyuduğu, sinirlilerin uyuduğu; toprağın, taşın, ağaçların uyuduğu saat...

Hemen biraz sonra mektep çocukları uyandırılacak, mahmur mahmur kalkmağa çalışacak, yine uyuyacaklar. Babalar, işlerine gitmeğe hazırlanacak, ihtiyarlar uyanıp oğullarına, torunlarına hazırlamak üzere çay ibriğini mangala sürecekler. Horozlar ötecek, eşekler anıracak, köpekler havlayacak... Ama bütün bunlara daha vakit var. Daha bir saat, iki saat var.

"Çarşıdan alınmaz, çevreye konmaz" nedir o bil?

"Uyku!" diye çocukluğum bağırıyor sanki. Onu aradığım, ah bir gelse de şu saatler birer birer, duymadan gitseler de, sabah olsa, diye beklediğim şey, ılık bir su, yaz günü deniz, sevgiliden mektup, yorgunluktan sonra banyo, sarhoşa sarhoşluk gibi gözümde, elimde yüzümde, hareketlerimde. Uyanmağa çalışmalı, yataktan kalkmalıyım.

Sanki bir başka el -halbuki kendi elim- bayılmışım da, su serper gibi musluktan suyu yüzüme çarpınca ayaklarımdan kafama doğru bir canlılık fırladı. Kafamdaki zili çaldı. Giyindim. Uyku bir düşman ordusu gibi; kendini bırakmağa gelmiyor... İşte yatağın önüne oturmuş ayakkabılarımı giyiyorum. Bir dakika durup elimi yorgana koydum. Ba-

şımı da şöyle yastığa doğru şakacıktan eğdim. Uyumuşum. Kaç dakika böyle yarım yamalak, tostoparlak, iğri büğrü vaziyette uyuduğumu bilmiyorum.

Herşeye rağmen bu, beni bir köle gibi, sevgili gibi esir eden uykudan kurtulmalıyım. Yaşasın musluk! Çarp yüzüne! Bir daha! Bir daha! Tamam!.. Nişancı dükkânlarındaki kuvvet oyuncağının zili çınçın öttü. Sokağa fırladım.

Deniz kıyısına doğru yürüyorum. Bir tek sokak feneri keskin bir ışıkla yanıyor. Bazı evlerde ilk vapura yetişeceklerin ışıkları kırmızıya kaçan bir meyva rengiyle yanmış. Fincan şıkırtıları, muhayyel bir çay fincanı buharının uykulu yüzümü ısırışını duyuyorum. Ayakta uyumayı bahtsız, yularından bağlı hayvanlara bırakıp, o hayvanları düşünerek yürüyorum. Gözümde mahzun gözlü bir beygir, bakla kırı bir sütçü beygiri.

Nihayet ırıp kayığının yanındayım.

— "Sen Koço, sen Ahmet, sen Muharrem, sen de İstelyo, küreğe. Küreğe siz. Sen başa geç İbram. Hristo, sen de ağların başına. Hüseyin bırak çayı şimdi."

Reis iri, kocaman bir adam; sesi de öyle. Göbeğinden gece çıkıyor gibi. Sahilde ırıp sahibi, gözlüklü, abulabut, kravatını takmağa çalışıyor. Yanında damadı...

— "Hadi asılın küreklere çocuklar. Siz, kahvedekiler; volinin kenarına gelin!"

Bir ses gürler gibi bağırıyor:

— "Barba Niko, balık var mı dersin?"

Barba Niko, bir elinde dümen yerine tuttuğu

kıça bağlanmış bir kürek, öteki elini yukarıya doğru kaldırıyor, muhteşem bir tavırla:

— "Yukarıdaki bilir."

Sesler, gülüşmeler içinde gidiyoruz. Dikiş makinesinde beyaz iplikli bir dikiş iğnesinin siyah bir kumaşa sara sara bıraktığı beyaz çizgiler halinde kürekler suyu delip delip arkamızda dikiş yerleri bırakarak gidiyoruz.

Sahilde yirmi adam, hepsinin belinde ip, çakılları şakırdata şakırdata geliyorlar. Onların ayak seslerini hâlâ duyuyoruz.

Sabah hepimizin gözünde. Karşıda, Heybeli'nin sırtındaki şerit halinde fecir söndü. Şimdi sahicisi kırmızı bir ışıkla yükseliyor. Hafif, limonata gibi bir rüzgâr çıktı. Bu rüzgâr geceyi sürmeğe, yıldızları söndürmeğe gelmiş gibi işini bitirdikten sonra duruyor. Yanımdaki kürekçi:

— "Karavokiri" diyor, "başlayayım mı dininden, imanından!"

Reis oralı bile değil, yanımdaki bana dönüyor:

— "Küp gibi sağırdır."

Halbuki Rum balıkçılar seslerini büsbütün kısarak reisle konuşabiliyorlar. Reis dikkatle, onların yüzlerindeki bir yere bakarak cevap veriyor. Yanımdaki:

— "Onların ağızlarına bakar, söylediklerini anlar. Yoksa top atsan duymaz. Reisliğine yaman reistir. Üstüne Rum balıkçıların içinde Karavokiri yoktur."

Voliye gelmiştik. Reis ucuna ufak bir taşla ortalarına doğru iki bez parçası bağlanmış bir ipi suya attı. Dikkat kesildi. Sesler durdu. Ortalık ağar-

dıkça ağarıyor. Şimdi bir ağızdan Rumca lakırdılar işitiliyor. Bu lakırdıların içinde en çok anaçupa, kataçupa kelimeleri var.

Yanımdaki bir şeyler söyledi, anlamadım. Anlamayınca:

— "Sen hiç ırıba çıkmadın mı yahu? Attığı şeye iskandil derler. Anaçupa yukarı akıntı, o kanali, yahut da kataçupa dediği de yukarıki akıntıdır. İkisi bir tarafa akarsa balık tutulur mu hiç? Torba yamyassı olur da suda yüzer. Neye yarar o zaman? Dönmekten başka çare kalmaz. Ama talihine sular iyiymiş; beş on para alacağız."

Sahile dönüp ip verdik. Kolancılar hazırlandı. Tayfalar, şimdi sesleri çıkmadan bütün kuvvetleriyle küreklere asılıyorlar. Mantarlar bırakılıyor. Torba bırakıldı. Yine mantarlar bırakıldı. Şimdi ağın tam ortasındayız. Yanımızda bir tek sandal var, ona bağırıyorlar:

— "Pisarapuli! Pisarapuli! Dikkat et!.."

Pisarapuli balıkkuşu demekmiş. Sandalında tüfek taşırmış. Balıklara canavar hücum etmesin diye göz kulak olurmuş. Canavar olursa vururmuş. Bir taraftan da ağın torbasının uçlarını bağlarmış.

— "Başçı, demir at!.."

— "Palacı, daha ne bekliyorsun? Fırlatsana taşları!"

— "Herif ayakta uyuyor, yahu.. hay seni palacı yapanın!.."

Şimdi sahildekiler sıra ile birbirinin önüne geçiyor, bir kalın ipe bellerindeki ince ipi bir çırpıda dolayarak ağı çekiyorlar. Gülüşmeler, bağırışmalar,

tâ ciğerden gelen muttarit sesler işitiliyor. Birisi bağırıyor:

— "Tü Allah müstahakını versin! Herife bak! Yine aptesi gelmiş. Hep bu zamanda gelir. Sıkıyı görünce küçük aptesi geliyor. Namussuzum söyleyeceğim bu herifi Karavokiriye. Toplan tüfeklen pay alırken hiç aptes bozası gelmiyor ama..."

— "Etme Salih. Elin garibi!... Balık var galiba, ağ ağır."

— "Allah versin."

— "Ulan bugün de çıkmazsa hapı yuttuğumun resmidir!"

— "Galata'daki dostun para istedi galiba."

— "Ne dostu be! enayi.. evdeki çocuklar..."

— "Hangi çocuklar? fareler mi? Senin çocuğun var mı?"

— " E, kimin onlar?"

— "Ne bileyim ben kimin?"

— "Ağzını bozma! Ayırırım suratını ikiye."

— "Şakaya da hiç gelmezsin beyim."

— "Şakayı bana yap.. evime ne yapıyorsun?"

— "Yuu! Kisarapuliye kitaksi! Torbada yunus varmış gibi; herifteki surata bak."

Ağ çekiliyor, reis bağırıyor:

— "Var mı bir şey?"

— "Var ya.. on çurçurla otuz tane kraço.. hepsi yüz kilo bir şey."

Yüz kilo mu? Yüz kilosu ne edecek kolyozun? Etse etse yüz lira. Yüzde on şuraya, yüzde on buraya, on lira sandala. Yetmiş lira ya kalır, ya kalmaz. Adam başına bir lira düşse öp de başına koy.

Kahveye döndük. Sigaralar yakıldı. Kahveler geldi. Karavokiri Rumca anlatıp duruyor. Orkinos balığı bağırmaz ama, hani kazara konuşsa reis gibi konuşurdu. Kalın, kocaman bir sesle anlatıyor. Kapıda yalnız başına birisi oturmuş, söyleniyor:

— "Hey zavallı balık" diyor; "ağzın var, dilin yok. Gözün var, saçın yok. Pulun var, paran yok. Canın, kanın var, anın şanın yok. Tutulursun metelik etmezsin, tutulmazsın küfür yersin. Sen Allah'ın dilsiz mahlûku, sen olmasan bütün kış ben ne yerim?"

İhtiyar reis yanımıza geldi, sigarasını yaktı:

— "Benim gibi balıkçı yoktur" dedi; "otuz beş senelik balıkçıyım."

O zamanlar alamanalarla balığa çıkarlarmış. Balık denizde giderken yakamoz yaparmış. Bu yakamozların vaziyetinden, halinden dipte ne balığının olduğu anlaşılırmış.

Karavokiri, ellerini havaya kaldırarak, dirseklerini yana açıp sıkarak, bazan avurtlarını şişirerek yakamozdan balığı nasıl tanıdığını anlatıyor:

— "Bakarsın yakamoz beyazdır, sanki denize kül serpilmiş gibidir: İşte torik! Hemen çevirmelisin. Bakarsın yakamoz derinden toplana açıla parlıyor: Kolyozdur. Bakarsın yanlara doğru açılıyor: Uskumrudur. Yakamoz yukarda parlarsa palamuttur Bir de torik gibi parlayan zargana vardır. Kim uğraşacak onunla; para etmez ki... Toriğin yakamozu ile zargananınkini ayırmaya göz ister. Biri kül serpilmiş gibi parlar, öteki fındık fındık, leblebi leblebi bir pırıltı yapar. Alamana torik avı, açıkgözlük ister. Irıp iş değil; bunu herkes yapar. İş

alamanadaydı. Torik avındaydı. Altmış beş yaşındayım yoksa.. artık denize dayanamam. Karadeniz balıkçısı gibi yedi düvelde balıkçı yoktur. Bakarsın lodostan poyraza çevirir, bir bora başlar...

Ellerini silkeleyerek, dudaklarını pah pah ederek anlatıyordu:

— "Balığı gördün. O kaçar, sen kovalarsın. Öteki alamanalara da bağırırsın, "destur" dersin. Bir gün Kumkapı açığında balığı gördüm. "Destur" diye bağırdım. Amma yanımdaki Ermeni alamanası dinlemedi. Asıldık her iki alamana da küreklere. Ha bire gidiyoruz. Bir de baktım Ermeni reis kürekçileri durdurttu. Geriye dönmeğe savaştı. Ne oluyor diye şaşırdım. Önüme baktım ki, bora geliyor. Döner miyim? Genciz... Soyunun çocuklar, dedim. Çocuklar soyundu. Bora önümüzden geçip gitti. Önümüz çarşaf gibiydi. Balık az ötemizde parıl parıldı. Çevirdik. Salapuryayı doldurduk. Gönderdik. O dönünceye kadar bir daha çevirdik. Arkasından bir daha..."

Birisi:

— "Yeter" diye bağırdı.

Reis duymamış gibi devam ediyordu:

— "Arkasından bir daha. Akşama Kumkapı'da çektik kafayı."

Altmış beş yaşındaki Karavokiri, eski zamanın Kumkapı selâtin meyhanesinde çekilmiş bir şarabın sabah mahmurluğu ile sustu. Sarı muşamba dizini dövdü. Ötekilerle pay münakaşasına daldı.

Şimdi balıkçılar düşünceli düşünceli dağılmışlardır. Köyün içinde yalnız kediler var. Otuza yakın tekir, sarı, alaca, kara kedi. Köyün yollarında

hindiler bağırıyor. Mahzun gözlü, ürkek köpekler balık kokusuna koştu. Günle beraber derin bir sükût başladı.

Gece yine aynı sessizlik. Kahvelerde insanların konuşmağa mecalleri yok. Elli beş kuruş pay almışız, elli beş kuruş. Filozofça söylenen adam, şimdi ağzı var, dili yok; gözü var, kaşı yok; velinimetine basıyor küfrü!..

Bütün ümit yarın sabahta.

KAMERİYELİ MEZAR

Yalnız o bahçıvanın bahçesinde zeytin ağaçları var. Mezarlık yolu hiç de sessiz bir yol değil. Bir motorun patpatı, kuş sesi, arı, sinek vızıltısı, denizin çakıla serilişi, karşıda bir harp gemisinin buram buram çıkıp da uzaklarda saatlerce duran dumanı, eşek nanelerinin kırmızı çiçekleri, katırtırnaklarının parlak sarısı, yaban turplarının, ballıbabaların, çalı süpürgelerinin, devedikenlerinin, karabaşların parıltısı, büyümesi durmuş serviler, sahilin boncuk boncuk çamlarla örtülü bu koyunda tabak kırıntıları, camdan şişe tapaları, geçmiş bir medeniyet asârı gibi yenmiş, keskinliğini suda bırakmış binlerce bardak, çanak, çömlek, fincan, ilâç şişesi kırıkları, gebermiş at kemikleri... Deniz bütün bunları nereden alıp getiriyor? Arılar çiçeklerin borularına sokuluyor, üç dört saniyede alacaklarını alıp bir başka çiçeğe uçuyorlar. Bir kuş durmadan cıvıldıyor. Ta Kınalı'dan bir eşek anırtısı geliyor... Zeytin ağaçları sallanmıyorlar bile. Eski Yunan'dan kalmışlar gibi gövdeleri yamru yumru, delik deşik. İşte bizim köyün deniz kıyısı mezarlığı Marmara'nın bu durgun gününde, bu şişe, cam, tabak artıkları parıldayan koya uzanan bir burnun üzerindedir. Önünden kablo geçer. Yola levhalar dikilmiştir. Mezarlıktan önce onlar ölüm bahsini açar: **"Yüksek**

tevettür, kazmayınız. Ölüm tehlikesi!" On adım sonra da mezarlık.

Niyetim mezarlığa gitmek değildi. Kenar yoldan ateş tuğlası harmanının üstüne çıkacaktım. Oradan, eski ocağın içinden, sahilden üstüne çıkılamayan kayaların tam önüne bir yol gider. Martı yumurtaları oradadır. Tazeleri ne tatlıdır martı yumurtalarının!.. Yumurta yuvada üç tane ise sakın almayın. İki tane ise korkmayın, kırın, için. Üç tanelisinden bir tanesini kırarsan içinden bir canlı civciv çıkması ihtimali her zaman vardır. Bir daha da martı yumurtası yiyemezsiniz. Biraz sonra kayaların üstünde olacağım. O acı sesli martıların hepsi havalanacaklar. Acı acı bağrışacaklar. Erkeklerle hayızdan nifazdan kesilmiş martılar sahildeki kayalardan yumurtaları nasıl çaldığımı seyredecekler. Dişiler yumurtaları almaya savaştığımı görünce pike yapan tayyareler gibi bana hücum edecekler, korkutmağa çalışacaklar. Bak korkarsam!..

Sahana küçük küçük sarılarıyla, bulanık aklarıyla oturdukları zaman, dehşetli bir lodostaki deniz kokusu burnunuza gelirse, martı yumurtalarının içinde bir tanesi bayattır. Zararı yok! Yiyin, bir taraftan da için. Sessiz, ıssız deniz kenarları, uçmak hisleri, vahşi vahşi bağırmak arzuları martı yumurtası yedikten sonra içinize gelirse, yumurta tesirini yapmış demektir. Deniz kenarında soyunup bir Robenson ruhuyla Cuma'ya seslenebilirsiniz. Martılardan başka kimsecikler duymaz. Martı yumurtalarını severim. Çiy çiy içerim. Mezarlıkta ne işim var? Ama beton musallanın önünden geçerken, "ulan" dedim, "bakayım şu mezarlığa be!"

Sıra sıra beton direkler arasına dikenli teller gerilmişti. İki dikenli tel arasından mezarlığa girdim. İşte bir mezar! Marmara mermerinden kaskatı, parıl parıl: İçinde iki kişilik yer var. Biri daha boş. Üstü, açmış gelincikler, şebboylarla örtülü. Mezarın kenarını devedikeni çiçeğine benzeyen merserize ipek parıltılı açık pembe bir çiçek. açan, yaprakları âdeta yeşil etli diyebileceğim bir deniz kenarı sarmaşığı kaplamış. Mezarın üstünde 1874 - 1944 tarihi, bir isim. Sağımda bir başka mezar. Bu güzel bir kameriyeye benziyor. Her tarafı demir çubuklarla örtülü, demir çubuklu bir çatısı da var. Tam üstünde bir ay-yıldız. Hani oturup rakı içmek için fevkalâde bir yer. Akşam karanlığı basınca kim bilir katırtırnağı kokusu ne ağırdır burada. İsimsiz, taşsız, tahtsız kabartıların kenarından kameriyeye yaklaştım. Dört ayak merdiveni de var. Mermer üstüne kazılmış fena bir yazı zorcana okunuyor. Evvelce siyah boya ile üstünden geçilmiş, ama zaman boyayı dökmüş. Okudum ama:

Burada kurduk ebediyet yuvamızı.
Gelin dostlar, gelin süsleyin
Bahar çiçekleriyle yuvamızı.

Bunun içinde de çift mezar. Bir tanesi hâlâ boş. Ölen erkek. Bir **Hüseyin Avni: 1921.** Başucunda, yüksekte gene bir şiir:

Toprakta gezen göğsüme toprak çekilince
Günler bu heyulâyı da elbet silecektir.
Rahmetle anılmaktadır elbet ebediyet
Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir?

Öteki daha boş olan mezarın sahibi Ayşe Hüseyin Avni. Onun da bir şiiri var. İyi okuyamadım. Hatırımda da kalmadı pek tamamı. Yalnız, sensiz yaşamak bana haram olsun, ne yapacağım? Olur mu öyle şey? Nasıl edeceğim? deyip duruyor. İkisinin ortasında yaldızları dökülmüş şu cümle:

Hüseyin Avni ve Ayşe Hüseyin Avni
ebedî yuvası

Her halde genç ölmüş bir adam. Doğru, kim nereden seni bilecek? Ben geçtim. Seni merak etmedim Hüseyin Avni bey ama, Ayşe hanımı merak ettim. Belki başka yerde gömülmüştür. Senden sonra pek fazla yaşayacak gibi gözükmüyordu ama, belki de ölmemiştir. Şunun şurasında yirmi altı sene geçmiş: nedir ki, Hüseyin Avni bey? Belki de çoktan Istanbul'dan çekip gitti. Taşrada evlendi. Çocukları var. Nereye gitmiş olabilir? Belki Konya'ya gitmiştir.

Geçen yaz gelmişlerdi. Şöyle bir adalara kadar uzanalım bugün, dediler. Burgaz'ın önünden geçerlerken yeni kocası:

— "Ayşe bak, Burgaz. Sen, orayı bilirim, derdin. Şurası mezarlık mı? Ne güzel yerde imiş. Senin ilkin orada değil mi?"

Ayşe hanım belki de hafifçe bir şeyler duymuştur. Belki de başını mahzun mahzun sallamış, belki de:

— "Aman, şimdi bu lâfın sırası mı, İhsan bey? Buraya gezmeye geldik" demiştir.

Seni artık hatırlamadığı, hatırlamak bile istemediği için ikinci kocası kıskıs gülmüş, böbürlenmiştir. Oh olsun Hüseyin Avni bey.

Belki de Ayşe hanım İzmir'e gitmiştir. Orada ölmüştür. İzmir'in Akdeniz'e bakan bir mezarlığında da Ayşe hanım yatıyor. Hiç evlenmemiştir.

Çocuklarınız oldu mu? Sanmıyorum. Siz pek sevişirmişsiniz. Paralı imişsiniz de. Bu çubuklar, bu mermerler, bu çirkin çirkin yaldızlı yazılar az para ile mi olur? İnsanlara birbirinizi sevdiğinizi ilân etmenin son reklâmını doğrusu tamam yapmışsınız. Herhalde siz yalnız olmasaydınız, çocuklarınızı da pek sever, yanınızda yer ayırırdınız: Anca beraber, kanca beraber! Çocuklarınız olmamış herhalde. İyi olmuş da olmamış. Bu yabânî otları yolarlardı. Pek yazık olurdu yabânî otlara! Ne de keskin kokuları var. Herhalde birçok hastalıklara iyi gelecek bitkiler bunlar. Sanki bir ecza kutusu şu ısırgana benzeyen koyu yeşil ot. Ayşe hanım Istanbul'da ise, hâlâ seni düşünüyorsa, neden gelip de bu otları ayıklamıyor, Hüseyin Avni bey? Belki de pek ihtiyar olmuştur da, yüreği kaldırmıyordur?

Yirmi beş sene geçmeden, artık yazılar okunmuyor, kameriye nerdeyse çökecek. Zamane insanları da; "Allah Allah! Ayşe hanımla Hüseyin Avni bey sevişmişler yahu! Zavallıcıklar!" diyemeyecek kadar dünyaya dalmışlar. Ayşe hanım hâlâ yaşadığı halde böyle. Ya Ayşe hanım da öldükten sonra yirmi sene geçmeden bütün bu kameriye poyrazın eliyle yıkılıverirse? Belki de bir nankör insan eli, ayağına takılmasın diye, kameriyenin hurda demirlerini denize atıverecek. Ne feci şey!

Ayşe hanımı merak ediyorum. Evlendi mi? Nerede şimdi? Hâlâ yaşıyor mu? Ama seni hiç merak etmiyorum, Hüseyin Avni bey. Zengindin, iyi yaşadın, sevdin, sevildin, öldün, gömüldün, olacak oldu yâni. Ne yapalım? Bu böyle Hüseyin Avni beyciğim. Martı yumurtası sevmezdin herhalde sen. Sen hassas, şair adammışsın Hüseyin Avni bey. Hoşça kal. Ne tuhaf adammışsın. Şiirin de pek kötü, ama Ayşe hanımınkinden iyi.

Mezarlıktan çıkarken tahtası kırılmış, yere düşmüş bir mezar gördüm. Alıp tahtayı kara kara şu yazıyı okudum üstünde: "Muhlis - Posta Müdürü, Burgaz."

Bakın ben burada yalan söylüyorum işte. Burgaz posta müdürü Muhlis'i hatırlıyorum. Babamın arkadaşı idi. Zayıf, kibar, çelebi bir adamdı. Her zaman kahverenkliler giyerdi. Uzun, mahzun, kibar bir yüzü vardı. Kınalı'ya bakan burundaki kanepeye oturur, güneşin batışını seyrederdi. Genç bir karısı vardı. Dinç adamdı. Daha yaşayabilirdi. "Karısı yüzünden öldü" derler. Buraya gömülmüştü. Tahtası mahtası yoktur. Ama iyi biliyorum ki, buralardadır. Üzeri katırtırnakları, devedikenleri, gelincikler ile örtülmüştür. Kibar, iyi yürekli, mütevazi Muhlis bey zaten istemezdi mezar taşı. Nedir mezar taşı sanki? Bilmem hangi büyük adamın mezarını ararlar. Kitaplar mezar bulunamadığı için üzülür. Şu kitaplara da ne oluyor? Âlimler, "şurada olması melhuzdur" derler. Hattâ bazan atmasyondan mezar bulurlar. "Karagöz'ün mezarı" derler, meselâ. Ne lüzumsuz şeyler bunlar, canım! Belki Karagöz mezar taşı istemezdi. O zaman mezar taş-

ları da mezar taşı idi ya! Belki de isterdi. Ben olsam, ben de o mezar taşlarından isterdim. Muhlis bey de isterdi öyle bir mezar taşı. **"Muhlis Gelincik 1880 - 1932: Burgaz'da posta müdürü - Elfâtiha".** Belki fâtiha istemezdi? Sevdiği bir şarkı vardı:

Akşam kapladı her yeri
Keder sardı dereleri.

Bu şarkıyı da elbet mezar taşına kazdıramazdı. Ama belli olmuyor ki, şu insanlar.. mezar taşında nasihat bile ediyorlar yaşayana.

Martı yumurtalarına doğru yürüdüm. Keratalar, ne de çıkılması zor yerlere yumurtluyorlar. Nasıl da saklıyorlar onları! Nereden de biliyorlar bir martı yumurtası düşmanı vardır diye? Herhalde insanlardan saklamıyorlar. Kim bilir güneşte şu sâkin sâkin kurunmaya çalışan karabataklar belki martı yumurtası oburudur? Belki kertenkele, yılan sever martı yumurtasını, kim bilir?

Ellerim kan içinde kaldı. Yüzüm gözüm toprakla doldu. Ama kırka yakın martı yumurtası topladım. Şu yumurtaların birkaçını bizim kuluçkanın altına koysam... Kim bilir nasıl şaşırırdı bizim tepeli tavuk? Ne sersem şeydir o. Geçen sene altından ördekler sarı sarı çıktıkları zaman, zavallıları suya gitmesinler diye az mı gagalamıştı? Zavallı ördek yavruları bir zaman yalağın içine giremediler. Ama bir sabah bağıra bağıra isyan edip atıverdiler kendilerini suya.

Niye bana üzüntü vermedi bu gün ölüm? Yoksa onu düşünmek mi istemiyorum? Hayır, şu Ayşe

hanımla Hüseyin beye kızdım. Ne ayıp şey birbirini sevdiğini mezardan bile söylemek bir karı-koca için! Dün gazinoda üç hanım konuşurlarken duydum:

— "Haydi Ayşe hanıma gidelim. Bahçesi güzeldir, otururuz" diyordu biri.

Öteki:

— "Sabahleyin gördüm onu; Istanbul'a iniyordu" dedi.

— "Hüseyin Avni beyden izin almış mı?"

Gülüştüler. Önce bu muhavereden bir şey anlamadım. Sonra "Ayşe", "Hüseyin Avni" kelimeleri kafama nedense takıldı. Birdenbire mezarlıktaki kameriyeyi hatırladım. Ne olursa olsun, "Kim bu hanım" diye şu hanımlara sorayım, diyordum. Soramayacaktım ya, bereket versin üçüncü hanıma:

— "Kim bu Ayşe hanım?" dedi. Ötekilerden biri:

— "Merhum Hüseyin Avni beyin haremi" dedi;" odasında bir resmi vardır. Bir yere mi gidecek Ayşe hanım, bir şey mi alacak, evini kiraya mı verecek, resmin önüne geçer: 'Hüseyin Avni bey, Hüseyin Avni bey-der- ben bugün Istanbul'a inmek istiyorum, ineyim mi?' Geçenlerde dört çile yün almış. O çileyi iki eliyle tutuyor, ben yumak yapıyordum. Birdenbire ayağa kalktı. Elinde çile, resme karşı döndü: 'Hüseyin Avni bey, Hüseyin Avni bey -dedi-, sana bir kazak öreyim mi?' Bir taraftan da boncuk boncuk gözlerinden yaş dökülür. Korktum doğ-

rusu. Yüreğim ağzıma geldi. "Aman hanım teyzeciğim; Allah aşkına yapma" dedim. Kendini topladı bereket versin. "Ah kızım, ah -dedi-, ne adamdı o!.."

Üçüncü hanım gene sordu:

— "Kaç yaşlarında bu hanım?"

— "Yetmişlik var. Ama her işini Hüseyin Avni beye danışır. Ona danışmadan adım atmaz."

Seni Hüseyin Avni bey seni! Nasıl da bağlamışsın kadını? Bu işin sırrını da beraber gömdün gitti.

MAHALLE KAHVESİ

Yazın bu mahalle kahvesinin bahçesine sık sık gittiğim için, karayelin, tipinin çılgınca savrulduğu akşam, içeriye girdiğim zaman yadırgamadım. Kahve, sapa bir yerdeydi. Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hâlâ üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki, bahar akşamları, yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin mora kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine, girerken şöyle bir göz attığım halde, camın kenarına yerleşip de buğuları silince uzun uzun daldım, hem sevdalandım. Bu mor ışık o kadar çabuk koyulaştı ki, kahve daha ışıkları bile yakmamıştı. İnce belli çay bardaklarının en güzelini önüme bırakıp giden kahveci:

— "Kışın da güzel bahçe değil mi?" dedi.

Bahçedeki mavi boyalı kasımpatlarının üzerine birikmiş karları gösterdi:

— "Moruklarırn söylenmeyeceğini bilsem, ışıkları daha yakmazdım ya" dedi; "nerdeyse homurdanmaya başlarlar."

Kahve, ışıklarını yakınca dışarıdaki karın ışıkları söndü. İçeriye göz attım. Sekiz kişi ya var, ya yoktu. Küçük kapağının içinden alevler atarak yanan saç sobanın sağ tarafının nerdeyse kıpkırmızı kızaracağını biliyor, bekliyordum. Yanımda tavla oy-

nayanlar vardı. Bir zaman onlara daldım. Ara sıra camı silerek alnımı camlara yapıştırıp dışarıyı seyrettim.

Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malûm kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanların az geçtiği bir semte gitmek üzere tenha tramvaya atlamış, buraya gelmiştim. Ama ben gelirken yarım saat içinde hava değişmiş, karayel kudurmuş, lapa lapa yağan kar, küçücük küçücük soğuk darı taneleri halinde kaynaşmaya başlamıştı.

Kahveciye:

— "Bugünkü gazete var mı?" diye sordum.

Elime bir gazete tutuşturdu. Bir taraftan kafamdaki havadislere dalmağa çalışıyor, öte yandan kahveyi dinliyordum. Maişet derdi münakaşalarından öte insanlar bir şey konuşmuyorlardı. Bir ara kahvenin kapısı rüzgârla, bir adamla beraber açılıyor, avuçlarını üfleyerek o adam içeriye dalıyor, sobanın önünde karnını, göbeğini, göğsünü, dizini iyice ısıttıktan sonra bir tarafa ilişiyor, ya kendi kendine hülyalara dalıyor, yahut da bir tavla partisinin iki kişilik eğlencesine, oyuncuların itirazına rağmen, bir üçüncü olarak katılıyordu.

Sedirde oturan ihtiyarların yanına da orta yaşlı, ciddî adamlar gelip oturdu. Benden uzakta idiler. Ne konuştuklarını duyamıyordum, ama yüzlerinde hüzünlü bir şeyler vardı. Uzun uzun susuyorlardı. Artık epey bir zamandır kahveye insan gelmediğini farkettim. Küçücük yuvarlak saat, kahve-

ciden yana dönük olduğu için, saatin kaç olduğunu kestiremiyordum. Epey bir zaman geçti. Birçok insanlar gitti. Kahveci, nihayet saatini benden yana çevirdi. On buçuktu. Öyle bir uyuşukluk içinde idim ki, kalkıp gidemiyordum. Gitmek ister gibi kımıldadığımı sezen kahveci:

— "Eviniz yakınsa acele etmeyin" dedi, "biz bire kadar açığız. Buradan iyi yer mi bulacaksın?"

— "Ya?" dedim "Bana bir çay daha yap öyleyse.. Bir dilim de limon."

Tam bu sırada içeriye birisi girdi. Kaşına, kirpiğine kar dolmuş, üstüne beyaz bir ceket giymişti sanki. Gelen adam sobaya doğru yürüdü. Üstünü başını süpürdü. Bir sandalyeye çöktü. Genç, çok genç bir adamdı. Yüzündeki karlar eriyince beyaz, yuvarlak bir yüz çıkmıştı, meydana.

Kahvede o gelmeden önce konuşmalar oluyorken, o girince herkes susmuştu. Kenarda tavla oynayanlar da tavlalarını şakırtı ile kapatıp gittikten sonra bu sükût büsbütün arttı, uzadı.

Genç adama baktım. Bir sandalyenin üzerinde oturmuş, önüne bakıyordu: İhtiyarlar sâkin, ciddî, adeta haindiler. Kahveci, başını iki elinin arasına almış, kahve ocağında oturuyordu. On dakika bir mecliste insanların susması korkunç bir şeydir: Dehşetli sükût uzuyordu.

Genç adam ayak ayak üstüne atıyor, sonra ayağını değiştiriyor, bir türlü oturduğu yerde rahat edemiyordu. Belinden yukarısı, imtihan olan bir talebeyi andırıyor, korkak korkak bakıyor, ayakları ise imtihan heyeti masa altından ayak ayak üstüne attığını göreceklermiş korkusu içinde gibi, bir

inip bir kalkıyordu. Ayağının birisine altında kırmızı kırmızı yamalar sallanan bir lastik artığı geçirmiş, bunu iple de bağlamıştı. Ötekisinde, torik ağzı gibi açılmış altından hâlâ ısgaraları sallanan bir futbol ayakkabı eskisi vardı.

Kahvedeki sessizlik uzadıkça uzuyordu. Şaşırmıştım. Nerdeyse birinin, ya; "Şeytan geçti", yahut da, "kız doğdu" diyeceğini bekliyordum. Hepimiz gülüşecektik.

Hâlâ kimse bir şey söylemiyordu. Tekrar gözüm yeni gelen adama ilişti. Yüzünü değil, geniş alnını görüyordum: Kırışıksız, mânasızdı. Üstünde ceket yoktu. Yalnız, siyah çizgili, beyaz bir mintan vardı. Kirli beyaz renkli bol bir kazağa bürünmüştü. Kazağın ön zaviyesini bir çengel iğne ile tutturmuştu.

Meraklanmış, şaşırmıştım. Bir hareket bile yapamıyordum.

Bu sırada kahvenin kapısı açıldı. İçeriye bir adam girdi. İhtiyarlara doğru yürüdü:

— "Sizi çağırıyor" dedi; "aklı başında ama, sabaha çıkmayacağına kalıbımı basarım. Ara sıra fena dalıyor. Seni istedi Ali ağa. Seni de Mahmut çavuş. İstersen sen de gel Hasan. Seni çok severdi."

Oturan üç kişi ayağa kalktılar. Soba kenarında oturana en küçük bir göz atmadan, ama ona dik dik bakarmış gibi bir halle çıkıp gittiler. Sanki gözlerini mahsus ondan çeviriyorlardı. Genç adam, büyük gözlerini açmış, gidenlere yalvarır gibi bakıyordu.

Kahveci, yeni gelene hâlâ bir çay olsun getirmiyordu. Az sonra yerinden kalktı. Önümdeki fincanı kaldırırken:

— "Şu zavallıya da benden bir çay yap" dedim.

Bana, yalnız gözkapaklarını kaldırıp indirerek bir tuhaf baktı. Çayı getirmeye gittiğini sandım.

Önünden geçerken çocuk birden ayağa kalktı. Kahvecinin önüne dikilmişti. Kahveci farkında değilmiş gibi yana dönerek uzaklaşırken:

— "Babam değil mi?" dedi, "ölüyormuş değil mi?" dedi.

Kahveci susuyordu. Bu hain, kötü, acı bir sükûttu. Sonra, sanki buzlar erimiş gibi oldu. Ama cevap yine benim için mânasız, çocuk için acı idi:

— "Senin baban değil o."

Genç adam bir şey söylemedi. Bir şeye karar vermiş gibi hızla yürüdü. Kapıyı bir türlü açamıyordu. Kahveci:

— "Sakın eve gideyim deme. Kapıda teyzenin oğlu bekliyor. Gebertir seni!"

Çocuk düşündü. Bütün kararları uçmuştu. Yüzünde iradesiz hatlar belirdi. Kendisini içeriye iten rüzgârı deler gibi gitti.

Bir zaman bir şey soramadım. Kahvecinin arkası bana dönüktü. Gürültü ile bir şeyler yıkıyordu. Yüzünü benden yana döndürmesini bekledim. Ama bir türlü işini bitiremiyordu. Nihayet döndü. Ben:

— "Nedir bu, Allah aşkına?" dedim.

Belindeki önlüğü çıkarmağa uğraşıyor, cevap arıyor gibi düşünüyordu.

Kapı açıldı. Bir ihtiyarla beraber deminki adam girdi. Daha kapıdan girerken:

— "Ruhunu teslim etti" dedi. "Öteki savuştu mu?"

Kahveci, elleri önlüğünün arkadaki bağlarında, donmuş gibiydi. Onu çözeceğine, tekrar bağladı. Masama doğru geldi. Sanki bana açıklaması lâzımmış gibi:

— "Arabacı Kâmil ağa" dedi, "öldü de... O deminki it, oğlu idi. Kız kardeşini kötü yola sürükledi diye babası reddetmişti."

Sonra öteki adamlara döndü:

— "Namussuzum" dedi, "pişmanlığından değil, miras vururum diyedir."

İhtiyarlardan biri, bu söze taraftar olmadığını gösteren bir yüzle:

— "Pişman olsa da affedilemez o" dedi.

Ben dudaklarımın ucuna gelen bir suali nasıl sorduğumu, niçin sorduğumu bilmiyorum. Bu tesiri yapacağımı hiç düşünmeden budalaca sordum:

— "Kız ne oldu?"

Tuhaf bir şey oldu. Birbirlerine bakmadan, halleriyle bakar gibi yaptılar. Ses seda çıkmadı. Deminki sükûtun bir başka türlüsü içine düştük.

Hattâ gözlerde değil ama, sükûtta ve sükûtun hareketsizliğinde: "Bunu niye sordun?.. Ne lüzumu vardı?.. Başka soracak şey yok muydu?... Ne de meraklı imişsin!.." diyen bir hal vardı.

Kimse cevap vermedi. Parayı masanın üzerine bıraktım. Kahveciye baktım. Başı önünde düşünüyordu. Sapsarı idi. Elleri hâlâ önlüğünün bağlarını çözmeğe uğraşıyordu. Kapıyı açtım. Çekip gittim. Kızın ne olduğunu öğrenemedim ama, onu kahvecinin kötü hayattan çekip aldığını mı anladım, nedir?

BABA — OĞUL

Bir müvezziin tek başına günde bin gazete satıp satamayacağı münakaşasını açan adam, bir aralık ayında, durmadan terliyordu. Münakaşa, gazetelerini meyhanenin boş masalarından birine bırakmış kırpık bıyıklı, yuvarlak yuvarlak genç gözlü müvezziin kararıyla sona erdi. O, bin gazete hiç bir gün satmamıştı. On beş senelik müvezzi idi.

Yazın altı yüz tane kadar satmıştı. Ama bin tane hiç satmamıştı. Durmadan terleyen adam bin gazeteyi bir müvezziin tek başına satabileceğini biraz evvel hararetle müdafaa ettiği için, müvezziin lakırdısının sonunu beklemedi. On dakika evvel kendisine sorulmuş bir suali şimdi hatırlamış gibi yaptı. Soluna döndü. Ona durmadan niçin terlediğini soran adama anlatmaya başladı:

— "Babam da böyleydi. Yaz kış, gece gündüz, hattâ uyku uyurken durmadan terlerim. Babam da böyleydi. Şu teri keseyim, dedi. Kesti de..

— "Nasıl kesti?"

— "Kesmek kolay. Biraz şap, biraz kına alırsın."

— "Nasıl kına?"

— "Bayağı kına, şu bildiğimiz ihtiyar kadınların saçlarına yaktığından."

— "Evet."

— "Yoksa sizde mi çok terlersiniz?"

— "Şey.. evet.. ama, benim ayaklarım terler."

— "Haa, bakın benim ayaklarım hiç terlemez. Ne diyordum? ha; biraz şap, biraz kına. Şöyle bir başınızdan aşağıya döktünüz mü, ter kesilir. Ter kesilir ama, on beş gün sonra da bir kesiklik başlar. On altıncı gün kafayı vurup yatarsınız. Bir daha da kalkamazsınız. Ben doktora gittim. Terimi gösterdim. Ermeni doktor; efendi, git, başımı belâya sokma! Allah'a şükret ki terliyorsun, dedi."

— "Demek iyiymiş terlemek?"

— "Tabii iyi. Ama kalbim biraz zayıf. Zararı yok. Teri kesmek mi? Sakın ha. Babam kesti kırk üç yaşında, inna lillah ve inna ileyhi raciûn!"

— "Vay anasını!"

Müvezzi, meyhaneciye:

— "Babaya bir tek daha. Bir porsiyon da uskumru yap."

Terleyen adam nihayet dudaklarının içine, burnunun deliklerine, beyaz ve şişman boynuna düşen terlerini silmek lüzumunu duydu. Cebinden küçücük siyah bir mendil çıkardı. Yüzünü, gözünü, ensesini, boynunu sildi. Bir mendile, bir yanındaki adama baktı. Dikkatle baktı. Ben de baktım. Tuhaf bir şeydi. Bu iki adamdan müezzi olanı yirmi beş yaşında kadardı. Ötekisi elli yaşında vardı. Ama birbirlerine öyle karışık bir şekilde benziyorlardı ki!..

Müvezziin rengi kırmızı, sıhhatlı bir renkti. Halbuki adamın kara sarı bir rengi vardı. Müvezzi gergin yüzlü idi, o buruşuktu. Müvezziin gözleri pırıl pırıldı. Onunkiler sönüktü. Müvezziin saçları bakıra

çalar renkte kumraldı. Onunkiler simsiyahtı. Aralarında âdeta hızlı hızlı, diken diken fırlamış beyazlar da vardı.

Terleyen adam, müvezzie:

— "Tuhaf bir şey" dedi, "hiç benzeyen bir yeriniz yok gibi, ama yine de müthiş birbirinize benziyorsunuz."

Müvezziin yüzünde sevimli, canlı, yüzü yıkayan bir gülümseme gözüktü. Ona benzeyen ihtiyar adamın dudağı kaydı, yüzü buruşup kirlendi. Bir ölü ışık uçtu gözlerinde. O da gülüyordu.

Müvezzi:

— "Ee, elbette" dedi; "babam."

Terleyen adam:

— "Baban mı?" dedi.

Bu sefer ihtiyar, tok bir sesle:

— "Oğlum, beyim" dedi. "evet."

Yine gülümsedi. Bu sefer terleyen adam da gülüyordu. Şişman yanağının ta ortasında berrak bir ter damlasını bir pire yakalar gibi tuttu, güldü. İhtiyar adam:

— "Ne güldünüz?" dedi, "hayret ettiniz, değil mi?"

Terleyen adam:

— "Hayır, hayır" dedi; "ne münasebet! Niçin hayret edeyim? Yaşını başını almış bir evlât, genç kalmış bir baba... Keşke benim de bu yaşta bir oğlum olsaydı, beraber içerdik."

Müvezzi:

— "Hem de beraber terlerdiniz" dedi.

Terleyen adam, ağarmış şakaklarından süzülmeğe koyulan ıslaklığı, elinin ayasıyla kuruladıktan sonra:

— "Şu baba-oğula benden birer duble rakı" dedi.

Müvezzi ile terleyen adam, yine ter bahsi üzerine konuşmağa daldılar. Müvezziin babası bu sefer bana döndü:

— "Hayret edecek bir şey mi var? Olmaz mı?" dedi. "Rakı içmek ayıp mı? Hırsızlık yapmak, başkasının ekmeğine göz dikmek günah. Baba-oğul içeriz."

Sonra sesini yavaşlattı:

— "Bahriye mektebinde okuttum" dedi. "Olmadı, okumadı."

— "Ne zararı var?" dedim, "ekmeğini çıkarıyor ya."

— "Elhamhülillâh çıkarıyor. Hem de iyi çıkarıyor."

— "Mesele yok öyleyse."

İhtiyar adam rakı kadehine daldı. Sesi daha yavaşlamıştı:

— "İki taneydiler" dedi; "Şuralar yıkılmadan evvel küçük bir sehpa gibi bir şeyim vardı. Yirmi sene oluyor. Orada gazete satardım. Bunlar da mektebe giderlerdi. Benim gözüm ötekini tutuyordu. Ah, bu başımın belâsı olacak diyordum. Dokuz on yaşında idi o zaman. Sigara içerdi. Üstü başı pisti. Kunduralarını çıkarır, satar, yalınayak gezerdi. Ne tokat para ederdi, ne nasihat; ama öteki... Öteki tertemizdi. Bir defterler tutardı. Bayılırdık. Hocası beni görünce onun yüzünden beni tebrik ederdi. Bundan

dört yaş büyüktür. Sonra doktor mektebine verdik, okudu. Avrupa'ya gitti geldi. Senin anlayacağın adamakıllı doktor oldu."

Kadehini almak üzere ihtiyar büyük yumruğunu uzattı:

— "Doktor oldu, ama adam olmadı" dedi. "Ölsem ondan bir şey istemem. Şimdi bizi tanımıyor. Hocasının kızı ile evlendiler daha geçenlerde. Yarım ağızla çağırdılar da İhsan gitti, ben gitmedim. Onun da bir tek temiz elbisesi var. Kardeşim diye tanıtmamış. Akrabalardan, demiş. Yediği naneye bak!.. Bunu da Bahriye Mektebi'ne verdim. Durur oturur mu? Şimdi düşünüyorum, o da bir büyük adam olurdu. Gazete müvezzii babasını hatırlamazdı belki. Yahut hatırlardı da ondan utanırdı. Yani, beyefendi, insanın bazan abuk sabuk düşündüğü oluyor. İyi ki adam olmadı diyorum."

— "Adam olan bu, beybaba" dedim.

Yüzüme gözlerini, hasta, kenarları buruşuk gözlerini kaldırdı. Tertemiz yuvarlak gözleriyle bana baktı. Sonra oğluna döndü. Bakışlarıyla kocaman delikanlıyı uzun uzun kucakladı. İftiharla yükseldi. Boynundaki gazete kayışını tuttu, çekip bıraktı. Müvezzi döndü:

— "Ne o, baba?" dedi.

Ayni gözlerle bakıştılar. Adamın gözü yaş içindeydi. Müvezzi, meyhaneciye döndü:

— "Babaya artık rakı verme" dedi. "Efkârlanıyor."

SÜT

Senelerden beri yapmadığım şeyi yaptım: Süt içtim. Dükkânın içinde su buharı, süt kokusu, insanı ağlatıp uyutacak kırk sene evvelki bir beşik hatırasına kadar sürüklüyordu... Evet, senelerden beri ne erken uyanmış, ne de süt içmiştim. İşe sütle başlıyorduk. Ne haristi parmaklarımız, anamızın göğsünde. O ne dişsiz bir canavar ağzıydı memedeki. Hiç hatırlamıyoruz o günleri. O süte ağlayan gözlerimizin bulanık, hiç görmediği dünyayı...

Sütle başlayan şarapla bitirdiğimiz günler, bu sabah ta ilk çığlığımdan, ilk acıkmamdan beri olup bittiler. Onlardan hiç bir şey kalmadı. Hepsi bu sabahı, sütçü dükkânına girdiğim dakikaya kadar getirip kapıdan ayrıldılar. İlk çığlığım, beşiğim, anamın sütü, aşkım, kinim, kendimi bilişim, şarap, rakı, kumar, kadın, şehvet, bir dostla geçirdiğim güzel gün, o süt için ağlayan bilmediğim, hiç bilmeyeceğim çocuk:

— "İşte seni burada bırakıyoruz: Süt mü içmek istiyordun? Poh! Biz sütten bıktık. Ne adammışsın? Yazık! Hadi Allaha ısmarladık. Mademki şu dükkândan içeriye girdin. Her şey bitti aramızda..."

Dönüp: "Defolun!.." diye bağırdım. Rüzgârın içinde birbirini ezercesine kaçıştılar.

Sütçü dükkânına yeni doğmuş gibi girdim. İçimden bir nara atmak geçiyordu. Sanki yeni bir hayata başlıyordum. Şimdi böyle bir sabah yeniden doğmuş gibi taze uyanacak, burnumda o sıcak, köpüklü süt damlasının kokusunu, damarlarımda yumuşak, beyaz bir rüya nezlesi gibi dolaştırıp yine burnuma getirecek, hapşıracağım. Anamdan emdiğim süt burnumdan gelecek. Ekmeği, bir sütçü dükkânın köpürmüş inek sütüyle dolu kâsesine doğrayacağım. Yepyeni günler başlayacak. Süt kokulu bir dünyaya erişeceğim. Genzimi yakan yanmış zeytinyağı kokularından uzak, sulh ve hürriyet içinde bir sütlü dünyada, kırk iki sene sonra da, yeniden doğmuşcasına yaşayacağım.

Ellerim çatlak, rengim toprak rengi, mağrur ve hür; bu sefer beşikteki canavarı yenmiş, ama yenerken sakalı da ağarmış bir insan, çanağımdaki köpüklü sütü emer gibi içeceğim.

Dışarıda yağmur yağıyor. Ben hâlâ sütçü dükkânındayım. Tarihimi atmış, rahatım. Artık geride özleyeceğim hiç bir şey yok. Bütün bunları bana bir çanak süt etti. Bu ne biçim, ne görülmedik bir kazma imiş ki, her penceresinden ışıklar fışkıran kocaman hatıralar konağını yıktı.

Dışarıda yağmur yağıyor. Yağsın bakalım' Ne zamana kadar yağabilir. Hatırıma bir mısra geliyor:

Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı baharın

İşte o zaman mısralardan, beyitlerden, romanlardan ve kitaplardan kurtulmam lâzım geldiğini düşündüm. Yeni bir dünyaya başlıyordum. Yepyeni

şiirler isterdim. Yeni romanlar okumalı, yeni resimler seyretmeli, yazmak için yeniden bir başka Türkçe öğrenmeliydim. Yeni hisleri, yeni düşünceleri, yeni kitapları arayıp bulmalıydım. Sütçü dükkânından çıkar çıkmaz demin kapıdan kovduklarım yeni den etrafımı mı alacaklardı? Yine hep birlikte kötü huylarımıza, itiyatlarımıza mı dönecektik? Süt kokusu, geçmiş zamanla, gelecek günlerin zincirinde bir halka bile değil miydi? Sokağa ve yağmura karıştığım dakikada yanımdan kaçışanlarla buluşup, "şu sütçü dükkânında ne budalaydım. Siz bana haber vermiştiniz ya! Kusura bakmayın! İnsan ara sıra böyle oluyor, aldırmayın, affedin. Sizi gücendirdim, değil mi?" diyecektim.

Sütçü; "bir bardak daha vereyim mi?" dedi. Bir süt daha içtim. Hayır, artık deminki tesirini yapamıyordu.

Yağmurun içindeki her günkü dünya: "Hadi çabuk ol. Yeter artık. Gel buraya. Bizimle beraber olman lâzım. Böyle biteviye sütçü dükkânında kalıp, yeniden doğmuş numarasıyla oturamazsın. Seni bekliyoruz. Alıp götüreceğiz. Her şey, bütün insanlar seni bekliyor. Onların arasında oynadığın oyunu bitirmeğe mecbursun. Yeniden doğulmaz. Doğsan bile n'olacak? Seni iki senede, iki senede değil, iki günde ayni insan ederiz. Ayni kendini düşünen, aynı haris, ayni kıskanç, aynı kötü huylu, aynı sarhoş, aynı budala oluverirsin. Seni aynı hastalıkla yıkmak için elimizde her şey var. Hem canım, sen nasıl bir dünya istiyorsun? Görülmemiş, işitilmemiş, tadılmamış, yazılmamış, yaşanmamış. Olur mu böyle şey? Hadi gel. Dön her günkü hayatına. Ak-

şam artık süt içmeyeceksin. Sana halis, içine su ile ispirto karıştırılmış pekmez içireceğiz. Öylesine hayattan hoşnut olacaksın ki, şimdiki gibi elle tutulamayan, gözle görülemeyen, yalnız işte böyle arasıra sezeceğin ümitlerle yapılmamış ama belli, göze görünür şarapla başlayan yalancı kahramanlıklarla dolu ümitleri bulunca karşında, sabahki halinden utanacaksın. Yarın sabah yine her sabahki gibi ağzın küflü, yapış yapış, bezgin uyandıracağız seni."

Dükkânın içindeki köpürmüş süt kokusu, duvarlardan rutubet gibi akıyordu şimdi. Şapkamı başıma attım. Sokağa fırladım. "Defolun!" diye bağırdıklarım, buhranı geçmiş bir hastanın yanına yaklaşan doktorlar, hastabakıcılar, gardiyanlar gibi temkinli, usturuplu yanıma yaklaştılar. Kollarıma girdiler. Omuzumu sıvadılar, sonra birdenbire yakama yapıştılar. Birden, her günkü hayatın deli gömleğini sırtımda düğümlenmiş buldum.

Ah, iki bardak süt, sen bana neler ettin!..

İ Z M İ R ' E

İçki, sevgili, ev, aile, arkadaş, eğlence, dünya işleri, bir aralık fikir bile... hepsi, hepsi zarına iğne batırılmış, sigara tutulmuş kırmızı, yeşil, sarı, turuncu balonlara döndüğü günlerimiz olur. Her şey rengini, uçarılığını, sevincini lâhzada boşaltır. Öyle zamanlarımız olmamasına imkân mı vardır? Balonlarına hiç iğne batırılmayan insanlar da yaşıyor. Onları gün olur kıskanır, gün olur küçük görürüm.

İşte, bütün balonlarına iğne batırılmış bir baloncu gözüyle sokaklardayım. Dün kendini beğenmiş sevgilimden, gece, bir hiç için kıran arkadaşımdan, biraz önce evimden, akşamleyin esareti, nikbinliği, aşkı, sabaha karşı bin türlü olur olmaz fikir, his, saçma, delilik nöbetlerini kanımda uyuşuk uyuşuk döndüren içkiden, evin kapısından çıkar çıkmaz kendimden tiksinerek sokaklardayım.

Ne de soğuk bir mayıs günüydü. Manavlardaki kirazlar, bize daha aylarca gelmeyecek bir baharın memleketinden bizimle alay etmek için gelmişlerdi herhalde. Kilosunun fiyatına fakir bir ailenin bir hafta fit olduğu çilekler ne çirkin şeylerdi!.. Hıyarlar, o marul denilen yağlı yapraklar da ateş pahasınaydı. Mayıstan, dostlardan, yemişlerden, Hristaki Pasajı'nın güllerinden, zambaklarından el'aman! Nerede dinleneceğim? Yine mi meyhanede?..

Ölüye ağlayamayan insanların huzursuzluğu içindeyim. Gülenlere kızıyorum. Halbuki ben yaşamağı severim, delicesine! Öyle şeyler bana vız gelir ki, günler boyunca. Düşmanlıklar, iftiralar, yalanlar, ekmek parama göz dikenler, gidip sevgilime beni yerenler, hepsini hepsini sevdiğim günler, saatlar vardır. Bütün kinim yirmi dört saat sonra eski zaman havuzları gibi sâkindir. Ama bugün yemişlere, çiçeklere bile düşmanım. Karanfil satan adam gülüyor. Ötede simitçi gülüyor. Benden başka hepsi mesut. Topunuzun Allah belâsını versin!

İçimde geçmiş bir sarhoşluk, bir uyku ihtiyacı var ama, vaktinde bile uyuyamam. Ah, bir uyusam! Yeniden hayat bulacağım. Hem yürüyorum, hem uyuyorum, hem de uyandırılıyorum, durmadan. Bir Gestapo beni uyutup uyandırıp cevabını veremeyeceğim bir sual soruyor. Bu işkence dursun. Durmuyor. İnsanoğlunun o tabiî hâli bir türlü geri gelmiyor: O tatlı deniz, o balonlar, o yelken, o güneşler içinde kumluk...

İçimize böyle, herkesin kendine göre bir Hamlet'i girdiği zaman, yalanlara pek yakınızdır. Şu dakikada iki çift güzel söze, yalan da olsa, inanabiliriz. Demek bu hal insanın çok akıllı olduğu an değil. Aptallık, delilik anı da diyemiyorum. Bu an usturanın üzerinde durma anıdır. Bir nevi Sırat Köprüsü.

Bu anları yaşayan her insan, şifasını da kendisi bulur. Kimi bir duş yapar, kimi sokakları sersem sersem dolaşır. Kimi bir kerhaneye gider. Kimi meyhaneye koşar. O anı geçirmeye çalışır. En iyisi, geçirmemektir. Daha doğrusu kendi kendine bulun-

muş bir usulle işin içinden çıkıvermekle iş bitmez. Sonra bu kötü bir itiyat olur. Uyku ilâçlarına alışan uykusu kaçıklara döner insan. Bırakmalı, o an hükmünü, saltanatını sürsün, bir iki tel saçın ağarmasına, üç beş çizgiye mal olsun, daha iyi. Çünkü, nasıl olsa gelip geçecektir. Geçmezse?.. Ne içki, ne afyon para eder.

Geçerse... Birden çiçeklerin kokmağa başladığını, kirazların kızardığını, çileklerin insanlar için olduğunu, mesçitlerin fukaralara, tereyağlı, dilli sandviçlerle şu al al, sarı yağlı, buzlu gibi bifteklerin zenginlere ayrıldığını ne kadar düşünürseniz düşünün, güzel bir hal çaresi beyninizden avuçlarınıza, parmaklarınıza değer gibi olur. Hiç olmazsa, fikirle mesut olmasanız bile, insanoğlu kudretini damarlarınızda duyarsınız. Her çare insanların avuçları içinde, bileklerindedir artık. İşte tam bu sırada, üç beş gün önce okunmuş bir kitabından Balzac: "Düşüncelerinde hiç bir kımıldama yoksa, düşünceliler düşüncesizlerden kendilerini daha ileri sanmasınlar" der.

Böyle günlerin birindeydim. Beni yaşamağa çağıran hiç bir şey yoktu. Ben bu dakikalarda içki içmem. Benim huyum da yürümektir. Burnumun dikine, her yerden dakikasında bıkarak yürürüm. Hayvanlar, insanlar, bahçeler, ıssız deniz kenarları bulurum. Yeniden doğarım. Bugün de öyle oldu. İki insanla iki tavşan, biri yapma biri sahici iki kuzu, insanların ümitlerinin ölmediğini bana fısıldadılar. Onların hüznünün faciasının büyüklüğü, benim bu insan, yemiş, fikir tiksintimden ne kadar asildi. Asalet insanlardan çoktan kalktı. Ama o tuhaf kelime

ne tüccar evlerine, ne kasap, ne komisyoncu karılarına, ne lokantacı suratlarına, ne büyük apartımanlara, ne de büyük oruspulara, büyük insanlara geçti. Asalet, ümidlerimize, hüzünlerimize, yalnız fakir insanların ümidlerine, facialarına gelip kondu. Onu ne okumuş suratlarında, ne kitaplarda, ne eşyalarda, ne de hareketlerde aramalıyız beyhude

Çiçeklerle meyvelerini sinirlendirince balıkçı dükkânları hırslanır. Kendileri balıkçı olmayıp da balık satan esnafı da severim: Geçimini oltasıyla kazanan balıkçılardan daha az elbet. Hele o mermer yalaklı balıkçı dükkânlarının önünde canlı cansız yarım kilo karidesle, üç beş pağurya, dört beş limon, iki düzine tarak satan pos bıyıklı, akşam vakti üç dört kadeh atmak için çalışıyormuş gibi halleriyle fukara Rum satıcıları... Onların sepetleri, karidesleri, pağuryaları, tarakları hiç bir zaman çilekle gülün bana ettiğini etmediler. Hele hele hiç gülmediler. Deniz altı rengiyle titreşen, sepetlerin örgülerine kıldan ince ayaklarıyla tırmanmağa çalışan bu hâlâ canlı deniz dibi hayvanlarının talihine de üzülürüm. Üzülürüm a, yine de bana öyle geliyor ki, bu hayvanlar, ekmek parasına çalıştığı halde iki kadeh rakı parasına çalışmış gibi duruşu şairâne düşünce veren barbayı bizim kadar seviyorlar da onun için tutuluyorlar...

Tavşanlar bir kafes içindeydi. İki hamal çocuğu, bir madam. İki tıraşı uzamış adam. On, on iki yaşında, saçı örgülü bir kız, ben, kafesin içindeki, kulaklarını sırtlarına yapıştırmış, bize hayretle, korkuyla bakan tavşanları seyrediyorduk. Tavşan-

dan çok sıçana benziyorlardı. Küçük kız, kafesin başındaki kadına:

— "Sıçan mı bunlar, teyze?" diye sordu.

Kadın:

— "Hiç fare olur mu bunlar, kızım; görmüyor musun, tavşan!" dedi.

Küçük kız güldü. Başını tavşanlara doğru uzattı. Pembe diliyle çürük dişleri arasından incecik bir sevinç, dostluk sesi çıkardı:

— "Didididididididi.."

Ben:

— "Hanım teyze' 'dedim, "satıyor musun?"

— "Satıyorum oğlum. Sekiz taneydi. İki tane kaldı... Bizimkiler İzmir'e gittiler, ben de gideceğim de... Kafesi de satarım. Yol parası yapacağım."

Son cümleyi söylediğine pişman oldu. Kıpkırmızı kesildi.

Bir madam:

— "Ama bunlar çok çocuk yapıyor, duvar da deliyor" dedi.

Kadın cevap vermedi. Boynunu büktü.

Tavşanları satan kadının sırtında üvez rengi bir yeldirme vardı. Yüzü beyazın maviden pembeye kaçan türlü türlü renkleriyle doluydu. Yanaklara doğru beyaz pembeye kaçıyor, göz altlarına doğru mavileşiyor, ancak sütte görülebilen bu beyazlık oyunları içinde, yüze temiz, bir ihtiyar mâna veriyordu ki, insan ister istemez ninesini, bir zamanların temizlik, müsamaha, iç bekâretiyle ihtiyarlayan iyi kadınlarını hatırlıyordu. Artık kadınlar ihtiyarlamıyor, çirkinleşiyor. Erkekler de öyle ya! "Bir

zamanlar kadınlar işte böyle ihtiyarlarlardı" diye düşündüm.

Kadın bizden utandığı için, hep tavşanlarla uğraşır gözüküyordu. Tavşanların burnuna çok çamaşır yıkamış kalın bir şehadet parmağı dokunduruyor, gülüyordu.

Hamal çocuğu:

— "Bizim Elâziz'de doludur tavşan" dedi. "Bunlar sıçana benziyor. Bizim oradakiler eşek kadardır."

Öteki hamal çocuğu:

— "Dehe çüş!" dedi.

Kadın onlara dostça baktı.

Tavşanlar bize, biz tavşanlara bakıyoruz. İzmir'e bilet parasına satılan tavşanlar bir düzüye burunlarını kafesin tellerinden çıkarıyor. Hey anam şu dünya! İzmir'e bilet parası! Yüzü ninelerimizi hatırlatan üvez rengi yeldirmeli ümitli kadın!

Kafamdaki kabarcık deliniyor; sarı, cerahatli bir suyun kafamdan aktığını duyuyorum. Tavşanları seviyorum. Nineciğim! İzmir'e gitmek için tavşanlarını satan sana bayılıyorum, insanları seviyorum. Bir kişi bile olsan dünya yüzünde, beni yaşamağa çağırıyorsun. Seninle beraber İzmir'e gitmek için ümitliyim. Satalım tavşanları. Biz büyüdük! "Torunuma götürecektim. Bilet param yok. Ne düşünmüştüm, ne oldu, bak şu dünyanın işine! İzmir'e güverte bileti için büyütmüş...", "Sana hayırlı müşteriler nineciğim."

Şimdi yollar daha başkaydı. İnsanlar yalnız yalan söylemezlerdi. Ben bahtsız mıydım? Değil! Ben ümitsizdim. Ninem benden milyonlar defa bahtsızdı

ama, ümitliydi. Yaşasın ninem, yaşamak sevinci, İzmir'e güverte seyahati, ümit!..

Tenha tramvay yollarına düştüm. Yedi tane çocuk gördüm. Tramvay yoluna eğilmiş, bir şeyler yapıyorlardı. Gülüşüyorlardı. Yanlarına sokuldum. "Herhalde" diyordum, "bir tırtıllı kuruşu rayın üstüne koyacaklar, tramvay üstünden geçecek, kuruşun bu yeni şekline gülmek için toplanmışlardır. Göreyim ben de şu kuruşu hele. "Bir de ne göreyim? Tavşanların gözü hayret ve korku ile doluydu ama, yine sevinç içindeydiler. Arasıra sevimli çeneleriyle yeşil otları didikliyor, ihtiyar kadının parmağını kemirmeğe çalışıyorlardı. Şimdi burada bir eşşek kadar çocuğun elinde gözleri donuk, yarı baygın - bana bir kuruş kadar ufak geldi - bir yavru fare vardı. Ayaklarından biri taşla ezilmişti ama, capcanlıydı. Onu rayın üstüne koyuyorlardı. Tramvay geldi. Hepsi çekildiler. Koşup fareyi kurtarmalıydım. Tramvay, yokuşu homurdanarak çıkmış, şimdi önümdeydi. İnsanın gözüne büyüye büyüye geliyordu. Çocuklarla beraber farenin idamında ister istemez hazır bulundum. Tramvay gelip geçti. Çocuklar koşuştular. Fareyi tramvay çiğnememişti. Fare belki de can hevliyle rayın iç tarafına kaymış, kurtulmuştu. Eşşek kadar çocuğun elinde hâlâ bakıp duruyordu.

O eşşek kadar oğlan:

— "Vay anasını!.. Kaydı fare be!.." dedi:

Yeniden rayın üstüne hayvanı yerleştirdiler. Bir başka tramvay homurdana homurdana geldi... Ben yürüdüm gittim. Belki de idam cezası yine yerine getirilememişti.

Fare pis hayvandır, diye düşündüm. Çok zararlıdır insanlara!.. Hastalık da aşılar. Ama nasıl sevdim bu fareyi, nasıl acıdım bu fareye. "Zavallı yavrucak" dedim. Eşşek kadar çocuklara "alçaklar" diye söverek yürüdüm. Kadından aldığım ümidi tramvay yoluna koymuş, farelerle idam ediyorduk.

Kuzuya akşam üstü, kalabalığın en civcivli zamanında Doğruyol'da rasladım. Bir kuzu, yere çömelmiş, geviş getiriyordu. Üstüne, tüyleri arasına bir kâğıt konulmuştu. Bir sigara paketinin yırtılmış kâğıdı üzerinde şu cümle kurşun kalemle yazılmıştı:

"Canlısı 15, cansızı 7,5 lira."

Canlı kuzunun yanında, ufacık bir başka yapma kuzu vardı. O dört ayağı bir tahta üzerinde ayakta sevimsiz, boncuktan gözleriyle donuk donuk bakıyor, canlısı dünya'dan habersiz geviş getiriyordu. Adama baktım. Bir köy hocasına, semtsiz bir Boğaziçi iskelesi bilet memuruna benzeyen bir adamcağız, gayet pişkin gibi gözükmeğe çalışan, oldukça da muvaffak olan bir edâ ile hiç bir şey söylemeden, büyük bir mağazanın kenarına çömelmiş, baş parmağı çenesinde, iki parmağının arasında sigara, kuzulara bakana hiç bir şey söylemeden oturuyordu. Yamalı bir paltosu vardı. Bu paltonun yakası aynı kumaşın pek yenisi ile değiştirilmişti. Geçenler bir kuzuya, bir adama bakıyorlardı. Adam baş parmağı çenesinde, kuzulara bakana pişkin pişkin bakarak sigarasını içmekteydi. Tepesinin çok seyrekleşmiş saçlarından pul pul yanık bir deri gözüküyordu. Saçlarının rengi güneşten atmıştı. Yanık yüzünde yağmurlu havalarda köylü yüzlerinin uçukluğu, derin çizgileri vardı. Soranlara hiç bir şey söylemeden

kuzunun üstündeki sigara paketi kapağını gösteriyordu.

"Canlısı 15, cansızı 7,5 lira"

Bu adamı da sevdim birden bire. Demek benim dünya'da dostlarım vardı? Daha yaşayabilirdik. Beyhude yere, iftiracılar, namussuzlar, yalancılar, birbirinin ekmeğini kapanlar için, insanları, yaşamağı hor göremezdik. Tavşanları satan ninem vardı. Ölmüş oğlunun canlı kuzusuyla cansız kuzusunu, bu akşam ölesiye içmek için satan bir adam vardı sokakta. O da mı başını alıp dün paltosunun yakasını yenileyen iyi kadını da bırakıp İzmir'e gidecekti? Sokuldum. Yırtık paltosunun yepyeni yakasına baktım. Başını kaldırdı. Güldü.

— "Ağam" dedim, "sen de mi İzmir'e gideceksin?"

KIŞ AKŞAMI, MAŞA, SANDALYE

Odanın sessizliği, bir sandalyenin duruşu, duvardaki saatin tik tak'ı sinirime dokunuyor. Dışarıda kar artıyor. Pencereden görülen manzara dondurucu. İçimden bir şeyler yapmak geçiyor. Ama biliyorum ki, hiç bir şey yapamayacağım.

Atlasam bir vapura, şehire insem, diyorum; şehir umutların, tesadüflerin, tehlikelerin, gürültülerin içinde her zaman elimin altında bulunan bir sergüzeşt tombalasıdır. Sokarım elimi bu torbaya, çekerim 77 numarayı çinko, 19 numarayı tombala!

Şehirden tam dokuz mil uzaktayım. Dört tarafım su içinde. Kar, azala çoğala yağıyor. Bir horoz ötüyor, bir çocuk hindi güdüyor. Çan çalıyor, uzaktan bir araba sesi duyuluyor. Tekrar horoz ötüyor.

Boş sandalye birden doluvermeli. Kim gelip oturmalı? Hiç kimseyi istemiyorum. Ama sandalye... bir insan bekler gibi duran sandalye? Onu yapan sandalyeci yaman adammış doğrusu. Sandalyeye insan bekletmesini bilmiş.

Bir portakal soyup yiyorum.

Bir ara dalmış olacağım ki, saatin sesi durmuştu. Gene başladı. Kar gene ufaldı. Mangalın maşasında da sandalyedeki hal var. Birisi tutsun ucundan onu, bir kor parçasını alsın. - Adam üstündeki külü üflesin - cigarama uzatsın kendini maşa.

Bana öyle geldi ki, maşayı satan çingene karısı Mecidiyeköy sırtlarındaki kulübesinin önünden bu maşayı elinde sallayarak kocasını çağırmış:

— "Koca be! Bu maşa başka maşa be! Ateş ister tutsun durup dururken yerinde."

— "A be keçileri kaçırdın mı? Kehlibar be? Ne söylersin ipsiz sapsız öyle be?"

— "A be, derim ki ,ateş ister bu maşa benden."

Bıyığına ak düşmüş kırk beşlik çingenenin beyazı çok, kırmızısı bol, karası bir alay gözlerinden bir korku sıçramış:

— "A be bizim karı oynattı" demiştir gibime gelir.

Halbuki çingene karısı da benim gibi bu maşanın duruşunu beğenmiştir. Duruşunu değil, duruşundan bir dost eli, hikâyeler anlatan, bir ahbap eli düşünmüştür, görmüştür. Kehlibar şair kızdır, dertli kızdır, yalnız kızdır, garip kızdır. Kocası kıskanç mı kıskançtır. Onu öteki kadınlarla maşa satmaya gönderdiği zaman evde dokuz doğurur.

Sigaramı yaktım. Karşımda lâpa lâpa kar yağıyor. Birdenbire bir sevinç, kuvvetli bir sevinç hissi kaplıyor beni. Nereden geldi bu sevinç bilmem? Sıkıntımın içinde nasıl belirdi? Sıkı bir iskarpin içinde yumuşak, mini mini bir kadın ayağına benzer, bu sevinci ne etmeli?

Perdeyi sıyırıp karın hâlâ yağmadığını, yarın sabah mektebe giderken içleri al yeni lâstiklerimle karları gıcırdatıp gıcırdatamayacağımı düşündüğüm çocukluk günlerimden kalma bu sevinci nereye asmalı; iki baş sarımsak bir nazar boncuğu ile?

Sonra kızılcık ağacının dibine kuş yemi, darı, mısır, buğday atılacak; evden bir elek getirilecek; eleğin kenarına bir sopa konup kaldırılacak; sopaya bir ip bağlanacak; ip evin alt katındaki pencerede mavi mavi bakan çocuğa atılacak - ucuna taş bağlanıp -; sonra eve girilecek; sac sobanın üstünde kuruyan mandalina kabuğunu sıcak sıcak ağıza atıp pencere kenarında, kapana girecek serçe beklenecek.

Hey zavallı, budala çocukluk! Şimdi sen bile yoksun, sesin o kadar uzaklardan geliyor ki, "mezardan çıkıyor bu ses" diyeceğim geliyor.

Rüzgâr damdan dama geçiyor. Kurşun bir kubbeden kayıyor. Gökte bir gölge belirdi. Camların buğusundan büyüyen bu gölge birdenbire bir karga oluverdi. Geldi evimin karşısındaki kiliseye kondu. Hem de başka yer yokmuş gibi tam putun üstüne.

Yıldız - pozraz çılgıncasına esiyor. Şimdi darı taneleri gibi ufak ve sert bir kar, ölü gibi morarmış eski karların üstüne canlı, sarımsı bir renkle düşüyor.

Sokağa çıkmalı, bir kahveye gitmeli, İstanbul'a inmeli mi, inmemeli mi diye düşünmeli. Bir vapur kaçırmalı. Sonra ortalık kararınca, bastona dayana dayana eve dönmeli. Oturmalı, okumalı. Hep aşk hikâyeleri okumalı. İnsanların birbirini sevmeye buradan başladığını sanmalı. Kapanmalı yalnız kendi kendini düşünen varlığımıza, hayatımıza. Dışarıya burnunu bile uzatmamalı. Ne mangallıyı, ne mangalsızı, ne kaloriferliyi, ne ateşsizi, ne hastayı, ne açı düşünmeli; salmalı kendini hülyaya, gerine gerine aşk hikâyeleri okumalı.

Beklesinler dursunlar maşa ile sandalye. Eşşekler! Kuşlar hâlâ gök yüzüne fırlayıp yere keskin gözleriyle baka dursunlar. Bakalım bir lokma, bir tek darı tanesi görebilirler mi

Kar yağıyor; kimi kürkü, kimi çizmesi, kimi lâstiği, kimi çivili kundurası, kimi bastonu ile evine dönüyor.

Berbat şey şu kış! Kötü şey, kötü! Bakma şatafatına! Bakma manzarayı İsviçre'ye çevirişine...

Kalktım. İnsan bekleyen sandalyeyi masanın altına sürdüm. Sonra mangalda el bekleyen talihsiz maşayı külden çıkardım; mangalın kenarına yatırdım. Kar da, rüzgâr da durmuştu. Köyün içinde ses seda yoktu. Gökyüzü kapkaranlıktı. Orada uzun. bitmez tükenmez bir kış gecesi durmuş, dinleniyor, yeniden kar topluyordu. Önce pencereyi, sonra ağzımı açtım; kış gecesine sunturlu bir küfür, Kumkapı'lı bir Ermeni balıkçı küfrü salladım.

HAVUZ BAŞI

Beyazıt havuzunun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş, sizi bekliyorum. Yaşını başını almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşaması ne demektir, diye düşünüyorum: Belki bir, geç olma hâdisesi. Belki de bir çeşit hazları, kederleri, çocuklukları uzatma temayülü Ama bu uzayan yaz, kışın gelmeyeceğine alâmet değil. Kış müthiş olacak, kar yolları kapayacak, bembeyaz ovada ölülük uzayıp gidecek...

Sizi bekliyorum. Sizi göreceğim; içimde bir şey koşacak. Siz görmeden geçeceksiniz. Ben kederle sevinci duyup dalacağım istediğim âleme. Dünyayı yeniden kederlerle kuracağım. Sonra çarşılardan çarşılara, insan selleri arasında, her şeyi sizinle kurulmuş bir şehirde dolaşacağım.

Herkesler geçti, siz geçmediniz. Yüzünüzü göremedim. Bayramım, çocukluk bayramım salıncaksız geçmiş gibi, gözüme yaş doldu.

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi, bilmem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatları 12'yi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvaydaki adam bir tanıdık mıydı, acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı?.. Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte yalnız pek başıboşlar mı oturur? Kim-

seler âşık değil mi bu şehirde? Kimseler, bir meydanın kanepesinde kimseyi beklemeyecek mi, yüzünü bir dakika görmek için kimsenin?

Önce yanımdaki kanepeye oturdular. Biri kadın, öteki erkekti. Erkek bana gülümsedi. Halim yok gülmeğe; yoksa tatlı tatlı gülümsemesine karşılık verilmeyecek adam değildi. Bu selâm yerine geçen gülümsemeye neden cevap vermedim? Sizi bekliyordum. Hâlâ sizi bekliyordum. Belki de bugün, bu saatte buradan çıkmayacaktınız... Yoksa hasta mıydınız?

Bir ara bir başkasında saçınızı, yürüyüşünüzü seyreder gibi olmuş, siz olmadığınızı görünce yeniden merak etmiş, üzülmüş; sonra da, belki benim burada oturduğumu tahmin etmiştir de öteki kapıdan çıkmıştır, şüphesine kapılmıştım. Bu şüpheden çabucak caydım. O kadar ehemmiyet verilmeğe değer miydim?

Ya hasta iseniz!..

Sanki hasta idiniz. Koşup yatağınızın başucuna gelmiştim. Gözlerinizi açtınız. Alnınız terli idi. İki açık sarı tel terli alnınıza yapışmıştı. "Ateşim düşmüyor" demiştiniz. Şehre koşmuştum. Karaborsalardan ilâçlar getirmiştim. İyileşmiştiniz. Rıhtım boyunca yürümüştük. Taze, kırmızı idiniz. Alnınız terli idi. Gülüyordunuz. Alay ediyordunuz. Koşuyordunuz, yakalayamıyordum. Allah esirgesin! Hasta olmayın!

Dört beş saniye içinde bunları düşündüğümden adamın selâmına karşılık verememiştim. Dört beş saniye gecikmeden sonra ben de güldüm. Bunun üzerine adam yerinden kalktı, yanıma geldi.

— "Bu caminin ismi ne?"

Bir türlü bulamadım caminin ismini, dersem, inanır mısınız? Hâlâ sizinle beraberdim. Hayır, hasta filân değildiniz, çok şükür! Beni görmemek için arka yollardan gidişinizi görür gibi oldum. İçimi mütevekkil bir sıkıntı sardı. Kızamıyorum size... Dünya'ya kızıyorum. En iyi arkadaşıma kızıyorum. - Yok a... - Bu mayıstan başka her şeye benzeyen soğuk bin dokuz yüz kırk altı mayısına kızıyorum. Budalaca gülen kızlara, kızıyorum. Size kızamıyorum. Arka sokaklardan beni görmemek için kaçtı ise, beni düşünerekten gitmiştir, diyorum. Hatırladım caminin ismini:

— "Beyazıt camisi, canım!"

Kadın da yerinden kalktı. Adamın mühim bir sual sorduğunu, cevabımın bütün karışık meseleleri halledeceğini bağıran pek mütecessis bir yüzle yanımıza geldi. Yanına oturdu adamın. Bu sefer o sordu:

— "Ali Sofya, hangisi?"

— "Şu tarafta."

Bir işaretle sol tarafı gösterdim. Anlayamadılar ne taraftadır Ali Sofya... Elimin gösterdiği istikameti bir türlü kestiremediler. Gösterdiğim yerde kocaman binalar, birbirini kesen, biçen yollar, dükkânlar vardı. Oradan Ayasofya'yı nasıl bulacaklar? Ama ne yapsınlar? Çaresiz kabullendiler. Zahir oralardadır, diye akıllarından geçmiş gibi yüzüme baktılar. Son bir defa daha:

— "Her halde ıraktır" dediler.

— "Yok, pek ırak değil" dedim.

Adam ellisini aşmıştı. Toprak rengi yüzünde alışılmamış çizgiler vardı.

— "Bunu getirdim köyden" dedi.

Çarşaflı kadını gösterdi: Sütlâç gibi buruşuk, ufacık gözleri ile yanaklarının elmacık kemiklerine rastlayan yerleri pırıl pırıl, dişleri bembeyaz, yüzüne bakınca bir süt kokusu duyar gibi oldum. Bu yüz pembe mi, pembe; içinde ne güzel bir kan akıyordu, kim bilir...

— "Hiç İstanbul'u görmedi bu. Bakıyor, hoşlanıyor da gülügülüveriyor. Hoşlanıyor pek. Biz Lüleburgaz'lıyız. Ben geldim birkaç defa İstanbul'a. Bu gelmemişti. Camileri gezdiriyorum."

— "Taksim'e de gidin bir."

— "Gideceğiz. Beyoğlu'nu da görürüz ha? O da, Taksim'e ulaşmadan, değil mi?"

— "Evet."

— "Tramvayla mı gidelim?"

— "Tramvayla gidin ya."

— "Ama biz Tonel'den geçmek istiyoruz."

— "Tonel işlemiyor, kapalı."

Yaa, Tonel kapalı demek... Tonel'in kapalı olmasına beraberce üzülüyoruz. Kadın, elinde gazete kâğıdına sarılı bir şeyi bana gösteriyor:

— "Bakır ucuzlamış, ucuza aldık.' '

— "Kaça aldınız?"

— "Kilosuna... ne verdikti?.. 450 kuruştan verdiler. Te, bak şuna, 310 kuruş verdik. Pahalı değil, değil mi?"

— "325 kuruş verdik. 750 gram geldi."

— "Sen beş lira verdin. Ne geri verdi sana bakırcı?"

Hesap ettiler. Önce anlaşamadılar. Sonra anlaştılar. 310 kuruşa almışlardı tencereyi.

Ben senin gelmen ihtimali olan yola gözlerimi dikmişim. Onlar, hesaplarını yapmış, havuzu seyrediyorlar. Ben geçmenizden ümidi kesmişim. Sizi nerede bulabileceğimi: "Bana bakın! Beni dinleyin, n'olur! Bırakın da bir gün samimi olayım. Söyleyeceklerimi söyletmiyorsunuz. Dinleyeceklerimi dinletmiyorsunuz. Bırakın da anlatayım..."

— "Bu dibinden mi kaynar?"

— "Yok canım! Babacığım, bu pınar mı? Boruyla içine terkos gelir."

Adam yanındakine dönüyor:

— "Borularla doldururlarmış. Dibinden boru döşemişler, senin anlayacağın."

Bana:

— "Pekiii, hani bu, suları fışkırtırmış?.."

— "Bayramlarda, sıcak havalarda... Hava soğuk ta ondan fışkırtmıyorlar.

Adam, kadına:

— "Hava soğuk ta ondan fışkırtmıyorlar anladın mı? Sıcak havalarda fışkırtırlar da insanı serinletir..."

Bana dönüyor:

— "Peki" diyor, "hani üstüne top korlar da sular lâstik topu havaya fırlatır, oynatır, durur; öyle de yaparlar mı?"

Elli yaşında adam, ellisine yakın kadın... fıskiyeler, toplar... Onlar benden de çocuk. Seni görememenin sıkıntısı dağılıyor, seviniyorum. Kadın eğilip beni dinliyor. Taksim'den, öteki camilerden, meydanlardan, Boğaziçi"inden, Kızkulesi'nden söz açı-

yoruz. Sonunda lâkırdılarımız bitiyor. Konuşmuyoruz bir zaman. Ben, size bir mısra bulup söylemek istiyorum. Yağmurlu havalardan, dağ yollarından, katırlardan, çıngıraklardan bahseden mısralar yok mu yeryüzünde?

Bu arada adam, kadınına Kızkulesi'ni, Haydarpaşa'yı, Selimiye Kışlası'nı anlatıyor...

Bir ara üçümüz de susuyoruz. Mühim şeyler düşünüyor gibiyiz. Hele ben, neler düşünmüyorum: Kapıdan çıkıyorsunuz, koşa koşa yanıma geliyorsunuz. Kolunuza bile giriyorum.

Tam bu sırada adam:

— "Kışın donar mı bu su?"

Ne diyeyim ben şimdi? Üzüntüm yine dağılıyor:

— "Donar" diyorum; "donar da üstünde çocuklar kayarlar."

Kadına dönüyor adam:

— "Donarmış; çocuklar üstünde kayarlarmış" diyor.

Ne dersin, sevgilim; Beyazıt havuzu kışın donar mı? Murtaza çavuşla karısı Hacer anaya ben, donar, dedim.

GÜĞÜM

Birdenbire evimi özledim. Anam buruşmuş oturuyordu. Ayva ağacında kuş vardı. Sonra penceremin altına, keskin hançer yapraklı, kabuğu ayrılmış bu okaliptüsü kim dikmişti? Zeytin yeşili yapraklarını sonbaharda kadınlar gelir, anamdan rica eder, toplarlardı. Öksürüklere, soğukalgınlıklarına birebir gelirmiş. Sonra bahçemizde sekiz ördekle iki köpek vardı. Unnap ağacı dikenliydi. Komşuda nar vardı. Unnabın yemişi, yemişlerin en iğdeye benzeyeni idi. İğde bizim bahçede yoktu. Deniz kenarında, bahçıvan Mevlüd ağanın çöplüğünde bitmişti. Keskin keskin, kadınların hoşlanmadıkları, çirkin erkeklerin arzuladıkları kadınlar gibi kokardı iğde.

Haksızlıklar, bizim evde de gırla idi. Üç kardeş çocuğundan biri hizmetkâr, öteki serseri, beriki zengin eczacıydı.

Vapura binseydim, sessiz bir iskeleye varacaktım. Güneş hiç eksilmeyen bir yolda Viyana'lı felsefe profesürüne rastlayacaktım. Yalnız sakal, yalnız düşünce yüzen yüzünden, yalnız damar, sinir kalmış beyaz vücudundan ekşi bir ter kokusu gelirdi. Uzakta köpekler havlardı. Denizde çöple martı, ufukta bulutla güneş, tencerede fasulye ile soğan, bahçede unnapla çocuk vardı.

Evime dönmedim. Zaten dönemezdim. Vapur da yoktu. Ortalık, oturduğum kanapede sahiden ağardı. Her şey, gizlice konulmuş ampuller nasıl yanarsa, büyük pastaneler de, öylece ısınmağa başladı. İnce ince, toz halinde, iliklerimi üşüten, içimi kabartan bir yağmur başladı. Ceketimin koluna elimi sürünce, elim yıkanmış gibi ıslaktı. Yoldan geçen halat arabacısına işaret ettim.

— "Atla arkaya" dedi.

Uzun zaman gittik. O kadar uyuşuktum ki, araba durunca uyuya kalmışım. Arabacı kulağımın dibine:

— "Buraya kadar" diye bağırdı." Hadi bakalım."

— "Eyvallah" dedim; "şimdi de biz çekelim arabayı."

Çekik gözlü arabacı güldü.

Bir meydandaydım. Yağmur durmuştu. Meydan sis içindeydi. Her şey yine yapış yapıştı. Burnuma ayva, muşmula kokusu geliyordu. Sarı bir aydınlık içindeydim. Bir salepçinin kalaylı güğümü tütüyordu. Üstüne bol zencefil ektirdiğim salep fincanını iki elimle kavramıştım. Burnum yanıyor, akıyor, elimin tersiyle siliyor; salepçinin öteki salepçiye anlattıklarına gülüyordum.

SON KUŞLAR

Kış Ada'nın her tarafına yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız - poyraz, maystro, dramudana, gündoğusu, batı - karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara, oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın, bekleyen bu güzel yüzlü göçmen teyzeyi benden başka bu Ada'da seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim. - Övünmek için değil! -

Herkesin yeni başlayacak altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmağa çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla yeni başlamıştır.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyaları ile gitmek için fazla telâş etmediği Ada'nın bu yakasında, hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartıman terası kadar ufak bu kır kah-

vesinin tahta masaları üstünde, hâlâ karıncalaı gezer. Hâlâ sinekler kahve fincanının kenarlarına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e inecek yolcuları düşündüğüm, yalnız bu yazıyı yazarken oldu. Ondan evvel de uçaklar geçmişti. Ama, hiç içindeki yolcuların Yeşilköy'e nerdeyse ineceklerini, daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünya'da kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümde iyi bir kahve bulamadığım için, kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köy kahvesinin üç beş gediklisi... bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama, bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kimbilir? Sesler neden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların geçtiği bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden, ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri

geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Aday'a, bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum?

Sonbaharda birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırlıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler, bir müddet bekleşirler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılıp kapanan, üstü kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O sarışın ile esmer arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilâvın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiç bir şeye, hiç bir dedikokuya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa, gene basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezdiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan binbir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylûl sonlarına doğru böyle şâirane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısardı. Esmer lekelerin Adalar istikametine gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecek olsa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

— "Bizim pilâvlıklar geldi" derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarının arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, bir dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbülî günlerde, o, en çığırtkan kafes kuşunu nerden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırtır; bin tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki, kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini penceremden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var, kimbilir? Kuşlar'dan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmağa kı-

yamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmağa çalışıyordu.

Onu ev duvarına çaktığım bir çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama, yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerlerinde duruyorlar, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlardı. Bir çuvala dolduruyorlardı.

— "Ne yapıyorsunuz, yahu?" dedim.

— "Sana ne?" dediler.

Fıkara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

— "Canım, neden söküyorsunuz?" dedim.

— "Mühendis Ahmet bey söktürüyor."

— "Ne yapacak bunları?"

— "Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya, hani; onun bahçesini düzeltiyorlar da..."

— "İngiliz çimi alsın, eksin; mademki herif zengin.."

— "İngiliz çimiyle bu bir mi?"

— "Bu daha mı iyi?"

— "İyi de lâf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş."

Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli yine çimenler yer yer söküldüler. Mühendis Ahmet Beye ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarındaki çimenleri sökmek cezayı mucip olmuyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

TÜNELDEKİ ÇOCUK

— Şu insanlara hiç bir şey çok değildir —

Bugünlerde İstanbul nahiyelerinden birinde gecelerimi geçirmek mecburiyetindeyim. Saat dokuzdan sonra, nahiyede müthiş bir karanlık, denizin içinden çıkar, etrafı doldurur, nahiye derin bir uykuya dalar, tam bu saatlerde insan arayan serin bir rüzgâr sessiz ve karanlık sokakları ve sahipsiz köpekleri, dostsuz kedileri bulur... böylece sabahlara doğru giderdik.

Vaktiyle müteşebbis bir Rum'un mazotla işleyen iki dinamosu nahiyeye elektrik verirmiş: Sarı, ölgün bir **courant continu,** insanları uzaktan hayalen belli eder ama, şeklen belli etmez, böylece de kimin kim olduğunu kimsecikler bilemezmiş. Şimdi belediye ile anlaşamayan müteşebbis, cereyanı kesmiş. Karanlık yollar, sekiz buçuktan sonra nereye giderler? meçhul!..

Nahiye sakinleri ise, yalnız karılarını sever insanlar olduklarından evlerine kapanıyor; insana, yarınki dalaverelerini pencere kenarlarında sigara içerek düşünüyorlar gibi geliyor.

Yalnız bazan çocukların paçavralara gaz bulayıp karanlığı deldikleri ve deniz kenarlarında bu meşalelerle korkunç kıskaçlı büyük pavuryaları topla-

dıkları görülüyor. Sahil boyu evleri bu ekzotik, garip ve şairâne manzarayı seyrederek bir dereceye kadar ışık ve ses görüp işitiyorlar.

Nahiyede kolej tahsili yapmış, Fransızca. İngilizce lisanlarını dili gibi bilen bir Türk hanımına bu uzayan, ışıksız gecelerden bahsettiğim zaman:

— "Şu insanlara karanlık çok bile" dedi.

Posbıyıklı Rum balıkçılar, çıplak bacaklı sıska çocuklar, gırtlakları bir karış dışarıya fırlamış Kürt hamallar, doksanlık Rum kadınları, ben, sen, posta müvezzii, o bakkal çırağı... hepimiz "şu insanlar" dandık.

Ben hanımın yanında, öteki biraz uzakta, beriki manavın köşesinde, güzel ve meyus bakkal çırağı yokuşun ortasında idi.

Münakaşa etmedim; neme lâzım! Kadın nahiye müdürü ile senlibenli konuşur. Erkeklere fikir, kadınlara nasihat verir.

O gün İstanbul'a indim. Şuracığa, tüneldeki çocuk müşahademi - o hanım için değil, ben ondan ümidimi kesmiştim - yine tüneldeki çocuk için yazacağım:

Tünele Beyoğlu tarafından bindik. Bu saatlerde bu taraftan aşağıya kalabalık yoktur. İkinci mevkideyiz. Bir köşede üç asker, beride bir ihtiyar kadın, yanında gelini, daha ötede vapura yetişmekten mühim mühim bahseden bir Ermeni grubu, ben, bir de o vardık.

Ayaklarını oturduğu yerin altına mümkün olduğu kadar çekmişti. Ancak dikkat edilirse ayakkabısız olduğu farkedilebilirdi. Daha kalkmamıştık. Birinci mevkii ikinciden ayıran parmaklığın ve peron-

la yolcu vagonlarını ayıran parmaklığın otomatik demiri yeni kapanıyordu.

Sonra kapılar, denizden bir balığın nefes alıp vermesini hatırlatan bir iç çekişiyle kapandılar.

O, sağ elinin parmaklarını bükerek kulak memesinin altına koymuş, ağzı açıktı. Öteki eli; kirli, siyah, pis, fakat tırnakları, derisinin koyu esmerliğinden olacak, bembeyaz, dizinin üstündeydi. Kalem gibi parmakları vardı. Siyah bir mintanın üstünde, yağlıboya hissini veren, beyaz denemeyecek kadar açık renk birtakım desenler farkediliyordu. Sedef bir kopça, kirli ve incecik boynunu sıkmıştı. Şimdi yüzündeyim:

Basık bir burun, açık, hayretle açılmış sulu bir ağız, büyük, koyu kahverengi, insanî denemeyecek kadar masum gözler. Gözlerin beyazında da hayret. Saçları karmakarışık; üstlerinde cigara külü var.

Kapılar kapanınca - ben ayakta ve hemen onun yanındaydım - kafasını kaldırıp bana baktı. O zamana kadar ben vaziyetimi almıştım. Ciddî ciddî başka yerlere bakıyordum. Evvelâ gözlerini, sonra kafasını indirdi. Ben yine kendisini dikizlemeğe başladım. O kadar belirsiz, o kadar içten zevkli bir gülümseyiş, dudağını, kaşını, gözünü yalayıverdi ki...

Tünele binmek sevincini bu on iki yaşındaki çocukta bulabilmek hoş! Belki ben de ilk binişte sevinmişimdir Birçok sevinen çocuklar da gördük. Ellerini çırpmışlar:

— "Baba, bak! Bak, ne hoş!" demişlerdir.

Sevincimizi biz ne kadar belli etmiştik.

Halbuki o, bunu belli etmemeğe çalışıyor. Aşağıya doğru titreyerek, sallanarak, gürültülü ayrılıyoruz. O, bu sefer karşısındaki madamla küçük çocuğu gözlüyor. Onlar ona bakmıyorlar bile. Biraz rahattır. Yine bana bakıyor. Ben gazeteme dalmış görünüyorum. Şimdi büsbütün rahat. Fakat bir şeyler, benim tarafımdan bir bakış sezmiş haliyle yine, yanından, karanlığın içinden insanları, ışıkları ve cehennemî gürültüsüyle geçen öteki hattaki vagona karşı, istediği gibi sevinemiyor. Yine o küçük gülüş; o mini mini, bedbaht, masum, korkak gülüş. Şimdi uzaktan, tünelin Galata tarafındaki kapısının yarım küresinin ağır ağır açılışını seyrediyoruz; o da, ben de. O mini mini gülüş eksilmeden devam ediyor. İşte öbür taraftayız. Küçük çocuğun yüzü, soyulmuş bir taze badem gibi parladı. Esmer, adamakıllı esmer bir yüzde bütün bir aydınlık. Sanki yüzünü bir meşale ve bir çağlayan aynı zamanda yıkayıp aydınlatıyor. Fakat bu o kadar ânî bir andı ki, yakalayamadım. O büyük ışığın çocuğun içine doğru birdenbire çekildiğini ve yine deminki küçük tebessümün yerine yerleştiğini gördüm. Bu sefer o beni yakalamıştı. Kendisine baktığımı gördü. Yüzünden tebessüm uçup gitmişti. Yüzlerce, binlerce defa tünele binmiş bir adamın, hattâ, ya yıkılırsa korkusuyla tünele mecburen binen adamın lâkaydisi ve sıkıntısı üzerine çökmüştü. Kapılar gürültü ile açıldı. Küçük, yine onların da tırnakları bembeyaz, kalem bacaklarını sürüyerek giderken yine ona yetiştim. Şimdi tünelin dışındaydık. Evvelâ buraya nasıl, ne çabuk geldiğine hayretini ifade eden açık ağızla iki kapıyı ve ak-

şam karanlığında Beyoğlu'na çıkan insanları seyretti. Evet, sanki ağzıyla seyretti. Sonra büyük bir hızla yürüdü.

Arkasından baktım. Pantalonunun geniş ve yırtık paçaları seviniyor. Arkasının büyük dikişlerle dikilmiş ve alt tarafı tamamen sökülmüş yaması bir tünele oturmaktan memnun olduğunu söyler gibiydi.

Kara bacakları kalabalığın içerisine karıştılar. Her şeyinden Edirnekapı'da, kışın bir teneke evde ve yazın bir çadırda oturduğu anlaşılıyordu.

Tünelleri insanlar için yaptık. Yokuşlardan lâhzada insinler, yokuşları ânı vahitte çıksınlar diye. Tünelin kayışı, tünele ilk defa bindiği zaman sevinen ve bu sevinci belli etmek bile istemeyen bir çocuk için yapılabilecek bir şey. Eğer bugün bir tünel kayışı yapamıyorsak, bunun en büyük sebebi tünele ilk binen ve sevinen çocuğu sevememezdendir, diyemeyeceğim. O zaman hem kendimi methetmiş olurum, hem de tünel kayışı yapabilecek bir iktidarda olduğum zehabı hasıl olur. Diyeceğim yalnız şu:

"Şu insanlara hiç bir şey çok değil."

Edirnekapı'da bu akşam, bir ana bir çocuğun tünele nasıl bindiği hikâyesini dinleyecek. Çocuk:

"Kocaman gözlü bir adam bana baktı da iyice sevinemedim" diyecek.

Yabancılara gülemediği, beyaz dişlerini gösteremediği, duyduğu şeyleri, söyleyemediği şeyleri bu anaya söyleyecek, onlar da tünele binmiş kadar sevinecekler.

ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN

Daha tiyatroya giderken kar başlamıştı. Çıkınca meydanı bembeyaz buldum. Boynumdan içeriye bir damla düştü. Ürperdim.

— "Çek elini ağzından. Tırnağını yeme!" diye bağırdım. Önümden giden iki kişi dönüp baktılar.

Yüzümü görmek için yavaşladılar. Sanki ben her akşam onunlaymışım gibi, bir yalnızlık duyuyorum. O cuma günleri gelirdi. Alçıdan, ağzı pipolu gemici onu beklerdi.

Güneş muşamba perdede tam üçü işaret ederdi. Geleceğine yüzde yüz emin olduğum günler beklerken uyuya kalırdım. Kapıyı tırmalar gibi vurduğu zaman nasıl duyardım rüyamın içinde. Yataktan fırlardım. Kapıyı açardım. Rengi solmuş, nefesi boğazından gelirdi. Masadan bir cigara alır yakardı.

Dünya ötede idi. Burada bir konsol; bir ayna, bir alçıdan gemici, bir yatak, bir ayna daha, bir telefon, bir koltuk, kitaplar, gazeteler, kibrit çöpleri, cigara izmaritleri, soba, battaniye vardı. Dünya ötede idi. Gökyüzünde uçaklar vardı.

İçlerinde yolcular vardı. Trenler gidiyordu. Herifin biri imza ediyor, öteki para veriyordu. Akşam serinliği çıkmıştı. Akşam simidi de çıkmıştı dünyada...

Odanın içini simitçinin sesi doldurdu. Dünya ötede idi.

Biletçi bilet zımbalıyor, bir adamla bir çocuk gazete okuyorlar. Bir delikanlı, kara kaşlı, sıhhatli bir oğlan upuzun yatmış. Yakışıklı, kuvvetli bir oğlan. Ellerini pantalon ceplerine sokmuş, sıska birisi de sağına yatmış. Çocuk gazeteyi bıraktı. Pardesüsünü başının altına sürdü. O da uzandı. Bir vapurun alt kamarasındayım.

Günlerden cuma. Mektep tatil. Süleymaniye'de Kirazlı Mesçit sokağında oturuyoruz. Ben on yedi yaşlarındayım. Münir Paşa konağının çam ağacını hatırlıyorum. Lisenin bahçesindeki büyük çam ağacı bir yangında yanmış olabilir. Münir Paşa konağının yağlıboya tavanları çoktan duman ve kül olmuştur. Tahtakuruları da yanmıştır. Yatağım, yorganım, gözyaşım yanmıştır. Havuzlar yanmıştır. Yapraklarını kışın dökmeyen ağaçlar yanmıştır. Anılar, anılar yanmıştır. Yanmış oğlu yanmıştır. Beni bugüne getiren kitaplar yanmıştır.

Ben de koyun postu taklidi bir kürk bulup pardesüme diktirmeliyim.

Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin. İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerde. Başka günler güzel mi? değil; güzel değil. Başka günlerde Köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lâkayıttır. İnsanlar her yerde böyle. Yaldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek.

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada bir insanı sevmekle bitiyor her şey.

Güzel yer, güzel yer Alemdağı. Şu saatte on beş metrelik ağaçlarıyla, Taşdelen'i ile, yılanı ile... Ama kış günü yılanlar inindedir. Olsun. Hava Alemdağı'nda ılıktır. Güneş, yaprakları kıpkızıl ağaçların içinde doğmuştur. Gökten parça parça ılık bir şeyler yağmakta, çürümüş yaprakların üstüne birikmektedir. Taşdelen parmak gibi akar. İçimizi şıkır şıkır eden bir maşraba ile önce içimizi, sonra çırılçıplak soyunarak dışımızı yıkıyor. Su içmeğe gelen bir tavşan, bir yılan, bir karatavuk, bir tilki, bir keklik Polenez köyden şerefimize kaçıp gelmiş bir keçi ile alt alta üst üste oynaşıyoruz.

"Panco, Panco" diye bağırınca, yılan da, keçi de, keklik de, tavşan da oldukları yerde alçıdanmış gibi donup kalıyorlar, bembeyaz kesiliyorlar. Hemen keskin bir bıçak çıkarıp cebimden kiminin kulağını, kiminin kanadının altını kesiyorum. Kan akınca hareket başlıyor. Beni bırakıp Panco'ya koşuyorlar.

Panco'nun her zamanki kansız ve hiddetli yüzünde çıban yarasına doğru kaymış bir gülümseme gözüküyor. Keklikleri gagasından öpüyor. Tavşanın kulağını çekiyor. Yılanı bileğine doluyor. Top getirmiş, futbol topu. Ben kaleciyim. Yılan da kaleci. Ötekiler yaprakların üzerine yatmış, güneşin içinde oynuyorlar. Saatlarca oynuyorlar. Yılanla ben, top kalemize girerken yana çekilip seyrediyoruz. Mızıkçılık ediyoruz.

Alemdağı güzel, Alemdağı... İstanbul çamur içinde. Taksi şöförleri su birikintilerini inadına insanların üzerine sıçratıyorlar. Kar inadına içimize yağıyor.

Kadının biri beşinci kattan bir kediyi sokağa atıyor. Bir kadınla bir yabancı erkek kedinin başındalar.

Kedinin burnundan hafifce kan sızıyor. Erkek, Fransızca:

— "İl est mort d'hémoragie, le pauvre!" diyor.

Kadın bana türkçe, kedinin beşinci kattan atıldığını anlatıyor. Galatasaray lisesinin kalın ve yüksek bahçe duvarlarının kenarına, artık ölmüş kediyi itiyoruz. Beşinci kattaki kadın, sobasına şimdi kömür atıyordur. Hava da ne soğudu. Keşke kar yağsa. Kar yağdığı zaman yine havada ılık bir şeyler oluyor.

Panco ne zaman dönmüş Alemdağından? Birdenbire bir arkadaşı ile yanımdan geçiyor. Bir duvarın, ölmüş bir kedinin yanından geçer gibi. Kollarımız birbirine sürünüyor, hafifçe. Duvarlar açılıyor. İnsanlar birbirleriyle senelerce dargınmışlar da birdenbire aynı hisleri duyarak; "yeter artık" diyerek barışmışlar gibi öpüşüyorlar. Dönüyorum. Panço arkadaşı ile gülüşerek gidiyor hâlâ. Yangının kül ettiği Münir Paşa konağının havuzunda kirli, yeşil bir su bekler dururdu. Suyun dibi gözükmezdi, ama gözümü kapayınca içine atılmış on paralıkların parladığını görürdüm. Bir defa da şimdi vali olan bir arkadaşımızı elli kuruş vererek elbisesi ile suya atmıştık.

Panco'nun arkadaşı ile birlikte girdiği kahveyi hiç bilmezdim. Kapısında alüminyum tencereler, naylon bardaklar satan bir hırdavatçı bulunan, iki kapısı da ardına kadar açık, hanla apartıman arası bir binanın birinci katındaymış bu kahve. Onların bu kapıdan içeriye girdiklerini görünce merak ettim. Ben de girdim. Baktım karşımda cam bir kapı. Cam kapının içinde büyük bir salon, içerde insanlar tavla ve iskambil oynuyorlar. Daha köşede bir bilârdo masası var. İçeriye girince herkes bana baktı. Buraya gelenler hep aynı müşteriler olmalı, ki, beni baştan aşağı bir süzdüler. Oturup bir kahve içmek bile bir cehennem azabı olacaktı. Birini arıyormuş gibi yaptım. Olmazsa bizim Luka efendi vardır; duvarcıdır, boyacıdır. Onu soracaktım. Gözlüklüdür. Kendisi Yunan tebaasıdır. Ama Arnavut'tur. Kahveciye onu sormak istedim. Baktım Panco, Luka efendiyi siper edip kendisini bana göstermek istemiyor. Eskiden tanıdığım birisi niçin geldiğimi anlamış gibi bana baktı. Gülümser gibi idi. Allah belânı versin, deyyus, dedim. Döndüm. Giderken dönüp bir daha baktım. Yine pardesüsünün yakasındaki kürkü gördüm.

Kürkü görünce rahatladım. Tavşanı, kekliği, o ılık, harikulâde kaygan ve güzel yılanı, karatavuğu, Alemdağı'nı, Taşdelen suyunu, çürümüş yaprakları, yaprakların üstüne yağan pelte pelte güneşi hatırladım.

HİŞT, HİŞT!..

Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlaka tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı... Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı... Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çukulata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan:

— "Hişt" dedi.

Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu posunu almamış taze deve dikenleriyle karabaşlar, erik lezzetinde bana baktılar. Dişlerim kamaştı. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken:

— "Hişt, hişt" dedi.

Dönüp bakmak istemedim. Belki de çok istediğim için bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş, hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki, hiş hişt diyen.

— "Hişt, hişt" dedi yine.

Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım, çalıların arasına biri saklanıyormuş gibi geldi bana.

Yolun kenarına oturdum. Az ötemde bir eşek otluyor. Onun da rengi çağla bademi; ağzı, kulakları, boynu ne güzel. Otluyor. Otları âdeta çatırdata çatırdata yiyor. Belki de bu çıtırtılı, çatırtılı sesi "hişt, hişt" diye duymuşumdur? Eşeğin ot koparışından apayrı bir ses:

— "Hişt, hişt" dedi.

Hani bazı, kulağınızın dibinde çok tanıdığınız bir ses, isminizi çağırıverir. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hatırladığınız bir ses, ses olmadan sizi çağırmıştır. Olabilir.

Birdenbire güneşi, buluta benzemez sarı bir sis kaplayıverdi. Bir kirli el, çağla bademi eşeğin sırtından bir kumaşı çekip aldı. Her zamanki kül rengi, yer yer havı dökülmüş, eski mantosunu giydirdi eşeğe. Yola indim. İstediği kadar "hişt" desin, sahici sulu bir dost olsun. İsterse kimseler olmasın, kendi kendime kulağıma "hişt, hişt" diyen bir divâne olayım ben, aldırmayacağım.

Belki bir kuştur. Belki tosbağadır. Belki de kirpidir. Belki de yakın denizden seslenen bir balık, bir canavardır. Karabataktır. Mihalâki kuşudur.

İyisi mi ben kendim "hişt, hişt" derim. O zaman tamamı tamamına pek hişt hişt seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir mırıldanmadır tutturdum.

Birdenbire önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. Üstündesiniz dedim. Sanki yol hareket etti. Yürümediler. İki adımda benden uzaklaştılar. Koyunların arasına yüzükoyun uzanmış papazın oğlunu gördüm. Yüzün-

den aptal, çilli horoza benzer bir mahlûk kalktı. Ağzının salyasını sildi. Kuzuyu bacaklarından tuttu. Kuzu ile yere yıkıldı. Kuzuyu burnundan öptü. Papazın oğlu çirkin, aptal, otuzbirli bir yüzle baktı. Şimdi bir çiçek tarlasındaydım. Bana "hişt, hişt" diyen mutlak bir kuştu. Vardır böyle kuşlar. Cık cık demezler de, hişt hişt derler. Kuştu, kuş.

Bir adam yer belliyordu. Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını üstüne aktarıyordu.

— "Merhaba, hemşerim" dedi.

— "Ooo! Merhaba" dedim.

Tekrar işine daldı. "Hişt, hişt" dedim. Aldırmadı. Bir daha "hişt" dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı "hişt hişt hişt" dedim.

— "Buyur beğim" dedi.

— "Bir şey söylemedim" dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşıdı. Çıkarıp parmağına baktı. Belin sapına siler gibi yaptı.

— "Hiş hişt" dedim.

Yüzünü göğe kaldırdı. Kuşlara baktı. Denize baktı. Dönüp şüphe ile bana baktı.

— "Bu sene enginarlar nasıl" dedim.

— "İyi değil" dedi.

— "Baklayı ne zaman keseceksin?"

— "Daha ister" dedi.

Nefes alır gibi "hişt" dedim.

Yine şüphe ile denize, şüphe ile göğe, şüphe ile bana baktı.

— "Kuşlar olmalı" dedim.

— "Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma"

dedi, "ne taraftan gelir? Zatı bu sırada şu kulağım ağırlaştı."

— "Bir yıkatmalı" dedim; "benim de geçenlerde ağırlaşmıştı."

— "Yıkattın mı?"

— "Yıkatmadım. Hacet kalmadı; doktora gittim, alıverdi. Pislikmiş."

Sustuk.

— "Çocuklar nasıl?" diye sordum.

— "İyiler" dedi. "Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncunun macerasını, ya.."

— "Sus, sus" dedim. "Yürekler acısı. Haydi Allaha ısmarladık."

— "Haydi güle güle."

Biraz uzaklaşınca:

— "Hişt hişt."

Bu sefer yakaladım. Bahçıvandı. Oydu oydu.

— "Hadi, hadi; yakaladım bu sefer seni" dedim.

— "Yok vallahi" dedi. Vallahi daha kesmedim bakla. Senden ne diye saklayayım? Parasıyla değil mi?"

— "Sen değil misin, hişt hişt diyen

— "Ben de duyarım bir ses, ama nereden gelir, bulamam."

Nereden gelirse gelsin; dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin! Bir hişt hişt sesi gelmedi mi, fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

— "Hişt hişt!"

— "Hişt hişt!"

— "Hişt hişt!"

DÜLGER BALIĞININ ÖLÜMÜ

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmağa değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?...

Mümkün olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şan ü şeref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki, büzülmüş böceklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim, size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle pırıltılı, yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır: Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte demiş miydim? Yamyassıdır, demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlı sollu iki başparmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır, demiş miydim?..

Rum balıkçılarının hrisopsaros - Hristos balığı- dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarı imiş. İsa doğmadan evvel, Akdeniz'e dehşet salmış. Bir Finike'li denize düşmeye görsün! Devirdiği Kartacalı çektirmesinin, Beniisrail balıkçı

kayığının sayısı sayılamamış. Keser, biçer; doğrar, mahmuzlar; takar, yırtar; koparır atar; çeker, parçalarmış. Akdeniz'in en gözüpek; insandan, hayvandan, fırtınadan, yıldırımdan, yağmurdan, belâdan, işkenceden yılmaz korsanı, dülger balığının adından bembeyaz kesilirmiş.

İsa, günlerden bir gün, deniz kenarında gezinirken sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. "Ne oluyorsunuz?" diye sorunca balıkçılara; "Aman" demişler balıkçılar, "eltâman! Elâman bu canavardan! Sandalımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılırız."

İsa, yalınayak, başı kabak, dülger balıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını, uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin başparmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir şeyler söylemiş...

O gün bu gündür dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratığıdır. Bir çok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, destereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülğer balığı adı ona bunlardan ötürü takılmış olmalı.

Bütün bu alât ü edavatın dört yanını, şeffaf naylondan diyebileceğimiz işlemeli bir zar çevirmiştir. Kuyruğa doğru bu incecik zar azıcık kalınlaşır, rengi koyulaşır, bir balık kuyruğunun biçimini alır.

Oltaya tutuldumuydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer, kimbilir? Onun için dünya bombostur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Koca-

man gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya, sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir feryada benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır. İnce zardan ağzını bir kere ağlara vurmasın, küstüğünün resmidir dülger balığının.

Bir gün, balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamanki esmer renkteydi önce. Vücudunda hiç bir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız âletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları titreşip duruyordu. Böyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiç bir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. İlk bakışta insana zevkli, eğlenceli bir şeymiş gibi gelen bu titreme, hakikatte bir ölüm dansıydı. Sanki dülger balığının ruhu, rüzgâr rüzgâr, bu incecik zarlardan çıkıp gidiyordu; bir dirhem kalmamacasına.

Hani bazı yaz günleri hiç rüzgâr yokken, deniz üstünde bir meneviş peydahlanır. İşte böyle bir cazip titremeydi bu. İnsanın içini zevkle, saadetle dolduruyordu. Ancak, balığın ölmek üzere olduğu düşünülürse, bu titremenin anlamı hafifçe acıya yorulabilirdi. Ama insan, yine de bu anlam'a almamağa çalışıyordu. Belki de bu, harikulâde tatlı bir ölümdür. Belki de balık, hâlâ suda, derinliklerde bulunduğunu sanıyordur. Karnı tok, sırtı pektir. Akşam olmuştur. Deniz dibinin kumları gıdık-

layıcıdır. Altta, dişi yumurtaları, üstte erkek tohumları sallanıyor, sallanıyor, sallanıyordu. Vücudunu bir şehvet ânı sarmıştır... Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: Balık tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmağa, rengini atmağa, bembeyaz kesilmeğe giden bir hal almağa başlamıştı. Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor? demeğe, dikkatli bakmağa lüzum kalmadan, yanılmadığımı anladım.

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmağa; balık da, git gide, saniyeden saniyeye pek belli bir halde beyazlaşmağa başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi âlemi bitmişti. Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara, koyu yeşil yosunlara gömülmek.. Ne sabahları birdenbire, yukarılardan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunları içinde kuyruk oynatmak, habbeler çıkarmak, yüze doğru fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarda âletlerini yakamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Dülger balığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık şu hava dediğimiz gaz suya alışmağa çalışmaktadır. Hani biraz dişini sıksa, alışması mümkündür gibime geldi.

Bu iki saat süren ölüm halini, dört saate, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmi dörde çıkardık mıydı; dülger balığını aramızda bir işle uğraşırken görüvereceğiz sanıyorum.

Onu atmosferimize, suyumuza alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama, aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı, bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şâir, küskün, anlaşılmayan biri yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sukûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini, birer birer söküp atacak. Acı acı sırıtarak İsa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, eğesi, testeresi ve baltasıyla kazıyacak. İlk çağlardaki canavar halini bulacak.

Bir kere suyumuza alışmağa görsün. Onu canavar haline getirmek için hiç bir fırsatı kaçırmayacağız.

Y I L A N   U Y K U S U

İşte karşı karşıyasın. İşte o da senin gibi; elli, ayaklı, kaşlı gözlü, sıhhatli, hasta, sarışın, esmer, kafası var, saçları var, kirpikleri var, yalan söyleyen ağzı var. Yüzünde küçük küçük kavga, taş, düşme izleri. Yaramaz bir çocukluğun herşeysı, herşeysi, ufak tefek herşeysi. İşte elleri, parmakları, işte ayakları. Kim bu? İnsanoğlu! Senin gibi tıpkıtıpkısına, apayrı.

İşte gözlerinde yaş, işte gülüyor. İşte ekmeği ısırıyor. Bak patates salatasını attı ağzına. İşte çatalında uskumru. İşte şarap bardağı dudağında. İnsanoğlu, tıpkı senin gibi, apayrı. Üstelik seviyorsun da onu. Dudağının kıvrımını seviyorsun. Saçının karasını seviyorsun. Kaşının bükülüşünü, alnının genç kırışığını.

İşte senin gibi... ve apayrı. Canına sokacağın geliyor. İşte gazete okuyor. İşte sıgara paketine ımzalar atıyor. İşte portakal yiyor. İşte türkü söylüyor. Bilmediğin dilden bir türkü söylüyor. Arada, bildiğin, kanında dolaşan şu Türkçe dilinden, "Kara buberim, buberim, buberim" diyor. Sonra, "Asepiya piluti Keton İbrahim! "İşte karşı karşıyasın. Haydi bakalım bil onu. Anla bakalım. Kendini anlat bakalım. İşte sıkılıyor. Geniş geniş nefes alıyor. İşte sigara paketine sevdiğin parmaklar uzandı. İşte sev-

diğin dudağın kıvrıntısından dumanlar çıkıyor. Haydi bakalım. Bil onu bakalım. Kimdir? Senin hakkında ne düşünür? Şu saatte nerede olmayı ister? Senin sevgin umurunda mı?

Haydi bil bakalım. "Kara biberim, biberim, biberim, nasıl edelim, nasıl edelim, jandarmalar geliyor, cızlam edelim."

İşte karşı karşıyasın. Haydi bakalım. Söyle söyleyeceğini. De diyeceğini. Dinler de. Tatlı tatlı dinler de. Sevgiden söz aç. Ne çıkar; o seni anlarsa değil, sen onu anlarsan bir şeyler olacak.

İşte karşı karşıyasın. Birdenbire kalkar, dudaklarından öpebilirsin. Gözlerini kapar. Belki de seni görmemek içindir. Sen de kaparsın gözlerini. Belki de onu görmemek içindir. Ne sen onu, ne o seni anlıyor. Belki anlamak ikinizin de işine gelmiyor. "Tanı, tanı, kendini tanı." İşe başla bir kere bu yönden. Sonra onu da anlayacaksın.

Birdenbire bulunduğumuz odanın kapısı açılıverdi. İçeriye rüzgâr girdi. Soğukla beraber yapraklarını dökmüş bir ağaç girdi. Ağacın arkasından da duman, dumanın arkasından bir kuş, kuşun arkasından bir bulut girdi.

Sonra... Sonra kar yağmağa başladı. Kütüphanenin camı buz tutmağa başladı. Ampulün ışığı buza girip çıktı. Üşüyerek yine tavandaki şişesine girdi. Elbisemin cepleri buzdan kaskatı kesilmişti. Elimi cebime de sokamıyordum. Soba harıl harıl yanıyordu. Sobanın üstünde buzlar eriyordu. Demin yanımda olan şimdi yandaki odaya geçmişti. İki odayı birbirinden ayıran kapıyı açmış, bana bakı-

yordu. Kuş ağaca tünemiş, kabarmış oturuyordu. O, kuşa ıslık çaldı. Kuş cevap vermedi. Bana döndü, "Buz kestin orada" dedi, "bu odaya gelsene." "O oda sıcak mı?" diye sormuşum gibi, "Sıcak ya" dedi, "bu oda ısındı." "Senden mi?" diye sormuşum gibi; "Benden ya" dedi. Sobaya baktım, harıl harıl yanıyordu. Herhalde sobada bir bozukluk olacak diye elimi boruya sürmemle çekmem bir oldu.

O, içeriki odada, sanki beni görüyormuş gibi; "Sobada iş yok" dedi.

İçeriki odaya geçtim. Yatak hazırdı. O tâ köşeye büzülmüştü. Yanına sokuldum. Sıcacıktı. Hamam gibiydi. "Dondum sobalı odada yapayalnız" dedim; "burası ne iyiymiş", "Kuş ne oldu?" dedi. "Ağaçta" dedim. "Donacak zavallı" dedi, "buraya al onu da". "Bırak şimdi kuşu" dedim. İçime bir şeyler doğmuştu. Birdenbire yine garipsemiştim her şeyi. Onun yanı sıcacıktı. İçeriki sobalı odada soba harıl harıl yanıyordu. Ama kütüphanenin camı buz tutmuştu. Sonra içerde kuru dallarına kar birikmiş bir ağaç vardı. Ağacın üstünde kuş. Kuş soğuktan kabarmıştı. Sabaha ya çıkar ya çıkmazdı. Yine, "Kuşu buraya al! Kuşu buraya al" dedi. İstemeye istemeye kalktım. Sobalı odaya girdim. Kuşu aldım ağaçtan. Kütüphanenin camındaki buzu tırnağımla kazıdım. Sobaya baktım, sönmek üzereydi. Bir iki odun attım. Döndüm geldim ki, yatak bomboş. Yatağın kenarındaki komodinin üzerine bir kâğıt bırakmış. Aldım. İkiye katlanmıştı. Açtım; bomboş. Kuşu komodinin üzerine bıraktım. Ötmeğe başladı. Bu oda hâlâ sıcaktı. Hâlâ dudağının kıvrımı, hâlâ başının yaramaz çocukluğundan kalma tüysüz yara

çizgisi, odanın içinde çocukların mütalâa saatlerinde yapıp attıkları kâğıttan uçaklar gibi, karlar başıma düşüyorlardı.

Yatağımın üstüne oturdum. Bir sigara yaktım. İçeri odadaki ağaç buzlu cama pat pat vuruyordu. Sobanın sesini duyuyordum. Bulunduğum odanın kapısı vuruldu. "Girin" diye haykırdım. Üstünde yeşil renkli bir yağmurlukla bir adam girdi.

"Buyurun!" dedim; "kimi istiyorsunuz?" Adam dikkatle yüzüme baktı. Sonra etrafına bakındı. "Nerede o?" dedi. "Kim?" dedim. "Demin sizinle burada beraber bulunan" dedi. "Bilmem, kalktı gitti" dedim.

Yorganı açtı. Yüzüme baktı: "Neye yalan söylüyorsunuz?" dedi. Dönüp baktım; demin büzüldüğü yerde uyuyordu. Mışıl mışıl uyuyordu. Alnı terli idi. Komodinin üstünden kuş kalktı, saçlarına kondu. Bir kuytu ormanda bülbül gibi şakıdı.

Biz adamla yandaki odaya geçtik. Şimdi odaya lâpa lâpa kar yağıyor. Onun yeşil muşambasına, benim pijamama birikiyordu. Ama ben üşümüyordum. O, ellerini hohluyor, uğuşturuyordu.

"Bırak uyusun, biz konuşalım" dedi. "Konuşulacak bir şey yok" dedim. "Hem burası soğuk Gidip ben de yatmalıyım. Yarın erken kalkacağım."

Yüzünü hiddet bürümüştü. Elleri titriyordu.

"Durun, hiddetlenmeyin, isterseniz konuşalım, ama üstüme bir şey alayım" dedim. Dışarı çıktım. Paltomu giyip geldim. Oda birdenbire değişivermiş, her zamanki odamın halini almıştı. Adam kanapede rahatça oturuyor, sigara içiyordu. Beni görünce, "Anlaştık, anlaştık" dedi.

"Kiminle anlaştınız?" dedim, "Sizinle!" dedi. "Ne zaman?" dedim. Güldü, "kuş anlattı" dedi. Ferahlayıverdim. Kuş anlattı ise herhalde iyi şeyler anlatmıştır. Kuşlar kötü şey anlatır mı?

"Kuşlar anlatır mı?" dedim. "Tabiî anlatır" dedi, çocukken annem; "Sen mektepte hocaya dilini çıkarmışsın! Ayıp değil mi sana?" derdi. "Yalan vallahi anne" derdim, "sana kim söyledi?" "Bana bir kuş söyledi" derdi. "Bu kuş işte o kuş" dedi. "Her şeyi anlattı mı?" dedim. "Anlattı" dedi.

Rahat ettim. "Kuşlar kötü şeyler söylerler mi hiç? Küçük dedikoduların zararı yok. Öyleyse.." dedim, "mesele yok". "Yok, yok" dedi, "şu sigaramı içeyim, gideceğim."

Kütüphanenin camı yine buz tutmağa başladı Kapı açıldı. Ağaç girdi. Ağacın arkasından kuş girecek diye bekledim; girmedi. Ama bulut girdi.

Oda yine değişmiş, yine soğumuştu. Bu sefer kitapların kenarından da buz sarkıyordu.

Olur şey değil, diye söylendim kendi kendime... ya adam da değişirse: Kanepede büzülmüş, ellerini hohluyor, kafasını sallıyordu. Burnu soğuktan kıpkırmızı kesilmişti. Ama bana bakarken gülüyordu. Değişmemişti. Deminki gibiydi. "Eh, bana müsade artık" dedi; "hayırlı geceler". "Hayırlı geceler" dedim.

İçeriki odaya girmek canım istemiyordu Herhalde o da çoktan kalkıp gitmiş olacaktı. Kuşla beraber pencereden çıkmış olacaklardı. Ama o oda hâlâ sıcaktı, herhalde. Ağacı yerinden söküp balkon kapısından fırlattım. Dumanla bulut da onun arkasından kendi kendilerine gittiler.

Odam biraz ısınmıştı. Soba gürül gürül yanıyordu. Anahtarı biraz kıstım. İçeriki odaya geçtim. Yorganı açtım. Köşeye büzülmüş, mışıl mışıl uyuyordu. Kucakladım. Kuş onun kafasından benim kafama, benim kafamdan onun kafasına konup duruyordu. Sabaha kadar kuşun kanat seslerini, onun mışıl mışıl uykusunu duydum.

AZ ŞEKERLİ

Genç adam, az şekerli bir kahve istedi kahveciden. İhtiyar kahveci, gözlüklerinin üstünden gence baktı. "Az şekerli kahve içecek beye bak" dedi içinden.

Genç adam, on yedi, on sekiz yaşlarında gözüküyordu. Az şekerli kahve isterken edasında bir fazla erkeklik, yerine yerleşmemiş bir yaşlılık belirmişti. Bir cigara yaktı. Kahve gelinceye kadar etrafına bakındı. Kimsenin kendine bakmadığını farkedince, rahatladı. Derhal, sabahleyin evinde çay içerken aldığı, yaşından daha küçük halini alıverdi. Sert gözleri munisleşti. Çatık kaşları yayılıverdi. Dişlerini sıkmaktan vazgeçince yüzü birden değirmileşiverdi.

Kahveci hep onu gözlüyordu gözlüklerinin altından. Şimdi yaşını bile tahmin edebiliyordu. Yirmi yaşlarında vardı delikanlı. Halbuki, demin kendini daha yaşlı göstermek için zorladığı zaman daha çocuktu.

Kahveci kahveyi inadına imiş gibi şekerli yaptı. Bir bardak su ile getirdi. Yaşlı, mahalleye kazara uğramış bir beye takınılacak mütevazi bir yüzle:

— "Hoş geldiniz" dedi.

Genç adam, kahvecinin geldiğini farketmemişti. Onu birdenbire karşısında görünce kahveye gi-

rerkenki halini birdenbire takınamadı. Hiç yapmacıksız açık bir gülüşle:

— "Hoşbulduk amca" dedi. Sonra daha bir şeyler söylemek için; "Az şekerli yaptın, değil mi?" diye sordu.

— "Az şekerli kahveyi ihtiyarlar içer" dedi kahveci, "delikanlılar için orta şekerli münasip gördüm, öyle yaptım."

— "Sen öyle münasip gördükten sonra biz de öylesini içeriz" dedi çocuk.

İskeleye bir vapur yanaşmıştı. Ona daldı. Bayağı, basbayağı çok şekerli bir kahveydi. Nereye gitse bu haltı karıştırıyordu kahveciler. O, babasının yemekten sonra anasına seslendiği gibi:

— "Hanım, az şekerli olsun rica ederim Bal gibi yapıyorsun kahveyi. İçemiyorum, kuzum" demek isterdi.

Genç adam vapurdan çıkanlara daldı. Birden içi hop etti. İşte çıkıyordu. Uzun boylu bir kızdı. Dal gibi inceydi. Koşup peşinden gitse, adını öğrense kızın. Olmaz, olmaz. Sonra bihoş olur, her akşam gelir, bilmediği bu köyün sokaklarında dolaşır, vapurları kaçırırdı.

Kahveci hâlâ delikanlıya bakıyordu gözlüklerinin altından. Geldi, kahveyi ve bardağı aldı.

— "Anlaşıldı" dedi, "kahvemi beğenmedin."

— "İçemem böyle bal gibi kahve".

— "Az şekerli yapayım" dedi.

— "Zahmet olmasın" dedi delikanlı.

Masanın mermeri buz gibiydi. Ama kahve sıcaktı. Paltosunu çıkardı. Bir bilet memuru ile bir işçi, bir beyaz saçlı prafa oynuyorlardı.

Biletçi yerinden ok gibi fırladı. Vapura koştu. Ötekiler arkasından bakıp gülüştüler. Biraz sonra:

— "Radyoyu açsak, Murtaza?" dediler.

Murtaza saatine baktı:

— "Daha beş dadika var" dedi, "alaturkaya".

— "Mübareklerin saati Londra ayarıdır" dedi beyaz saçlı adam.

Kahveci cevap vermedi. Gencin kahvesini tepsiye koydu. Ağır adımlarla çocuğun oturduğu masaya doğru yürüdü.

— "Bu seferki az şekerli, delikanlı" dedi; "bunu da beğenmezsen kızarım bak".

Oyunculardan biri, genç adama baktı.

— "Vay Murtaza" dedi, "demek senin kahveni beğenmeyenler de varmış."

Genç adam kıpkırmızı kesilmişti. Şimşek gibi o tarafa baktı. Deminki lâfı söyleyen adam:

— "Aklınıza bir şey gelmesin beyim" dedi, "bizim Murtaza kahvesi beğenilmedi mi zıvanadan çıkar da... Biz yapsak kafamıza boşaltır fincanı. Yabancılara sökmez ama. Nazı bize geçer."

Genç adam yine bal gibi tatlı, değirmi, güzel bir yüz aldı, bir çocuk gülüşüyle güldü. Dişleri parıl parıl parladı.

— "Öyle mi Murtaza amca?" dedi. "Ama bende kabahat yok. Az şekerli içerim, ne yapayım? Darılmaca yok."

— "Kabahat bendeydi" dedi kahveci.

Biletçi koşarak geldi. Hemen kâğıtlara sarıldı. Arkasından çımacı da sökün etti.

Kahveci lokumlara çay götürürken genç adama yine baktı. Kahvesini içmişti. "Ama neden yüzü kül gibi bembeyaz kesilmişti? Acaba sarhoş muydu?" diye düşündü kahveci. Sonra yavaşça genç adamın yanına yaklaştı.

— "Sorması ayıp olmasın" dedi; "ne iş yaparsın?"

— "Ben mi?" dedi çocuk.

Rengi, sanki kaçmış gibi, biraz daha uçtu.

Tekrar:

— "Ben mi?" dedi, düşündü: "şöförüm" dedi.

Artık başka soru sormamasını istediğini belli eden bir sinirlilik, renksiz yüzünü darmadağın etmişti...

Kahveci ocağa doğru giderken kendi kendine, "sen şöför möför değilsin" diye söylendi. "Sen âşıksın bizim köyden birine".

Genç adam kahve tabağına bir şey bıraktı. Kahveden çıktı. O çıkınca kahveci birdenbire sinir kesildi. Çımacıya:

— "Yapmıyorum ulan kahve" diye haykırdı. "Lokuma kahve yapmıyorum. Kahve ısmarlayan pezevenk, ayrıca kahve ısmarlar. Lokumunu da kendi yer."

Beyaz saçlı prafacı gözünü kâğıtlardan kahveciye doğru kaydırdı. Gülümsedi.

— "Herife bak" dedi, "bize zorla lokum yedirecek. Lokuma kahve yapmayan kodoş, demin de bunlara çay yapmazdı. Al lokumu, bana da kahve yap, çımacıya da. İki kahve oldu mu? Keyfin geldi mi?"

— "Lokumu geriye almam" dedi kahveci. "Kahvelerinizi yaparım. Lokumu da benden ziftlen."

— "Ulan, herif giden oğlana sinirlendi. Sesini çıkarmadı. Hıncını bizden alıyor be. Hiç böyle şey de görmedim."

— "Ben çocuğa sinirlenmedim" dedi kahveci.

Biletçi:

— "Parlaktı da ondan" dedi.

Kahveci büsbütün sinirlenmişti:

— "Saat on" diye haykırdı, "kapayacağım. Kahve mahve yapmıyorum. Erken gelseydiniz. Sizin için dünyanın elektrik parasını veriyorum. Yerinde kalsın sizin üç kahveniz, hadi bitirin prafanızı, kapatacağım."

— "Bu akşam yine çileden çıktı Murtaza. Varmayalım üstüne" dedi beyaz saçlı adam.

Kahveci:

— "Varmayın ya, varmayın ya. Bu akşam da erken kapayalım be." dedi.

Oyuncular hiç ses çıkarmadılar. Oyunlarına devam ettiler. Bir çeyrek saat geçmemişti. Masaya iki kahve geldi. Lokum tabağını Murtaza sessizce kaldırdı. Hiç kimse ona bakmıyordu. Arkasını döner dönmez beyaz saçlı adam, ötekilere göz kırptı. Kahveciyi gösterdi.

— "Yumuşadı, yumuşadı" dedi.

Gülüştüler. Kahveci de güldü. Ocak başındaki peykeye çöktü, gözlerini kapadı açtı; yine kapadı, yine açtı:

— "Ulan deyyuslar" dedi; "yine bu akşam on ikiliğiz."

Beyaz saçlı adam:

— "Coz." dedi.

Biletçi:

— "Rengi?" diye sordu.

Çımacı oynamadığı halde beyaz saçlı adamın kâğıdına baktı.

— "Kırmızı" dedi.

Kahveci gözlerini açtı. Gözlüklerin üstünden baktı:

— "Kırmızıymış, kırmızıymış" diye söylendi: "Siyah olsa neyse, horya desene dangalak."

HARİTADA BİR NOKTA

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilâyet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar Robenson Kruzoeyi okumuşumdur herhalde; unuttum-gitti. Onun zoruyla mavi boyaların üstünde bir garip ada ismi okuyunca hülyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum, ama, belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulâde güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar, sisli bir deniz...

Tabiat; çoğunca dosttur Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kuvvetini ve kudretini tecrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır; fırtınasında kayığını batırdığı zaman yüzmesini, rüzgârında kulübesinin damını uçurduğu zaman daha sağlam, daha hünerliyi bulmağı öğretir; canavarla-

rıyla karşı karşıya bıraktığı zaman kuvvetini sınıyordur. Orada, dört tarafı su ile çevrili yerde insanların büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu günler ve gecelerle birbirlerine sokulmalarını, yardımlaşmalarını buyuran rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarları; kayaları günlerce, haftalarca döven dalgalara ancak tabiatın buyurduğu şekilde yaşanabileceğini, sıkı ve sağlam adalelerin çelimsizlere yardım için, keskin aklın daha kör, daha mülâyim, daha gürültüsüz ve yavaş akla, hattâ akılsıza arkadaşlık için verildiğini, çorbanın çorbasızlara taksim edilmek için mis gibi koktuğunu öğreten, belki de öğretmeden öyle iyi, öyle mübarek anadan doğulduğunu hayal ettiren bir düşünce ile haritalardaki maviliğin ortasında, kocaman kıtaların kenarındaki büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar, kurar dururdum.

Yatak odama da bir tane asmışımdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye. Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpek balıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm. Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdalıya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının aklı veya sezişleriyle dalar, bir şeyler bulur çıkarırım a. daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözüken adalar merakımı çeker.

Bir gece, ansızın bir motor katranlı bir iskeleye yanaşır. Işıkları kan portakalı kırmızılığında yanan haritadaki nokta adaya çıkıveririm. Hemen

üç günlük sakalı pırıl pırıl, beyaz, orta yaşlı bir adam, yakaları kalkık, gocuklu bir patloya gömülmüş yüzüyle gülerek yanıma yaklaşır:

— "Geldin mi, kardeş?" der.

— "Geldim ağam" derim.

— "Artık gitmeyeceksin ya?"

— "Aah" derim, "bir daha mı?... Bir daha mı?.."

— "Adamızdan iyisi yoktur."

— "Yokmuş ağabey" derim.

— "Babam, sizlere ömür..."

Gözümüz bulanmış, tahta havalesinden hiç gözükmeyen bahçeli bir eve gireriz. Bir asma çardağı altından geçeriz.

— "Ben, bir elimi yüzümü yıkayayım hele" der, eve girmeden sağ kolda bir çeşme vardır; hatırlayıverir, yönelirim.

Heyecandan, üzüntüden, utançtan, titreye titreye, yüzüme suyu çarpa çarpa yıkanırım. İki üç kişi boynuma sarılır. Komşular seslenir. Ürkütülmüş tavuklar bağırır, anam ağlar, ağam ekmek keser, bacım bardağı doldurur, ben duvardaki ağları seyre dalarım.

— "Hava bugün lodos muydu, ağabey?" derim.

— "Başlarken lodos başladı. İkindiye doğru batıya çevirdi. Şimdi batı karayelden esiyor, ama çevirecek, karayele çevirecek."

— "Sonu kar mıdır, ağabey, karayelin?"

— "Geldiğin yerlere kar, ama bize pek yağmaz... Sen nasılsın bakalım? Rengin iyi maşallah."

— "Çok şükür, ağabey... Köy nasıl?"

— "Bildiğin gibi gardaş! Hep öyle... Çocuklar iskambile dadandı; başka bir kusurcukları yok."

— "Parasına mı oynarlar ki "

— "Yok be anam! Para nerede ki, parasına oynasınlar. Balığına oynarlar, çaparasına oynarlar, olta iğneciğine oynarlar. Hele bir oynayagörsünler parasına da.."

Hani Frenklerin "L'enfant prodigue" dedikleri bir oğlan vardır. Ben o çocukmuşum: israftan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yatağımda. Işığı söndürmemle uykumun başlangıcı arasına güneşli bir sabah; kayıklar, bütün bir balıkçı köyü halkı dolar. Kalkık uçları çiçekle balık resimli çifte kayıklar, bir anda uzaklaşır.

Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar naz etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lâstik çizme gibi pırıl pırıl olmamalı deniz. Bunun yarını var. Dalga kırık cam parçaları gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar su, baştan girip kıçtan çıkacak.

İşte çocukluğumun ve gençliğimin haritalarındaki adalar beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler. Yaşım orta yaşı bulmuştu ama, nihayet asıl yuvama dönmüştüm. Sanki on dört yaşında sarışın bir oğlanken basıp gitmiştim. Bir motör beni büyük şehirlere götürmüştü. Yaşamıştım. Cebim para görmüştü. Kadın görmüştüm. Şehvet tatmıştım. Kumar görmüştüm. Hırsızlık, mapushane görmüştüm. Yankesicilerle, hırsızlarla arkadaşlık etmiştim. Sulanmışlar, sulan-

mıştım. Aç yatmıştım. Para çalmıştım. Irza geçmiştim. Sevmiş, sevilmiştim. İşte bitkin, işte yorgun, işte hepsini, hepsini yitirmiş; gittiğim motörle yine geri dönmüştüm.

Şimdi namuslu insanlar arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpışından anlayınca cesaretten canavar kesilecek bir insan haliyle sessiz, sakin, ağzına vur lokmasını al bir halde balığa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu, burada kesik bir nefesle bahtiyar bitirecektim.

Sonbahar uzun ve güzel geçti. Çardaklardaki yapraklar kırmızının en son haline doğru ağır ağır kızara kızara, kırmızının renk oyunları içinde, düşmeden evvel ne kadar sallanıp durdular.

İnsanlara ağır ağır sokulmağa çalışıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense, orada başını kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen **müsrif çocuk** ruhuyle seyrediyordum. Niyetim yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacaktım. On kuruşa kahve, yirmi kuruşluk köylü sigarası içecektim. Kaybettiğim her şeyi; insanlığı, cesareti, sıhhati, iyiliği, safveti, dostluğu, alın terini, sessizliği yeniden bulacak; belki yeniden bir adam olmasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meyus ve mahçup ölümü bekleyecektim. Aklıma ara sıra esen yazı yazmak arzusunu, arzusunu değil, kötü huyunu, bu tek kötü muvaffakiyetler, şöhretler düşünmeden, "düşünürsem Allah canımı

alsın" düşüncesiyle yeniden bulabilirsem, kalemsiz, kâğıtsız dağlara fırlayacak, balığa çıkacaktım. Yazmayacaktım. Biliyordum ki, insanlar beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki, onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam, "Koca evi barkı var. Ne bok yemeğe balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz" diyeceklerdi. "Baba fırını has çıkaran enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar, savar sürünür" diyeceklerdi. Hiç bir zaman yeniden damla damla, dakikaları duya, sıkıla patlaya; rüzgârı, balığı, denizi, ağı seve seve, ölümü beklediğimi bilemeyeceklerdi.

Ne zararı vardı. Ben onları adanın insanları ile hayalimde ölçe ölçe, en büyük kusurlarını müsamahasızlıklarında bularak mahçup sevecek; bir cıgara, bir ada çayı, bir kâğıt oyunu ile rüzgârlı günü bitirdikten sonra yatağıma yeni doğmuşcasına günahsız, hatıraları kova kova; iyileri, kahramanları, namusluları, hak yemezleri, alın teri ile sert tabiattan kavga ve dostlukla ekmeğini çıkararak, birbirlerine fedakârlıklar ederek yaşayanları seyirden duyduğum zevkle derin ve rüyasız bir uykuya dalacaktım. Sabahleyin yine yağmurla, rüzgârla uyanacaktım. Camları buğulu bir kahvenin içinde elleri nasırlı, yüzleri güneş ve rüzgârla çizgili insanlar arasında, bugünü de bir günah, daha doğrusu bir kötülük işlemeden bitirecektim.

Onların arasına seyirci sıfatıyla karışarak oldukça mesut yaşadım. Şehre bile inmiyordum. Her şey tahayyül ettiğim gibiydi. Yalnız pay meselesinde çirkin hâdiseler geçtiğini işitiyor, onu da duymamazlığa geliyordum.

Bir sabahtı. Kayık, hülyalarımdaki gibi balıktan dönmüştü. Çevaleler vapura verilmişti. Şimdi ağları denize çarpa çarpa yıkıyorlardı.

Balıkhanede hiç tutmayan, fiyat bile verilmeyen on, on beş dülger balığı kayığın küpeştesinde hâlâ canlı, ince zar gibi kanatlarıyla titreşiyorlardı. Biraz sonra işlerini bitirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi dülger balığı çorbası çok evlerde tütecektir.

Kayığı temizleyenler sekiz kişi idi. Yedisi bizim adadandı. Sekizincisini; zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.

Balığın bol çıkmağa başladığı duyulduğu zaman, dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlardı. Irıp tayfası ile reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine

O adam da bir dülger alabilmek, bu balığı hak etmek için elinden geleni yapıyordu.

Nihayet iş bitti. İki büyük dülger balığını reis kıçaltına attı. Tayfalardan birine:

— "Bunu bize götür sonra" dedi, "ötekileri pay yap."

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen, bir tane versinler, diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık, pay dağıtan adamın elinde bir tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir halde dondu. Sandım ki, böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek

adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme yüzünde birdenbire bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam, rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun halini, taze meyve halini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden, baş parmağına irisinden bir dülger balığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı:

— "Ne o?" dedi; "hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım."

Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek halde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü.

Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden biri seslendi:

— "Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış, nerelerden gelmiş işte."

— "Ne yapalım, gelmesinler. Kırmızı götlü ile davet mı ettik biz onları? O balığın bir iki buçukluğu var. Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeğe hiç. Yağma yok hemşerim."

Kayıktakilerin hiç biri kalkıp da:

— "Ayıptır yahu, ver adama" demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi, umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifle bakıyordu.

Hâdiseye karışan adam:

— "Ayıp yahu" dedi, "ayıp."

Bu sefer konuşacaklarını, hattâ paylarına düşenden en küçüğünü fırlatacak sandıklarımdan biri:

— "Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeğe başladın. Ayıp ne demek? Ayıp yorganın altında.

— "Babanızın malı mı bu deniz, sizin?"

— "Onun babasının malı mı?"

— "Değil ama, gelmiş kayığınıza çalışmış bir kere."

— "Kim gel de çalış demiş ona? Gelmeseydi.."

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

— "Kalkacağız, kalkacağız" dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için lâf işitmiş adama:

— "Zararı yok, hemşerim" dedi, "zararı yok. Vermesinler. İstemez."

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla bir Şarlo gibi seğirterek uzaklaştı.

Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakin ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın tenha yollarıda gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

78

No. 8983